G. POPA-LISSEANU

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNILOR

www.dacoromanica.ro

FONTES

HISTORIAE DACO-ROMANORUM

FASCICULUS XII

BRODNICI

EDIDIT

G POPA-LISSEANU

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA «BUCOVINA», I. E. TOROUȚIU
1 9 3 8

www.dacoromanica.ro

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNILOR

VOLUMUL XII

BRODNICII

TEXT TRADUCERE ŞI COMENTARII DE

G. POPA-LISSEANU

BUCUREŞTI
TIPOGRAFIA «BUCOVINA», I. E. TOROUŢIU
1 9 3 8

www.dacoromanica.ro

Amico dilecto

Georgio Cioriceanu

Rerum historicarum amantissimo

d. d. d.

www.dacoromanica.ro

PREFAȚA

Spre a înlătura dela început orice nedumerire, ne vedem siliți să precizăm încă odată scopul ce-l urmărim cu această publicațiune a noastră. Nu ne-am propus să facem critica textelor, nici să discutăm autenticitatea lor și nici nu urmărim să resolvim noi marile probleme ale istoriei noastre naționale. De altfel, nici n'am avea posibilitatea să cercetăm acum, dacă letopisețele ruseşti, ori izvoarele bizantine sau documentele occidentale, ce ne dau informațiuni despre Brodnicii cu cari ne ocupăm aci, sunt sau nu autentice, ori dacă cuprind sau nu interpolări. Această lucrare o lăsăm pe seama altora [1]*).*

Dar, publicând textele, după ultimile ediții critice ce există, precum și traducerea acestor texte, ne găsim îndemnați, spre a veni în ajutorul cetitorului mai puțin inițiat, să tragem din lectura izvoarelor și oarecari concluziuni ce ni se par mai logice. Noi însă nu urmărim să facem operă de sinteză generală, ci scoatem doar din anumite premise nişte încheieri și facem numai nişte sugestii, lăsându-i cetitorului libertatea ca, pe baza documentelor ce-i procurăm, să-și formeze însuși părerea ce o socotește mai nimerită.

De aceea, noi nu ne punem chestiunea dacă un Anonymus, bunăoară, scrie sau nu «fabule», după cum spun unii istorici de ai noștri, — deși în istoriografia Ungurilor Anonymus trece de cel mai mare cronicar al acestora — nici dacă Cronica lui Nestor, așa precum o avem, este sau nu interpolată, ci tragem din studiul izvoarelor concluziunile ce ni se par mai firești, luând de bază pentru Anonymus textul critic, redat pe cale fotografică de Fejér-

1) O astfel de lucrare a întreprins în timpul din urmă d. Jos. Schiopul. Vezi și revista ce conduce *Dacia Istorică*, No. 1—3, Cluj, 1937.

www.dacoromanica.ro

pataky, sau, pentru cronica lui Nestor, ediția critică germană, din 1931, a lui Trautmann și tot astfel pentru Rogerius, Vopiscus și toți ceilalți autori din colecția noastră.

Socotim însă că nu ne este îngăduit să negăm valoarea istorică a unor date admise de istoriografia străină, numai fiindcă ipercritica unor istorici români găsește cu cale să nege ceeace recunosc autorii străini [1]).

Tratând, în acest al XII-lea volum al colecției noastre de izvoare istorice, problema Brodnicilor, sperăm să fi făcut dovada despre existența uneia dintre cele mai vechi organizațiuni politice românești și despre existența celui dintâi voevod moldovean.

G. POPA-LISSEANU

1) In ultimul număr din *Ungarische Jahrbücher* (1937. pag. 57) istoricul ungur Elemér Moór, în studiul său *Die Anfänge der höfischen Kultur in Ungarn*, nu numai că nu neagă afirmațiunile lui Anonymus în privința Românilor, dar constată, între altele, din lectura acestui cronicar — după el a scris pe la anul 1200 — influența cavalerismului asupra literaturii ungurești din secolul al XII-lea și găsește elemente de cavalerism în numirea de *milites*, dată Ungurilor, numire ce designa, pe acea vreme, pe cavalerii medievali, față de caracterizarea înjositoare dată Românilor și Slavilor (cap. 25): «...habitatores terre illius uiliores homines essent tocius mundi, quia essent Blasii et Sclaui, quia alia arma *non haberent nisi arcum et sagittas*, et dux eorum Geleou minus esset tenax et non habaret circa se *bonos milites*».

www.dacoromanica.ro

INTRODUCERE

Inainte de a se fi constituit, în unităţi politice, populaţiunile române din Dacia Traiană ce duceau o vieaţă mai mult patriarhală şi aveau un regim familiar, deci, înainte ca principatele române să se fi constituit, pe bază teritorială, cel al Munteniei pe la sfârşitul veacului al XIII-lea şi cel al Moldovei cu o jumătate de secol mai târziu, se constată în regiunile noastre existenţa unei populaţiuni, având un teritoriu al său propriu, dar despre caracterul cărei populaţiuni istoricii până astăzi n'au căzut încă de acord. Cât timp va fi dăinuit vieaţa istorică a acestei populaţiuni, unde anume va fi locuit, ce fel de neam de oameni va fi fost, sunt atâtea întrebări cărora până în prezent nu li s'a găsit un răspuns sigur şi mulţumitor.

Este poporul Brodnicilor despre care ne vorbesc atât izvoarele ruseşti şi bizantine cât şi diplomele regale ungureşti şi bulele papale.

Problema Brodnicilor, populaţiune care prin aceea că a trăit în ţara noastră formează, chiar numai prin acest fapt, unul din izvoarele istoriei Românilor, n'a fost în deajuns studiată şi nici complet prezentată.

Cercetând această problemă pe temeiul documentelor, socotim că încheierile la cari am ajuns, şi cari, de altfel, sunt coroborate şi de celelalte concluziuni ce se desprind din analiza izvoarelor noastre istorice, sunt singurele ce se impun ca logice şi firești.

De aceea, potrivit normelor trase de noi, când am iniţiat publicarea acestei colecţii de izvoare istorice, vom reproduce, în original şi în traducere, textul tuturor datelor ce avem privitoare la Brodnici, precedându-le de această *Introducere*. In cazul când cetitorul n'ar fi de acord cu

www.dacoromanica.ro

concluziunile şi, uneori, cu sugestiile noastre din această introducere, va avea cel puţin înaintea sa nişte texte originale, privind istoria noastră medievală, cea mai însemnată parte, de sigur, din istoria Românilor şi cea mai stângaciu prezentată de scriitori, şi va putea, având libertate de apreciere, să ajungă la concluziunile ce va crede mai nimerite.

Pe Brodnici îi întâlnim pentru întâiaşi dată la anul 1147, iar pentru ultima oară la anul 1359, deci într'un restimp destul de apreciabil, de 212 ani.

In izvoarele ruseşti întâlnim pe Brodnici, subt anii 1147, 1216 şi 1224 în cele mai multe din letopiseţele Ipatievscaia, Lavrentievscaia, Niconova, Novgorodscaia, Voscresenscaia şi Tverscaia, iar în izvoarele bizantine la anul 1186. In documentele latine, emanate dela regii unguri, îi întâlnim la anii 1222, 1223, 1254 şi 1359, iar în cele ce provin dela Scaunul apostolic din Roma subt anii 1222, 1227 şi 1231. In total avem, prin urmare, şaisprezece dovezi medievale cari ne vorbesc cu mai multe ori mai puţine amănunte despre poporul şi ţara Brodnicilor.

Iată cuprinsul acestor izvoare:

I. *Izvoarele ruseşti.* Acestea fac menţiune despre Brodnici în următoarele împrejurări:

1. In războiul ce a pornit, la anul 1147, principele rus Sviatoslav împotriva Viaticilor, armata sa a fost întărită, pe malurile râului Oka, un afluent al fluviului Volga, între alte trupe, şi de trupele Cumanilor şi de cele ale Brodnicilor [1]).

Iată cum se exprimă despre acest fapt marele istoric rus N. M. Karamzin [2]).

«Sviatoslav, fiind îmbărbătat, s'a întors pe malurile râului Oka. Aci, s'au unit cu el chanii Cumani, unchii săi,

---

1) *Cronica Ipatievscaia,* colecţiunea cronicilor ruse, ed. St. Petersburg, II, pag. 242.

2) Karamzin, *Istoria statului rusesc,* II, 2, pag. 131; trad. fr. St. Thomas et Jeauffret, III, pag. 273; tr. ger. Hauenschild, III. pag. 200. Cu acest prilej, traducătorul german adaugă: Diess Wort (Brodnik) ist schon früher erklärt worden (Herumzöglinge); die Brodnik (Landstreicher) bildeten bei dem Heere der Mongolen wohl eine Art von Vorhut des Heeres, und mochten die leichteste Schaar seyn.

www.dacoromanica.ro

şi aşa numiţii Brodnici, despre care aicea se pomeneşte pentru prima dată. Aceşti oameni erau creştini, locuiau în stepele Donului printre barbari, asemănându-se cu aceştia prin viaţa lor sălbatică, cum probabil erau în cea mai mare parte dintre fugarii ruşi; ei pentru bani serveau pe principi în certurile lor».

Ştirea ce o găsim asupra Brodnicilor în letopiseţul Ipatiev ne este astfel redată în cronica Niconova [3]): Jurii Dolgoruki din Susdali i-a trimis lui Sviatoslav în ajutor 14.000 de Brodnici. După ce Sviatoslav a plecat la Deviogorsk îi mai vin în ajutor un grup de Polovci (Cumani) şi Brodnicii.

In lupta aceasta a sa, Sviatoslav fusese sprijinit şi de Iwan Berladnic care însă, în urmă, îl părăseşte, alipindu-se de duşmanul aceluia, Iziaslav, fiul lui Mstislav [4]).

2. In anul 1216, deci după un restimp de şapte decenii, ni se povesteşte în letopiseţele ruseşti despre un război între Mstislav din Novgorod purtat împotriva lui Iaroslav din Susdali. De partea acestuia din urmă erau, între alţii, şi Brodniţii, numiţi şi Bronnikii [5]).

3. In anul 1224, în lupta dela Calca, fluviu ce se varsă în marea de Azov, luptă dată între Tătari şi Ruşi, Brodnicii subt conducerea voevodului lor Ploscânea, au venit în sprijinul Tătarilor şi, în acelaşi timp, cu această împrejurare, voevodul a jurat, în numele Tătarilor, că dacă Mstislav. asediat de trei zile, se va supune, el îi va da libertatea, în schimbul unei sume de bani. După predare însă, Ploscânea şi-a călcat cuvântul, dând în mâinile Tătarilor pe Mstislav, împreună cu cei doi gineri ai acestuia.

Iată cum ne redă acest eveniment cronica rusă, numită Academicescaia: «Se luptau Ruşii cu Tătarii. De partea principilor ruşi erau Brodnicii şi Cumanii. Aceştia din urmă, la un moment dat, au început să fugă, producând prin aceasta un mare neajuns oştirii ruse. Principele Mstislav din Chiev rămâne pe o stâncă, în apropiere de râul Calca, pentru continuarea luptei şi începe să facă întări-

---

3) *Cronica Niconova* IX. p. 171. Cf. A. V. Boldur, *Istoria Basarabiei*, p. 113.

4) *Cronica Voscresenscaia* II. pag. 38.

5) *Cronica Novgorodscaia*, pag. 22 sq. Cf. şi *Cronica Academicescaia* p. 469. la Boldur, *op. cit.* p. 113.

www.dacoromanica.ro

turi. Mai erau cu el doi principi. Erau şi Brodniţii bătrâni [6] cu voevodul lor Ploscânea şi el, blăstămatul, a sărutat crucea principelui Mstislav şi a ambilor principi că nu-i va bate şi-i va lăsa pentru rescumpărare şi amăgind blăstămatul i-a predat legaţi Tătarilor; oraşul (întăritura) a fost ocupat, oamenii ucişi, iar principii prizonieri ruşi puşi subt scânduri, pe cari s'au aşezat Tătarii, triumfând şi bucurându-se de victoria lor» [7]).

Iată cum se exprimă Karamzin despre lupta dela Calca.

«Pământul rusesc dela începutul său, după cuvintele letopiseţului, n'a văzut o asemenea nenorocire. O minunată oştire, voioasă şi puternică, a dispărut aproape cu desăvârşire; abia a zecea parte din ea a scăpat. Numai Chieveni au căzut pe loc zece mii. Cei mai pretinşi prieteni ai noştri. Cumanii, vinovaţi de acest războiu şi de acest dezastru, omorau pe Ruşi, ca să le ia caii şi îmbrăcămintea. Mstislav din Galiţia, încercând pentru întâiaş dată nestatornicia soartei, mirat şi mâhnit, s'a aruncat într'o luntre şi, trecând peste Dnipru, a dat ordin să se distrugă toate vasele, pentru ca Tătarii să nu se poată lua după el. Şi a plecat la Halici, iar Vladimir Riuricovici din Smolensc la Chiev. Pe când Mstislav Romanovici din Chiev era încă pe malurile râului Calca, într'o tabără întărită, de pe un mal stâncos, a văzut fuga Ruşilor şi n'a voit să se mişte din loc: minunat exemplu de mărime sufletească şi de mândrie ostăşească! Tătarii se apropiau de această întăritură; trei zile s'au luptat cu Ruşii şi n'au putut să-i învingă şi i-au oferit lui Mstislav Romanovici să-l lase liber, dacă el le va da preţul rescumpărării pentru dânsul şi pentru drujina lui. Principele s'a învoit. Voevodul Brodnicilor cu numele de Ploscânea, fiind atunci în slujba Mongolilor, în numele lor, a jurat pentru dreapta îndeplinire a condiţiilor; însă el a înşelat pe Ruşi şi legându-l pe nenorocitul de Mstislav cu cei doi gineri ai lui, principele Andrei şi Alexandru Dubroveţchi, i-a predat comandanţilor Cingiscanului. Furioşi

---

6) Brodniţii bătrâni, adecă Brodnicii de veche organizaţie patriarhală.

7) *Cronica rusă*, numită Academică, anexă la *cronica Lavrientievscaia*. III, p. 482, la Boldur, *op. cit.* pag. 114. Cf. şi *cronica Novgorodscaia*, pag. 40 sq.

www.dacoromanica.ro

de mânie din cauza dârzei rezistenţe a mărinimosului Mstislav al Chievului, şi aducându-şi aminte de uciderea solilor lor în tabăra noastră, i-au tăiat pe toţi Ruşii, pe cei trei principi i-au sufocat subt scânduri şi s'au aşezat să petreacă peste corpurile lor. In felul acesta s'a sfârşit această primă luptă cu vărsarea de sânge a strămoşilor noştri cu Mongolii, cari, după relatările istoricului tătar, intenţionat i-a atras pe Ruşi în stepa periculoasă şi s'au luptat cu ei şapte zile întregi [8]).

II. *Izvoarele bizantine.*

Spre sfârşitul veacului al XII-lea şi anume la anul 1185, din cauza birurilor prea mari ce le-a pus împăratul Isaac Angel pe poporul de jos şi în special pe păstorii români din munţii Balcani, pentru ca el să facă faţă enormelor cheltueieli ce avea la nunta sa cu fiica regelui Bela al III-lea al Ungariei, doi fraţi, Petru şi Asan, pornesc în solie la împărat, la Constantinopol, ca să protesteze împotriva impunerilor ce-i loveau atât de greu. Impăratul nu numai că n'a dat satisfacţie soliei, dar a primit-o cu palme. Atunci Petru şi Asan, întorcându-se acasă, încearcă şi izbutesc să provoace o răscoală printre Români şi Bulgari. In acelaşi timp, Asan este proclamat ca rege.

Uniţi cu Bulgarii, Românii poartă mai multe lupte cu Bizantinii. Intr'una din aceste lupte fiind biruiţi, Petru şi Asan se văd nevoiţi să treacă Dunărea, pentruca să ceară ajutor dela popoarele cari, pe acea vreme, stăpâneau teritoriile dela nordul Dunării.

Cu sprijinul primit de peste Dunăre, Asaneştii învinq la anul 1190 armatele bizantine, le pun pe fugă şi le pricinuesc un adevărat dezastru.

Scriitorii bizantini cari ne vorbesc despre aceste evenimente ne spun că alături de Cumani au venit în ajutorul Vlachilor şi Bulgarilor dela Sudul Dunării şi Vlachii din Nordul acestui fluviu [9]). Scriitorul Nicetas Choniates Acominatus, într'un pasagiu reprodus de noi în original mai

---

8) Karamzin, *op. cit.*, III, 8, p. 144—145.

9) Nicetas Choniates, *Hist.*, ed. Bonn, p. 663: Σκύθαι μετὰ μοίρας Βλάχων τὸν Ἴστρον διαβάντες.

www.dacoromanica.ro

jos, ne arată că alături de Cumani se găseau şi Brodnicii (Bordonii), adăugând că aceştia sunt o ramură a Tauroscilor, că sunt viteji şi dispreţuitori de moarte.

Şi este de remarcat că atunci când Nicetas ne vorbeşte despre Bordoni, alăturea de Cumani, nu pomeneşte nici un cuvânt despre Vlachii dela Nordul Dunării; aceasta ar putea să ne servească drept dovadă că, în mintea sa, identificarea dintre Vlachi şi Bordoni era un lucru dela sine înţeles; în acelaşi timp, mai rezultă şi faptul indiscutabil că Bordonii nu sunt Cumani, dar că locuiau în vecinătatea lor, la stânga Dunării, într'o regiune pe care el nu o determină.

Dar, dacă izvoarele ruseşti şi bizantine nu pot să ne fixeze localitatea unde trăiau aceşti Brodnici, aruncându-i câteodată în stepele Rusiei şi chiar pe malurile îndepărtatului Don, documentele ungureşti şi bulele papale ne dau în această privinţă câteva informaţiuni foarte preţioase; ele ne arată nu numai timpul aproximativ când au trăit aceşti Brodnici, dar, întru câtva, chiar localităţile pe cari ei le au ocupat.

III. *Izvoarele ungureşti. Diplomele regilor unguri. Bulele papale.*

Ele sunt în număr de şapte, iar cuprinsul lor în rezumat este următorul:

1. Din anul 1222, ni s'a păstrat o diplomă a regelui Ungariei, Andrei al II-lea, diplomă prin care se confirmă actul de danie făcut de acelaşi rege cavalerilor Teutoni din ţara Bârsei. Este deci o confirmare a diplomei prin care li se dăruise acestor cavaleri ţara Bârsei, deşartă şi nelocuită — deserta et inhabitata — şi se enumeră şi condiţiunile în care se face actul de danie. Când însă examinăm mai de aproape aceste condiţiuni, vedem că ţara Bârsei nu era nici pustie nici nelocuită, ci că se găseau în ea locuitori cari îşi aveau îndeletnicirile lor şi cari locuitori constituiau pe acea vreme, pe lângă teritoriu, bogăţia regatului ungar.

— In timpul din urmă, în temeiul unor judicioase studii ale d-lui Iosif Schiopul, s'a pus la îndoială autenticitatea acestor diplome. Noi însă, până ce nu se va fi pronunţat în mod definitiv istoriografia noastră asupra faptelor pusă

www.dacoromanica.ro

în discuţie şi până nu se va fi făcut dovada, cari anume diplome sunt false şi cari nu, şi întru cât ele sunt falşe sau autentice, luăm de bun conţinutul lor [10]).

In diploma de mai sus a regelui Andrei se spune între altele:

Ca aurul şi argintul ce se va fi găsit în ţara dată cavalerilor ca feud să treacă jumătate la fiscul regelui, iar cealaltă jumătate să fie a ordinului [11]); ca târgurile să fie libere, iar veniturile lor să treacă în întregime pe seama ordinului, pentru ca din ele să aibă mijloace de a apăra regatul — ad munimen — în contra Cumanilor; ca să aibă voie să ridice şi cetăţi de piatră, nu numai de lemn. In urmă, diploma fixează hotarele ţării dăruite.

Apoi diploma mai adaugă: Le-am mai acordat pe deasupra şi fortăreaţa (castrum) Cruceburg [12]), pe care cavalerii Teutoni o construiseră din nou şi împreună cu aceasta şi livezile de lângă fortăreaţă şi apoi, dela hotarul teritoriului Cruceburg, teritoriul ce duce până la hotarele Brodnicilor — usque ad terminos Prodnicorum — şi dela castrul dela Almage (Hălmeag) până la izvoarele Bârsei şi de aci până la Dunăre.

In acelaşi timp, li se mai dărueşte fraţilor ordinului teuton dreptul de a avea şase corăbii pe Olt şi şase pe Mureş şi scutire de a plăti vamă, când vor trece prin ţara Vlachilor şi când vor trece prin ţara Secuilor.

Intrucât până în acest an, anul datării diplomei regelui Andrei al II-lea (1222), cucerirea Ardealului nu era completă [13]), iar colonizarea Secuilor nu se făcuse încă în regiunea Treiscaunelor şi a Ciucului, pare plauzibilă părerea exprimată în articolul canonicului Karácsonyi că vama românească şi cea secuiască — fapt ce presupune o oarecare organizare politică a celor două popoare — a fost la apus de ţara Bârsei. Românii vor fi avut vama lor în regiu-

10) Vezi discuţiunea aceasta în *Ţara Bârsei*, din anii 1933, 1934 şi 1935 şi la care a luat parte domnii Em. C. Lăzărescu, I. Lupaş, Aur. Sacerdoţeanu şi Ios. Schiopul.

11) Vezi nota dela pag. 66.

12) Cruceburg se indentifică cu Kreuzburg, Teliu (urg. Nyén); deşi unii învăţaţi cred că acest castru ar fi în munţi, la vechiul hotar al Ardealului.

13) Cf. G. Popa-Lisseanu, *Sicules et Roumains*, p. 27.

www.dacoromanica.ro

nea Pierşani—Hălmeag, iar Secuii în regiunea Cohalmului[14]). Căci numai pe aci erau drumuri mari, pe de o parte, drumul Făgăraşului, oraş pe acea vreme neînsemnat, spre Cârţa, localitate vestită, unde se stabilise ordinul călugărilor Cistercensi, cu o impozantă mânăstire ale cărei urme se văd şi astăzi, iar pe de altă parte, drumul spre Nord-vest spre Târnava şi Mureş, pela Homorod. Un drum ducea pe la Românii din ţara Făgăraşului, iar celălalt pe la Secuii din regiunea Odorheiului.

După ce li se mai acordă cavalerilor teutoni şi alte câteva concesiuni cu scopul de a fi ei pe viitor ca un zid de apărare al regatului ungar — tamquam firmum propugnaculum, — diploma este întărită prin pecetie regală şi iscălită de întregul cler şi de întreaga curte a regelui.

Nu ne putem opri de a atrage atenţia asupra faptului că în diploma regală nu se determină hotarele daniei decât în partea dinspre apus, nu şi în cea dinspre răsărit. Aceasta este o dovadă, credem noi, că spre apus erau regiuni organizate, pe când, spre răsărit şi miază noapte, nu. Feudul regal din Ardeal nu este deci hotărnicit în spre răsărit şi miază noapte, fiindcă aci se găseau populaţiuni cu o organizaţiune politică rudimentară, fie că aceste populaţiuni erau Români, fie că erau populaţiuni româno-slave.

2. Tot din anul 1222, din luna Decemvrie, ni s'a păstrat o bulă papală[15]) care cuprinde confirmarea din partea papei Honoriu al III-lea a donaţiunei dată de regele Andrei al II-lea cavalerilor teutoni din ţara Bârsei. Papa aprobă condiţiunile puse de rege. Dar, fiindcă, pentru cancelaria papală, Brodnic şi Blac (Valach) erau două noţiuni identice, ea înlocueşte vorba Brodnic prin cea de Blac şi spune: que procedit usque ad terminos Blacorum[16]).

Ediţia lui Zimmermann-Werner, din 1892, cuprinzând textul critic al acestei bule papale, ne arată că în original era Prodnicorum, iar nu Blacorum. N'avem posibilitatea să colaţionăm textele şi nici să punem la îndoială veraci-

14) Karácsonyi, *Megjegyzések az oláh telepités kérdéséhez*, în *Századok*, 1908, pag. 847.

15) Vezi şi Ios. Schiopul, *Dacia Istorică*, 2. pag. 70.

16) Documentul, în cele mai multe ediţii, cuprinde *ad terminos Blacorun* în loc de *Brodnicorum*.

www.dacoromanica.ro

tatea spuselor editorilor germani. Versiunea ad terminos Blacorum se baza pe un copiar dela începutul veacului al XV-lea. Autorul acestui copiar propusese această identificare, probabil fiindcă, pe la anul 1400, exista conştiinţa că Brodnicii sunt aceiaşi cu Românii.

3. In anul următor, 1223, regele Ungariei, Andrei al II-lea, confirmă actul de danie făcut mai înainte mânăstirei Cârţa (Kerch,Candela) din judeţul Făgăraşului. Documentul păstrat în original şi într'un transsumpt, ambele autentice [17]), cuprinde de fapt confirmarea a două danii, a două moşii, ale căror hotare le descrie.

Mai întâi, se dă consimţământul regesc pentru cedarea către mânăstirea cisterciensă din Cârţa a unei moşii din judeţul Sibiului, a moşiei Cisnădioara (Kis Disznod, Michelsberg — Mons sancti Michaelis).

Preotul Gocelinus, pentru devotamentul său, primise dela rege proprietatea Cisnădioara, împreună cu biserica şi cu tot teritoriul ce-i aparţinea şi, dintr'un profund sentiment religios, a dăruit, la rândul său, această moşie cu tot ce se ţinea de ea, mânăstirei din Cârţa a ordinului călugăresc cisterciens. Proprietatea aceasta fusese luată dela biserica din Sibiu, în schimbul proprietăţii Borothnic, — quem de Zebeniensi ecclesia in concambium terre Borothnik receperamus. — Pentru valabilitatea daniei, preotul Gocelinus cere asentimentul regelui care. firește, nu i-l refuză.

Cu această împrejurare se arată şi hotarele moşiei ce se găsea între Răşinari, Cristian şi Sibiu.

Tot prin prezentul privilegiu regal se confirmă şi dania ce se făcuse aceleeaşi mănăstiri prin voevodul de atunci Benedict şi se spune că pământul a fost smuls dela Blacci — terram quam prius eidem monasterio contuleramus, exemptam de Blaccis.

In acelaşi timp se arată şi hotarele moşiei: Oltul, părâul Arinilor (Egwerpotak), Făgetul (Nogebik-Nagybükk), Arpaşelul (rivulus Arpas), munţii Carpaţi (Alpes) şi râul Cârţa (Kurchz).

Din lectura acestui document reţinem două fapte precise: Intâi, că regele Andrei luase dela biserica din Sibiu

17) Jos. Schiopul, *Dacia Istorică*. I, p. 5. In aceeaşi revistă, în ultimul număr (II, 1). d. Al. Doboşi caută să facă dovada că şi acest document este un falşificat.

www.dacoromanica.ro

proprietatea Cisnădioara, în schimbul moşiei Brodnic (în lectură ungurească Borotnic) şi că a dat-o preotului Gocelinus care, la rândul său, a dăruit-o mănăstirii din Cârţa şi, al doilea, că regele a luat dela Români, — a smuls de la Români, exemptam de Blaccis — nu ştim subt ce motiv, — proprietatea ce aceştia aveau la Cârţa, până sus la munte şi a dăruit-o aceleeaşi mănăstiri catolice. Românii fiind ortodocşi şi, deci schismatici, probabil că chiar acest fapt va fi fost motivul pentru care li s'a luat de rege moşia lor dela Cârţa.

Brodnicii de aci nu încape îndoială că sunt cetăţeni ai regatului ungar, din judeţul Sibiu sau Făgăraş.

4. In anul 1227, papa Grigorie al IX-lea numeşte pe arhiepiscopul din Strigoniu ca legat apostolic al Sfântului Scaun pentru ţara Cumanilor şi pentru ţara Brodnic şi-l autorizâ să predice, să boteze, să înfiinţeze biserici şi să instituie preoţi şi chiar episcopi. Căci, zice bula papală: «Am văzut din scrisoarea ta că mai mulţi nobili din neamul Cumanilor au venit la tine ca să-i botezi şi că însuşi principele lor, Bortz, a venit cu supuşii săi la tine ca să primească credinţa creştină, că te-au rugat să te duci la ei să le arăţi calea vieţii pe care să poată să ajungă la cunoaşterea adevăratului Dumnezeu. De aceea, mi-ai trimis pe arhidiaconul din Zala ca să mă roage ca, liberându-te de făgăduiala ta (votum) ce ai făcut (de a merge la locurile sfinte), să te duci în Cumania şi Brodnic, ţară vecină — terra illa vicina — având delegaţia noastră de a predica în numele nostru, de a boteza, de a clădi biserici, de a numi preoţi şi chiar de a face episcopi şi în genere tot ce priveşte cultul şi lăţirea credinţei» [18]).

Din această interesantă scrisoare a papei Grigorie al IX-lea rezultă că poporul Cumanilor fusese înainte vreme păgân şi că acum a găsit momentul potrivit să treacă la creştinism, fie din convingere, fie din consideraţiuni de ordin politic spre a se pune subt protecţia bisericii catolice, în acel timp atât de influentă şi puternică. Alături de Cumani

18) Documentul din 1228, Hurmuzaki. *Doc.* I, p. 107, ne dă şi numele episcopului numit în ţara Cumanilor. Este Teodoric ce avea să fie ajutat de călugării predicatori, trimişi de papă pentru propagandă în ţările din răsăritul Europei.

www.dacoromanica.ro

cari trăiau în această vreme în ţara noastră, şi în special în Moldova, ca pătură conducătoare, mai sunt amintiţi şi Brodnicii — de cuius gentis conversione speratur.

Nu putem şti cu precisiune dacă acest «de cuius gentis conversione speratur» se rapoartă numai la Cumani cari erau păgâni sau numai la Brodnici cari, precum o ştim din alte izvoare, erau creştini. Gramatica latină admite ambele interpretări. In ipoteza a doua ar fi vorba numai despre convertirea la catolicism a Brodnicilor ortodocşi. Noi înclinăm pentru ipoteza a doua, fiindcă, în afară de faptul că Brodnicii, ca Români, după cum vom vedea, erau creştini de multă vreme, dar ortodoxismul lor constituia un mare neajuns pentru Scaunul apostolic de la Roma.

Dovezi despre aceasta avem, — pe lângă împrejurarea că în actele medievale numirea de «infideles» se rapoartă la ortodocşi, iar nu la necreştini, cari se numesc heretici sau «păgâni», — mai multe documente din aceeaşi epocă [19]).

Unde locuiau aceşti Brodnici? Documentul ne spune

---

19) Dăm conţinutul numai a două documente:

Din anul 1234, există scrisoarea principelui de coroană, viitorul rege al Ungariei, Bela al IV-lea, către papa Grigorie al IX-lea, prin care scrisoare îşi ia asupra sa îndatorirea să distrugă prin toate mijloacele pe ortodocşi şi pe falşii creştini. — Universos hereticos et alios christianos qui relicta fide christianitatis ad superstitionem Ysmahelytarum vel Judaeorum pervertuntur, quocumque nomine censeantur et falsos christianos de terris nostris bona fide studebimus pro viribus extirpare. — Hurmuzaki, *Doc.* I, pag. 128.

Tot din acelaşi an, ni s'a păstrat o scrisoare a papei Grigorie al IX-lea către acelaşi Bela, prin care scrisoare ni se spune că în episcopia Cumanilor se găsesc nişte popoare cari se numesc Români şi cari primesc tainele bisericeşti dela nişte falşi episcopi de ritul grecesc şi că se fac una cu Românii chiar şi Ungurii şi Nemţii din regatul Ungariei şi-l invită ca episcopul Cumanilor să numească pe seama Românilor un episcop catolic din neamul lor. — In Cumanorum episcopatu, sicut accepimus, quidam populi. qui Walati vocantur, existunt, qui etsi censentur nomine christiano, sub una tamen fide varios ritus habentes et mores, illa committunt, que huic sunt nomini inimica. Nam Romanam ecclesiam contemnentes non a venerabili fratre nostro... Episcopo Cumanorum, qui loci diocesanus existit, sed a quibusdam pseudoepiscopis Grecorum ritum tenentibus universa recipiunt ecclesiastica sacramenta et nonnulli de regno Ungarie tam Ungari quam Theutonici et alii ortodoxi, morandi causa cum ipsis transeunt ad eosdem, et sic cum eis, quia populus unus facti cum eisdem Walathis, eo contempto, premissa sacramenta in grave ortodoxorum scandalum et derogationem non modicam fidei christiane.... Hurmuzaki, *Doc.* I, pag. 132.

www.dacoromanica.ro

clar: «in terra illa vicina», care nu poate fi decât partea de răsărit a Munteniei sau Moldova de jos, împreună cu regiunile Ardealului răsăritean, încă necucerit şi încă necolonizat de Unguri în această epocă, deşi o suzeranitate vagă maghiară se întindea şi peste ţinuturile Moldovei şi ale Munteniei.

5) Cu patru ani în urmă, şi anume în anul 1231, papa Grigorie al IX-lea felicită pe arhiepiscopul din Strigoniu — el se numea Robert — că a întors la legea creştină pe mai mulţi Cumani şi-l numeşte legat apostolic al său în provinciile Cumanilor şi ale Brodnicilor, cu dreptul de a predica în aceste ţări, de a înfiinţa biserici, de a institui preoţi şi chiar episcopi. Bula aceasta papală este concepută aproape în aceeiaşi termini ca şi cea din 1227 şi, în mare parte, îi reproduce cuprinsul. In aceasta însă se vorbeşte nu de ţara Cumanilor şi a Brodnicilor, ci de Cumanorum et Brodnicorum proviciis sibi vicinis, de quorum gentis conversione speratur.

6) In anul 1254, regele Ungariei Bela al IV-lea scrie papei Inocentie al IV că Tătarii au de gând să năvălească din nou asupra Ungariei şi-l roagă să-i dea ajutor atât în contra Tătarilor, cât şi împotriva celorlalţi duşmani ai săi, împotriva Rutenilor, Brodnicilor, Bulgarilor şi Bosniecilor, popoare vecine cu Ungaria dinspre răsărit şi miază-zi.

Căci, după marea invazie mongolă din 1241 care a pustiit în lung şi în lat întreaga Ungarie şi la care pare a fi luat parte şi Românii, dimpreună cu Cumanii şi cu celelalte popoare din răsăritul Carpaţilor, se anunţă acum o nouă expediţie de jaf a Tătarilor. Regele Bela disperat se adresează papei, cerându-i ajutor şi arătându-i primejdia nu numai pentru sine, ci şi pentru întreaga creştinătate. «Căci până acum, spune desnădăjduit regele, deşi am făcut apel în apus, la papă, la împărat şi la Franci, n'am primit de nicăiri nici o mângăiere, nici un ajutor, de cât doar vorbe — de quibus omnibus nichil consolacionis vel subsidii accepimus, nisi verba.

In acelaşi timp, regele Bela aminteşte papei că, numai în interesul creştinătăţii şi numai având în vedere foloase politice, şi-a măritat cele două fete, una după un principe al Rutenilor şi pe cealaltă după un principe din Polonia,

www.dacoromanica.ro

iar pe fiul său mai mare l-a făcut să ia în căsătorie o Cumancă şi că a introdus chiar Cumani în ţara sa. Dar, acum, spre părerea sa de rău, constată că totul este de geaba, căci se vede silit să lupte cu ajutorul păgânilor ca să-şi apere ţara — per paganos hodie regnum nostrum defendimus —. Iar popoarele cari odinioară ne erau supuse nouă, popoare megieşe cu ţara noastră dinspre răsărit, s'au unit acum cu Tătarii şi vor să nimicească toată Europa — regiones que ex parte Orientis cum regno nostro conterminantur, sicut Ruscia, Cumania, Brodnici, Bulgaria, que in magna parte nostro dominio antea subiacebant... contra totam Europam suum innumerabilem exercitum destinaverunt.

In pasagiul acesta din scrisoarea regelui Bela al IV nu poate fi vorba, firește, de Brodnicii dela Făgăraş, ori de cei dela Sibiu, ale căror ţinuturi, precum ştim, fuseseră pustiite de Tătari în prima lor invazie, când au intrat în Ardeal prin pasul Branului, ci de Brodnicii cari vor fi locuit la răsărit şi la miazăzi de regatul Ungariei şi în regiunea Treiscaunelor, încă necolonizată de Secui.

Tot din această scrisoare se mai constată că singurul sprijin pe care se poate bizui regele este cel al călugărilor ordinului Ospitalier, pe cari i-a aşezat în locurile cele mai expuse, la hotarul Cumanilor şi al Bulgarilor.

Este, prin urmare, neîndoios ca arhiepiscopul Robert din Strigoniu care obţinuse dela papă delegaţia de a converti pe Cumani şi pe Brodnici, înţelege pe locuitorii din afară de regatul Ungariei, că prin urmare Brodnicii sunt un popor ce locuiau mai ales în Moldova de mai târziu [20]).

7) Pentru ultima oară întâlnim pe Brodnici într'un document din anul 1359, emanat din cancelaria regelui Ungariei Ludovic I [21]).

Prepozitul din Sibiu s'a plâns regelui că Saşii din scaunul Cincului au pus stăpânire cu puterea — potentialiter — pe moşia sa Proştea, Prepostfalva, — alio nomine Prodnik nuncupata — şi că acum o deţin ocupată samavolnic în prejudiţiul şi paguba sa. De aceea, regele însărcinează Capitlul din Alba Iulia să cerceteze faptele şi la prima con-

---

20) Karácsonyi, *Századok*, a. 1908, pag. 609.

21) Documentul original se găseşte în archiva Capitlului dela Alba Iulia.

www.dacoromanica.ro

gregaţie generală dela Alba Iulia, unde era acum reşedinţa episcopatului din Ardeal, să-i raporteze cum stau în realitate lucrurile.

Comuna Proştea, numită astfel de sigur după numirea germană de Probstdorf, se găseşte în judeţul Târnava Mare, plasa Agnita, şi are o populaţiune, în marea ei majoritate, formată din Români, câţiva Unguri şi restul Saşi. Satul se numea altă dată, după cum ne arată documentul de mai sus, Prodnik.

Nu încape îndoială că avem de a face în această comună cu urmaşii foştilor Brodnici [22]).

Brodnicii în istoriografia străină şi în cea română. — Cu problema Brodnicilor s'a ocupat atât scriitorii străini cât şi scriitorii noştri; nici unii nici alţii însă n'au ajuns la o soluţiune definitivă.

Toţi au pornit dela însemnarea cuvântului de Brodnic şi cei mai mulţi au admis că profesiunea ce se ascunde subt numele acesta ar fi putut să dea numele întregului popor. In adevăr, după unii, vorba Brodnic ar veni, după cum a arătat-o marele slavist Miklosich [23]), din radicalul «brod», vad, şi sufixul «nic» şi ar însemna locuitori dela vaduri, locuitori dela poduri.

Cuvântul slav «brod» a trecut şi în limba română subt formele de brod, brodar, brodina sau brudină, a brodi sau a se brodi şi, în sfârşit, brodite.

Brod însemnează şi în limba noastră vad şi pod pluti-

---

22) Karácsonyi I., *A borodnok ország* în *Századok*, pag. 613 greşeşte când crede că precum au imigrat în Ardeal cete de Ruşi şi Pecenegi, tot astfel au imigrat din Moldova de mai târziu cete mici de Brodnici şi că o astfel de ceată ar fi descins în teritoriul comunei Proştea de astăzi; de aceea ar fi şi fost numit satul în secolul al XIII, satul Brodnicilor, ung. Borothnik. Dar, nu numai cete, ci chiar păstori singurateci ar fi vizitat, în vederea păşunatului, teritoriul nelocuit al Treiscaunelor şi ar fi putut astfel să dea, mai ales în partea de miazăzi a judeţului Treiscaune o sumă de numiri slave ca Boroşinău, Covasna, Osdola, Zagon, Papolţ şi alte multe.

23) Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, *Etymologisches Wörterbuch; Die slavische Elemente im Rumunischen*, sub voce. In această ultimă lucrare, Miklosich citează vorbele *brod*, vadum, *brod*, navis (în l. sârbă); *brod*, *brudina*, traiectus, *brudariu*, portitor, *brodesc*, deliro, *broditi*, blaterare, *brodeală* eventus.

www.dacoromanica.ro

tor; brodar, cu aceeaşi însemnare ca podar, ne arată pe cel ce mână brodul sau podul; brodină sau brudină, şi chiar prudină, însemnează întâi vad ca în proverbul «a se feri de putină şi a da peste brudină»; în al doilea rând, luntre sau pod şi, în a treia însemnare, taxa ce se dă pentru trecutul unei ape cu brodul, ca în «De vei avea să-ţi plăteşti brudina, nimeni nu te opreşte să intri în corabie» [24]).

Tot din brod pare a veni şi cuvântul nostru popular a brodi sau a se brodi, adecă a ajunge la o apă tocmai în momentul potrivit, când te poţi urca pe brod ca să te treacă pe celălalt mal. Şi tot din brod derivă şi brodite, pe brodite, adecă pe nimerite.

Şi, fără îndoială, din verbul «broditi» care în limba slavă însemnează «a colinda», «a merge încoace şi încolo», s'a ajuns la concepţiunea de «nomad», dată Brodnicilor, în limba germană Herumzöglinge sau Landstreicher, cum îi numeşte traducătorul german al lui Karamzin.

Scriitorii ruşi, aproape în unanimitate, luându-se după însemnarea cuvântului de «brodnic» şi după cea a lui «broditi» au considerat acest popor, ca popor slav şi anume rusesc. In sprijinul teoriei lor ei au, în afară de cuvântul ce neîndoielnic este de origine slavă, şi faptul că întâlnim pe Brodnici în stepele Rusiei şi, uneori, fiind aruncaţi până în regiunile îndepărtate ale Donului.

Astfel istoricul rus, Karamzin, socoteşte, după cum am amintit mai sus, pe Brodnici drept creştini, locuind printre barbari — deşi cronicile nu o spun — cu cari se aseamănă prin vieaţa lor şi fiind recrutaţi printre Ruşii pribegi şi punându-se pentru bani în serviciul principilor ruşi în certurile dintre ei [25]).

Hruševškyi, istoricul poporului ucrainian, ţinând seama de arătările analelor ruseşti şi mai ales fiind influinţat de informaţiunile culese din Karamzin consideră pe Brodnici drept o populaţiune rusească, locuind în veacul al XII şi XIII, la gurile Donului şi ducând o vieaţă de stepă [26]).

---

24) *Dicţionarul limbii române*, sub voce.

25 Karamzin. *Histoire de l'Empire de Russie*, III. 8, pag. 144, trad. franceză.

26) Mih. Hrusevskyi, *Geschichte des Ukrainischen (Ruthenischen) Volkes, I, pag. 127:* Eine zahlreiche ukrainische Steppen Bevölkerung, die Brodniki (Freigänger) welche in enger Verbrüderung mit den Nomadenhorden, den Beherrschenden der Steppen, in diesen Steppen zu leben vermochte».

www.dacoromanica.ro

Tot ca Ruşi socotesc pe Brodnici şi scriitorii Ilovaischi şi Veselago, aşezându-i în apropiere de marea Neagră sau marea de Azov şi considerându-i ca marinari creştini [27]).

Hunfalvy, istoric ungur cu cunoscute prejudecăţi, şi care s'a ocupat în special cu problemele româneşti, socoteşte pe Brodnici ca Români şi urmărind chimera de a demonstra lipsa de continuitate a elementului roman în Dacia Traiană, crede a fi descoperit în această identificare nomadismul poporului român [28]).

Şi Peisker deduce nomadismul Românilor şi originea lor asiatică, precum şi o înrudire a lor cu popoarele turco-tătare, din identificarea cu Brodnicii cari ar fi locuit odinioară în regiunile îndepărtatului Don [29]).

Istoricii noştri sunt împărţiţi pe chestiunea Brodnicilor în două tabere: unii cred că sunt Români, alţii că nu sunt Români.

Cel dintâi care a studiat la noi problema Brodnicilor a fost Radu Rosetti. Acesta credea că Brodnicii ar fi aceiaşi cu Bârladnicii, adecă cu locuitorii Berladului, că ei ar fi locuit spre miazăzi de Bolochoveni cari trăiau ceva mai la miazănoapte şi că ar fi format, în veacul al XII-lea, cea dintâi organizaţie de stat în Moldova. Şi, aceiaşi Bârladnici sunt descrişi de Karamzin, după cronicile ruseşti, aproape cu aceleaşi cuvinte ca şi Brodnicii, de cari nu s'ar deosebi întru nimic, de cât doar că ei locuesc în Moldova, având de capitală Bârladul [30]).

Şi, după cum Bolochovenii dela Nord [31]) — continuă

---

27) Citaţi de d. A. V. Boldur. *op. cit. pag. 115,* şi ale căror lucrări nu ni-au fost accesibile.

28) Hunfalvy. *Die Rumänen und ihre Ansprüche,* pag. 77: «Der Hirte, namentlich der Gebirgshirte ist zum Wandern gezwungen, er führt ein unstätes Leben. In den slavischen Sprachen heisst der herumvagierende Mensch «brodnik», und siehe da, auch unter diesem Namen kommen die Wlachen als Brodniken vor».

29) Peisker, *Die Abkunft der Rumänen,* pag. 201. Cf. şi Sacerdoţeanu. *Consideraţiuni asupra Istoriei Românilor în evul mediu,* pag. 148.

30) R. Rosetti. *Revista Nouă,* III. pag. 55.

31) Numele Bolochovenilor.—dela Voloch: cum numeau Ruşii pe Români— se întâlneşte, în documentele vremii, în numirea localităţii Bolechow din Galiţia, numită Villa Valachorum cf. Onciul. *Orig. princip. rom.,* pag. 237. Domnul A. V. Boldur. *op. cit.,* pag. 120, enumeră o sumedenie de localităţi cari ne

www.dacoromanica.ro

să-şi desvolte R. Rosetti ideea — s'au putut împăca cu Tătarii subt îndatorirea de a cultiva grâul şi meiul (mălaiul) [32]) trebuitor oştirilor lui Bati, tot astfel şi Brodnicii, de mai la Sud, vor fi obţinut probabil aceleaşi condiţiuni ca şi consangenii lor de mai la Nord.—In marea pustiire a Mongolilor se pare că numai Românii, ca popor sedentar [33]), vor fi găsit mijlocul de a se adapta împrejurărilor, fie unindu-se în lupte cu barbarii, ca în cazul voevodului Ploscânea, fie servindu-i cu alimente, de cari aceştia aveau atâta nevoie.

Dumitru Onciul, întrebuinţând şi în problema Brodnicilor o metodă critică riguroasă, ajunge la concluziunea că Brodnicii nu pot să fie decât Români şi ne atrage luarea aminte în special asupra împrejurării că ei sunt numiţi întotdeauna alăturea de Cumani şi nici odată nu se confundă cu aceştia [34]). Brodnicii sunt, după Onciul, aceiaşi cu Vlahii dela nordul Dunării, cu cari însă întotdeauna se confundă.

«Această confundare a ambelor numiri, zice Onciul, pe lângă faptul că Brodnicii sunt deosebiţi ca popor şi de Cumani şi de Ruşi, cum şi că ei ajută pe Asăneşti în luptele acestora cu Bizantinii, lupte la cari au luat parte şi Românii din Ţara Românească, ar indica că Brodnicii din Moldova meridională erau Români. Dar numele lor este slav, derivând din slav. brod (=vad) şi ar putea să însem-

---

amintesc pe Bolochovenii de odinioară. Domnul Iorga se miră în *Revista Istorică*, XXI. pag. 100, că noi ne-am ocupat în vol. VII al acestei colecţii de Izvoare istorice şi de Bolochoveni pe cari d-sa în «*Brodnicii şi Românii*», pag. 150 îi considera ca «lichidaţi». şi al căror nume n'are nimic a face cu Românii»; deşi chiar d-sa în *Ist. Rom.* III, pag. 81 socoteşte că ar putea fi crezuţi şi ca Români. căci ne spune: «Dacă, mult mai sus cronica rusească a lui Ipatie pomeneşte la 1150, Bolohovo la Bug. iar la 131 Bolohovsci între Chiev, Haliciu şi Volinia, putem sau ba să-i admitem ca Români, cum s'a făcut în general până acum. De fapt, Bolohovenii par a fi în adevăr numai capi de foarte mici ocoale de oraşe».

32) Letopiseţul lui Ipatie, ediţ. III. a Comis. Arch. St. Petersburg, pag. 626. «De acolo arzând şi robind ţara Bolohoveană, i-a lăsat pe ei Tătarilor. pentru ca să le are şi samene grâu şi meiu».

33) Cf. Sacerdoţeanu, *Românii şi Barbarii în secolul al IX*, pag. 7: «Barbarul fiind militar. fie de luptă regulată, fie de jefuire, după cum era cazul. trebuie neapărat să fi fost cineva obligat să producă întreţinerea».

34) Asupra simbiozei Românilor cu Cumanii, vezi *Izvoarele Istoriei Românilor* XI, *Cronica pictată dela Viena*, pag. XLVIII.

www.dacoromanica.ro

ne locuitori pe vad sau lângă un râu mai mare, cum ar fi Prutul sau Nistrul. Acest nume slav dându-le şi diplomele ungureşti, în cari ei se găsesc menţionaţi până la invaziunea Tătarilor, pe când Ungurii numesc pe Români Vlachi (ung. Oláh), ar urma că Brodnicii erau mai probabil o populaţiune mixtă, compusă din Români şi Slavi, cu organizaţie deosebită de cea a Ruşilor propriu zişi, ca şi de cea a Cumanilor, de cari popoare ei sunt deosebiţi în ştirile ce avem despre ei».

Şi observă mai departe istoricul Onciul: «Faptul că ei nu fac cauză comună cu Ruşii şi Cumanii în contra Tătarilor, vorbeşte invederat pentru caracterul lor străin de aceste popoare în ce priveşte naţionalitatea şi organizaţiunea lor, cum şi naţionalitatea română, cel puţin pentru a elementului conducător între ei, pentru organizaţiunea lor cnezească. Iar dacă întâlnim la ei un voevod, menţionat în analele ruseşti cu ocaziunea unui războiu, acesta pare să fie numai un conducător în timp de războiu care înţeles îl are cuvântul voevod în limba rusească. Ori cum voevodul Brodnicilor nu poate fi considerat ca fiind investit cu putere monarchică, cum erau voevozii români de apoi. Organizaţiunea cnezească a Brodnicilor, cu urmele posterioare de cnezi ce se constată pe teritoriul lor, are în tot cazul cea mai multă probabilitate pentru sine» [35]).

Pornind tot de la etimologia cuvântului «brodnic», canonicul Augustin Bunea socoteşte pe Brodnici ca Români; numele de «brodnic» însă îl identifică nu cu cel de Vlah, cum credea Onciul, ci cu cel de Muntean. «Căci, zice Augustin Bunea, singura dificultate care s'ar putea aduce în contra naţionalităţii române a Brodnicilor este acest nume al lor. Cei mai mulţi istoriografi deduc numirea aceasta dela cuvântul slav brod=prudină, brudină, pod umblător, vad, şi astfel Brodnicii ar însemna podari sau oameni cari locuesc la vadurile râurilor. Dar această explicare ni se pare nefirească, mai întâi pentrucă nu se poate închipui ca un popor şi o provincie întreagă să se numească după o îndeletnicire a unor puţini oameni care îndeletnicire se află la toate popoarele. Apoi este şi dificultatea că din brod,

35) D. Onciul, *Originele Principatelor Romane*, pag. 90.

www.dacoromanica.ro

pod, ca să faci podar, nu se adaugă sufixul «nik», ci «ar» şi astfel podarii ar trebui să se cheme în limba slavă «brodar». De aceea, lăsând în grija slaviştilor explicaţiunea firească a acestei numiri, observăm că cuvântul Brodnic, Prodnic, stă alături la un scriitor bizantin cu numirea Bordoni cari împreună cu Cumanii ajută pe Asaneşti în contra Bizantinilor în luptele urmate la întemeierea imperiului româno-bulgar în 1186. Deci se poate ca numirea Brodnicilor să se derive dela slavicul brodo=munte, ceeace cu sufixul nik ar însemna Muntean, ca Berladnic=Bârlădean. Ştim însă că Românii la sărărit şi miază zi de Ardeal s'au numit Munteni şi ţara lor Muntenia sau latineşte Transalpina [36]), care numire se întâmpină în documente încă din veacul al XIII-lea. Astfel ţara Brodnic sau Borodnic n'ar fi alta decât numirea slavă a ţării care mai târziu s'a numit latineşte Transalpina, iar Românii i-au spus Muntenia. Ţara aceasta a Muntenilor a fost odinioară însă cu mult mai mare şi se întindea şi în Munţii Ardealului, până ce i-au scos de acolo, Ungurii lăsându-le în Ardeal numai ţara (terra Blacorum) dintre Olt şi Carpaţi [37])».

Părerea canonicului Aug. Bunea o admite şi C. Kogălniceanu [38]) care în sprijinul unei păreri de ordin lincvistic aduce un argument de ordin istoric şi anume un fapt pe care ni-l citează călugărul dominican Ascelinus. La anul 1246, acest călugăr, făcând un raport despre misiunea ce a avut la Cumani, ne vorbeşte despre masacrele Tătarilor asupra popoarelor, mai cu seamă creştine. şi ne citează pe Unguri, pe Munteni şi pe Poloni — de tanta occisione hominum et maxime Christianorum ac potissime Hungarorum Montanorum et Polonorum [39]). Prin Munteni, Kogălniceanu crede că Ascelinus a voit să înţeleagă pe Brodnicî,

---

36) Hunfalvy, *op. cit.* pag. 97 crede că precum din Erdö-elve, numele unguresc al Ardealului s'a născut, prin traducere, Ultra Silvania şi mai apoi Transilvania, tot astfel din ungurscul Havas el földje, am avea, în traducere, Ultra montes nivium şi mai apoi Transalpina.

37) Aug. Bunea, *Incercare de Istoria Românilor până la 1382*, pag. 130 sq.

38) C. Kogălniceanu, *Românii subt Unguri până la întemeierea Ţării Româneşti şi a Moldovei*, în *Arhiva*, XXXVII. a. 1930, pag. 98.

39) Hurmuzaki, *Doc.* I. pag. 235.

www.dacoromanica.ro

„al căror nume îl socoteşte format din radicalul brodo= munte şi sufixul nic.

Plecând dela înţelesul etimologic al cuvântului Brodnic, radic. brod şi sufixul nic, istoricii noştri au căutat să arate cari sunt acele vaduri lângă cari a trăit acest popor al Brodnicilor.

Domnul Iorga crede că numele de Brodnic este împrumutat dela «o obişnuinţă», mai mult de la «o cancelarie slavonă», iar ipoteza susţinută de Onciul, cum că Brodnicii, ca şi voevodul lor Ploscânea ar fi Români, nu o admite. Iată cum argumentează D-sa în această privinţă:

«Dacă în veacul al XII încă ar fi fost o organizaţie românească în stare să ducă aşa de departe lupte, când cu Turanienii când alături de Turanieni, jucând şi un rol ca cel al lui «Ploscânea», evident că am fi avut de multă vreme o formă politică determinată în regiunile Moldovei, unde ea apare abia la jumătatea secolului al XIV. Trebuie lăsaţi la o parte deci aceşti Brodnici, al căror nume va fi avut sensul derivat de «pribegi», pe care-l menţionează Onciul şi a căror asemănare cu Cazacii Donului se poate menţinea» [40]).

D-sa pare deci că face deosebire între Brodnicii analelor ruseşti şi Brodnicii ce trăiau în regiunile noastre. Vorbind despre identificarea Brodnicilor cu Bordonii (Brodonii), din cronica bizantină, cari luptă alături de Cumani în contra Bizantinilor pentru «Bizanţul vlaho-bulgăresc al Asaneştilor», susţine că ei trebuesc căutaţi în vadurile dobrogene şi basarabene ale Dunării. Căci zice D-sa: «Oameni de vad, în părţile dunărene, Brodnicii nu pot fi căutaţi decât la vadurile dobrogene şi basarabene ale Dunării şi marilor ei afluenţi, acolo unde e vadul dela Isaccea, marele vad, vadul dela Măcin, Vadul-lui-Isac pe Prut, Vadul-lui-Vodă pe Nistru. Ei îndeplineau aici şi funcţia pe care, pe vremea Avarilor, Bizantinii o atribuie la Dunărea vestică aşa numiţilor ναῦται [41]).

Şi fiindcă numele lor «de cancelarie» trimite la o orga-

---

40) Iorga, *Brodnicii şi Românii*, în *An. Ac. Rom.* VIII, s. III, pag. 149.

41) Iorga, *Ibidem*, pag. 150. Cf. şi N. Bănescu, *Cele mai vechi ştiri bizantine asupra Românilor la Dunărea-de-jos* în *Anuarul de Ist. Naţ. Cluj*, pag. 146.

www.dacoromanica.ro

nizaţie, d. Iorga crede că ar putea fi vorba de formaţiunile drâstoriene şi dobrogene ale lui Tatul şi ceilalţi cari ar fi format aci un fel de «Vlaşcă» [42]).

Ademenit de înşelătoarea etimologie a cuvântului de «brodnic», d. Iorga cade în contrazicere când se găseşte în faţa interpretării realităţilor istorice. Căci este silit să constate pe aceiaşi Brodnici şi în regiunile muntoase şi fără de vaduri ale Carpaţilor şi se vede obligat, în acelaşi timp, să treacă subt tăcere pe Brodnicii din Ardeal.

«Când Manuil, zice d. Iorga, a crezut că poate strânge pe Unguri prin pasurile Moldovei, el a venit prin vadul de la Obluciţa, căutând pasurile din Secuime şi în cale el ia cu dânsul pe Vlahi, aceiaşi ca Vădenii brodnici pe cari îi vom întâlni mai târziu la trecerea marilor ape, în legătură cu formaţiunile din Dobrogea şi dela Silistra» [43]). Iar mai jos «Existenţa unor formaţiuni de state la Dunărea de jos, existând pe la 1100 şi întinzându-se firesţe cât numele de Vlaşca, menţiunea oamenilor dela vaduri, Brodnicii şi la Unguri şi la Slavi, se va înţelege cum trupele lui Manuil Comnenul au putut găsi... Români în calea lor spre Haliciu [44]).

Şi apoi «Am dovedit aiurea că oamenii dela broduri, adecă dela vaduri, nu pot fi decât cei dela aceeaşi Dunăre, unde fiinţase şi un stat al lor care trebuie admis, deci ca existent şi acuma, acea Vlaşcă a cării întindere mergea în adevăr până subt muscele [45]).

Evident, avem de a face aci cu Brodnicii cari nu trăiau numai la vaduri.

In cele din urmă, vorbind despre Brutenii amintiţi alături de Blaci în luptele lui Ottocar al Boemiei în contra împăratului german, d. Iorga crede că aceşti Bruteni pot fi «cel mult Brodnici moldoveni».

Din interpretarea faptelor istorice rezultă deci, chiar

---

42) Vezi C. Necşulescu. *Ipoteza formaţiunilor politice române la Dunăre, în sec. XI*, în *Rev. Ist. Rom.* VII. pag. 122, care încearcă să facă dovadă despre netemeinicia acestor formaţiuni politice.

43) Iorga, *Istoria Românilor*, III. pag. 75.

44) Iorga. *Istoria Românilor*, III. pag. 81.

45) Iorga. *Ist. Rom.* III, pag. 108. La pag. 114 se vorbeşte de drumul Brodnicilor dela Câmpulung înainte spre Dunăre.

www.dacoromanica.ro

după d. Iorga, că Brodnicii se găseau peste tot, şi în Muntenia şi în Moldova şi în Ardeal, unde D-sa îi constatase altă dată, iar nu numai la vadurile dobrogene şi basarabene.

Domnul V. Motogna admiţând pentru numele de Brodnic o etimologie neacceptată de nimenea, a crezut că în vorba Brodnic am avea radicalul Bron sau Bran, ceea ce în limbile slave însemnează «poartă» şi sufixul «ic» şi a socotit că poate să identifice pe Brodnici cu Vrânceni, având aceeaşi însemnare de păzitori ai trecătorilor, de păzitori ai porţilor [46]). Mai târziu însuşi D-sa a părăsit ca neîntemeiată părerea ce emisese.

Părintele I. Ferenţ, de altfel într'un studiu temeinic făcut asupra Cumanilor, găseşte prilejul să se ocupe şi de problema Brodnicilor [47]). D-sa, întemeindu-se pe interpretarea diplomei regelui Andrei al II-lea şi a confirmării papei Honoriu al III, caută să stabilească localitatea unde puteau trăi Brodnicii. Această localitate nu putea să fie de cât la sudul Moldovei, lângă Siretul inferior.

In ce priveşte însă naţionalitatea acestui popor, părintele Ferenţ nu-i socoteşte ca Români, aducând în sprijinul părerii sale următoarele argumente:

Intemeindu-se pe faptul că în unele izvoare ruseşti Brodnicii ne sunt prezentaţi ca nomazi, pe când Românii se ştie că n'au fost niciodată nomazi, în sensul cum au fost Mongolii şi Cumanii; că ei ne apar pe malurile râului Oka în anul 1147, alături de Cumani, ca aliaţi ai principelui rus Sviatoslav; că, mai târziu, la anul 1186, dau ajutor, tot alături de Cumani, Asaneştilor; iar în 1222 şi 1254 îi găsim în Moldova lângă Siretul inferior şi în 1223 la Calca lângă Don ca aliaţi ai Tătarilor, în contra Ruşilor şi Cumanilor, subt conducerea voevodului Ploscânea, trage concluziunea că Brodnicii nu puteau să fie Români [48]).

De asemenea, împrejurarea că Brodnicii sunt amintiţi în anul 1227 alături de Cumani, a căror (Brodnici sau Cumani) convertire la creştinism sau numai la catolicism se

---

46) V. Motogna. *Revista Istorică*. anul 1922, pag. 55.

47) I. Ferenţ, *Cumanii şi Episcopia lor*, pag. 125.

48) I. Ferenţ. *loc. cit.*, pag. 127.

www.dacoromanica.ro

nădăjdueşte; că în 1254 Brodnicii sunt numiţi «infideles», face pe părintele Ferenţ să conchidă că Brodnicii nu sunt Români. Ei ar fi un trib din neamul turcesc al Berendicilor, popor nomad, despre care ne vorbeşte . cronica lui Nestor. Aceşti Berendici, locuind pe malul stâng al Niprului ar fi fost numiţi de Ruşi Brodnici, nume ce li-a rămas şi la vadurile Siretului din Moldova de jos [49]).

«Argumentul, conchide maliţios mai departe părintele Ferenţ, este bolnav de un «nimis probat: ergo nihil probat». A preface pe Ploskinia al analelor ruseşti, cum susţinuse D. Onciul în Ploscânea şi a vedea în el un Român, ne pare un joc filologic, fără valoare decât acea a unui haz» [50]).

Cât priveşte Proştea-Prodnic de lângă Târnava sau Borothnic de lângă Sibiu, acestea, după părintele Ferenţ, n'ar fi decât nişte reminiscenţe din epoca slavonă [51]).

Pentru d. Romulus Cândea, Brodnicii sunt un popor de naţionalitate română [52]). D-sa se bazează pe cercetările lui Onciul şi pe cele ale d-lui Iorga [53]).

Domnul C. C. Giurescu, după ce constată existenţa neîndoielnică a Brodnicilor în ţara noastră, că aceşti Brodnici sunt o populaţiune care locuia lângă vaduri şi anume lângă vadurile râurilor din răsăritul Munteniei şi din sudul Moldovei, că «ţara Brodnic pare a fi avut o întindere apreciabilă, de vreme ce este amintită alături de Cumania» socoteşte că, — ţinând seama de împrejurarea că la data când apar Brodnicii, asimilarea Slavilor era fapt împlinit, — nu este lipsită de temei ipoteza care îi consideră drept Români. D-sa nu separă pe Brodnicii voevodului Ploscânea cari la 1223 luptaseră la Calca, de Brodnicii din ţara

49) I. Ferenţ, *loc. cit.*, pag. 128.

50) I. Ferenţ, *op. cit.*, pag. 129.

51) Vezi în *Revista Istorică*, anul 1923 critica întemeiată ce aduce d. V. Motogna obiecţiunilor părintelui I. Ferenţ.

52) Rom. Cândea, *Der Katholizismus in den Donaufürstentümern*, pag. 3, nota 2.

53) La 1905, când d. Iorga a publicat *Geschichte des rumänischen Volkes*, Brodnicii, locuitori dela vaduri erau socotiţi ca identici cu Moldovenii. Căci d-sa zice I, pag. 183: «Folglich sind diese Bauern an den «Furten» nichts anderes als diejenigen Rumänen, welche, wie es auch der Bericht über die kaiserlich byzantinischen Züge besagt, in dem Hügellande der Moldau Ackerbau trieben». In acelaşi timp aminteşte tot aci şi despre Prodnicii dela Făgăraş şi de Borothnicii dela Sibiu.

www.dacoromanica.ro

noastră. Şi, prudent, D-sa crede că în starea de astăzi a cunoştinţelor despre Brodnici, problema acestei populaţiuni rămâne deocamdată nedeslegată [54]).

Pentru d. A. V. Boldur, problema Brodnicilor este una din cele mai interesante probleme ale istoriografiei noastre. Această importanţă o atribuie în special faptului că avem de a face aci cu nişte Români cari trăiesc în afară de graniţele actuale ale ţării noastre [55]).

D-sa stabileşte mai întâi identitatea dintre Brodnicii analelor ruseşti şi Brodnicii din regiunile noastre şi supunând unei amănunţite cercetări atât cronicele ruseşti, cât şi toponimia provinciilor Voliniei, Podoliei, Chievului şi Galiciei, ajunge să constate un surprinzător de mare număr de localităţi de origine românească. O hartă ce însoţeşte cartea sa scoate şi mai bine în evidenţă elementul românesc din regiunile pe cari le cercetează. Şi d. Boldur conchide că, într'o vreme, raporturile dintre Români şi Ruşi erau de o strânsă legătură.

In acelaşi timp, d. Boldur stabileşte definitiv şi forma exactă a cuvântului Ploscânea, bănuită numai de Onciul, ca având un timbru românesc, căci, colaţionând cronicile Voscresenscaia şi Academicescaia, care este numai o anexă a cronicei numite a lui Lavrentie, constată că, în cronica Academică, numele voevodului este Ploscânea, cu â, «exact cum îl preconizase cu spiritul său pătrunzător Dumitru Onciul [56]).

Domnul Boldur însă ni se pare că greşeşte atunci când fixează patria Brodnicilor.

In adevăr, D-sa pornind dela împrejurarea că în cronicile ruseşti denumirea populaţiunilor se face sau după caracterul teritoriului unde locuesc acele populaţiuni (Devliani, locuitori ai dealurilor, Poliani, locuitori ai câmpiilor), sau dela oraşul din care ele se trag (Smoliani-Smolensk, Periaslavţi-Periaslavl, Novogorodţi-Novogorod) socoteşte că şi Brodnicii s'ar numi după oraşul Brodi, pe care D-sa îl constată ca fiind odinioară capitala şi oraşul prin-

54) C. C. Giurescu. *Istoria Românilor*. I. pag. 313.

55) A. V. Boldur. *Istoria Basarabiei*. I. pag. 111.

56) A. V. Boldur. *Ibidem*, pag. 115. Vezi şi pasagiile din *Cronica din Novgorod*. pag. 40 reproduse de noi mai jos.

www.dacoromanica.ro

cipal al regiunei din sud-vestul oraşului de azi Vladimir Volânski. Oraşul Brodi, în al doilea rând, situat într'o regiune mlăştinoasă cu bălţi şi vaduri, regiune cunoscută astăzi subt numele de Bălţile Pinsk, a jucat în trecut un mare rol istoric. Centrul Brodnicilor ar fi fost, după părerea d-lui Boldur, între Galiţia, Volinia şi Podolia [57]).

Din regiunea Brodnicilor, ca şi din cea a Bolohovenilor, la Sudul celei dintâi, d. Boldur ne citează o sumedenie de localităţi cari ne dau dovadă despre aşezările româneşti ale Brodnicilor. Astfel, pe lângă numeroasele localităţi cari păstrează în radicalul lor numele de Volohi, Bolohi, Vlahi, Vlasi etc., numiri pe cari Slavii le întrebuinţează spre a designa pe Români, ni se citează trei comune numite Plosca, — după care de sigur s'a numit voevodul Brodnicilor, Ploscânea, — apoi localităţile Bronic, Brodniţa, Brodoc — un Brodoc îl întâlnim şi în judeţul Vaslui [58]), — Sataţnov (Satu nou), Singura, Troianov, şi alte multe cari păstrează pe dacicul «dava»: Gnidava, Vlodava, Voscodavia, Voscodauţi, etc. şi valul Troian, la hotarul dinspre Halici, ridicat de sigur de Brodnici cari mai păstrau încă amintirea lui Traian [59]).

O schimbare radicală în configuraţiunea ţărilor româneşti s'a produs numai prin marea invazie tătărească din 1241. Cu această împrejurare Moldova şi Muntenia fiind măturate de elementele barbare suprapuse, Românii şi-au părăsit, după părerea d-lui Boldur, lăcaşurilor lor din ţara Brodnic şi din ţara Bolochovenilor, unde se stabiliseră de mult, şi au imigrat unii spre Sud, în Moldova, alţii spre Vest în Polonia şi alţii, în sfârşit spre văile Ucrainei şi pe valea Niprului. Cei ce au rămas pe loc s'au desnaţionalizat complet şi n'au lăsat după ei decât o amintire slabă în toponimia regiunilor ruse [60]).

---

57) Boldur. *op. cit.* pag. 119.

58) O villa Brodnuk. o întâlnim în 1253 în Nitria Cf. Fejér. *Cod. dipl.*, V. 2. p. 137: câteva localităţi derivate din Brod. în *Dicţ. Geogr. al Rom.*, Brodniţa (germ. Strassburg) este un oraş în Polonia etc.

59) Boldur. *op. cit.* pag. 132.

60) Boldur. *op. cit.* pag. 140.

www.dacoromanica.ro

Domnul G. I. Brătianu, în două cărţi ale D-sale [61]), admiţând părerea lui Uspenschij [62]), crede, ca şi odinioară Dumitru Onciul, că Brodnicii sunt acelaşi popor ca şi Brodoni-Vordoni din cronica bizantină, οἱ ἐκ Βορδόνης, că numele lor este acelaşi cu al Brodnicilor din analele ruseşti din 1147, uniţi atunci cu Cumanii; că acest nume al lor este acelaşi cu cel al Brodnicilor din documentele ungureşti dela începutul veacului al XIII-lea; că ei sunt stăpânii vadurilor, adecă ai regiunilor din Moldova de miazăzi, vecină cu ţinuturile Munteniei, brăzdate de atâţia afluenţi ai Dunării; că, trăind în vecinătatea Cumanilor, n'au fost în totdeauna în bune raporturi cu aceştia; că şeful lor, un voevod cu numele Ploscânea — d. Brătianu nu face deosebire între Brodnicii analelor ruseşti şi Brodnicii regiunilor noastre — se găsea alături de Tătari, când aceştia în 1223 invadaseră Rusia sudică.

Şi se întreabă d. Brătianu: «Să fie oare prea riscat de a apropia de misterioşii N. nd. r sau V. n. nd. r pe Vordonii sau Brodonii textelor bizantine, Brodnicii, pe cari cancelaria pontificală, la începutul veacului al XIII, îi confundă cu Românii din Carpaţi?... Ipoteza V. n. nd. r—Vordoni, Brodoni pare greu de admis».

Iată despre ce este vorba:

Un geograf anonim din Afganistanul de miază noapte a compus la Gozgân, în anul 982, o geografie universală, întitulată *Hudûd-al-Âlam* «frontierele lumii», în care ni se arată că ţara Maghiarilor se mărgineşte la răsărit cu munţii, la apus şi miazănoapte cu teritoriile Ruşilor, la miazăzi cu tribul creştin al V. n. nd. r., cari sunt oameni slabi şi săraci, stăpâni pe puţine averi. Mirvâţii sunt vecini cu munţii V. n. nd. r. şi se întind de aci până în ţara Pecenegilor şi până la marea Neagră [63]).

---

61) G. I. Brătianu, *Vicina şi Cetatea Albă*, pag. 33 şi *Une énigme et un miracle historique: le peuple Roumain*, pag. 98.

62) Th. Uspenschij, *Obrazovanie vtorago bolgarskago carstva*, Odessa. 1879, Anexă. pag. 35.

63) V. Minorsky, *Une nouvelle source persane sur les Hongrois au X-e siècle* în *Nouvelle Revue de Hongrie* LVI (1937), pag. 305. Cf. şi G. I. Brătianu, *Une énigme*, pag. 94.

www.dacoromanica.ro

Arătările geografului anonim din Afganistan sunt întregite, cu un secol mai târziu, de informaţiunile ce ne dă un scriitor persan, cunoscut de obiceiu subt numele său de origine, Gardîzî, care pe la anul 1050 a scris o carte întitulată *Zayn-al-achbâr*, «podoaba istoriilor» în care între altele ne vorbeşte despre Maghiari şi despre popoarele învecinate cu aceştia. Informaţiunile geografului anonim, ca şi ale lui Gardîzî, ne sunt confirmate şi de alţi doi scriitori orientali: de Ibn Rusta, dela începutul veacului al X-lea şi de Al-Bakrî, dela sfârşitul veacului al XI-lea şi de copiatorii lor de mai târziu.

Iată ce ne spune Gardîzî în traducerea românească a d-lui A. Decei [64]).

«Intre ţara Bulgarilor şi ţara Es-g-l [65]) cari sunt tot din Bulgari, este hotarul Maghiarilor. Şi aceşti Maghiari sunt un neam de Turci. Şi conducătorul lor e cu 20.000 de călăreţi; şi pe acest conducător îl numesc K-n-de [66]) şi acesta este numele stăpânului [67]) lor celui mai mare. Şi pe acel conducător care orândueşte treburile îl numesc dj-le [68]), iar Maghiarii fac ce poruncesc dj-le. Ei au o pustie cu iarbă şi loc vast [69]). Şi ţara lor e 100 de parasange pe 100 de parasange. Şi ţara lor e lipită de Marea de Rûm (=Marea Neagră), care din râul Djaihûn în acea mare cade [70]). Şi ei locuesc între aceste râuri. Şi cum se face iarnă, acela care se găseşte mai departe de fluviu, se întoarce lângă fluviu şi peste iarnă stă acolo; şi prind peşti şi cu aceştia îşi câştigă hrana. Şi acel fluviu este acela care e la stânga lor. Lângă Slavi este un popor din imperiul roman (āz Rûm) şi

---

64) A. Decei, *Asupra unui pasagiu din geograful persan Gardîzî*, în volumul de omagiu al *Fraţilor Al. şi I. Lapedatu*, pag. 881. Tot dela d. A. Decei am împrumutat şi notele din acest pasagiu al lui Gardîzî. Cf. şi Gr. Kuun Géza în *A magyar honfoglalás Kútfői*, pag. 139 sq.

65) Minorsky: Askil.

66) K-n-de = Kende.

67) Stăpânului, adecă regelui.

68) Dj-le, echivalentul lui Γύλας la Porphyrogenitus, ung. Gyula, rom. Gelu.

69) Minorsky: Ei posedă o câmpie întinsă plină de iarbă.

70) In acea mare cade. Pasagiul acesta este neclar. Minosky: Ţara lor se găseşte lângă marea de Rûm spre care curg două fluvii mari.

www.dacoromanica.ro

toți sunt creștini și pe ei îi numesc N-n-d-r. Și ei sunt mai mulți decât Maghiarii, însă sunt mai slabi. Și pe aceste două fluvii, pe unul îl chiamă Itil [71]) iar pe celălalt Dûbâ. Și cum Maghiarii sunt pe marginea fluviului, îi văd pe acești N-n-d-z (N-?-dh-z). Și sub N-n-d-r, pe marginea fluviului, este un munte mare și apa (=fluviul) iese pe lângă acest munte. Și dincolo de acest munte este un popor creștin și ei sunt numiți M-r-vat (M-r-dât?) Și între ei și între N-n-d-r (N-n-d-z) este un drum de zece zile... Și așa se zice că numărul lor (al Maghiarilor) e mai mare decât al Romanilor (Rûm). Și ei sunt un popor deosebit... Și țara Maghiarilor este toată cu arbori și mlaștini și pământul lor e umed. Și ei necontenit îi birue pe Slavi și mereu impun Slavilor biruri și pe ei îi au ca pe sclavii lor. Și Maghiarii sunt adoratori ai focului și merg în expediții în contra Slavilor și Rușilor și de acolo aduc robi și îi duc Romanilor și îi vând...»

Prin urmare atât geograful anonim din Afganistan cât și Gardîzî, precum și Al Bacri constată că între Unguri și între Slavi locuesc două popoare creștine, deosebite de Unguri și de Slavi, considerați și unii și ceilalți ca păgâni și anume poporul M-r-vat, adecă poporul Croaților (ung. Horvât) sau poate poporul morav al lui Suatopluc, cucerit de Unguri la 894 și al doilea poporul numit M-n-d (dh)-r(z) sau V. n., nd. r.

Observăm, împreună cu d. Decei, că toate amănuntele, atât cele de ordin geografic: munții, Dunărea, cât și cele de ordin etnic: popor deosebit de Maghiari și de Slavi, apoi faptul că ei sunt mai mulți decât Maghiarii, dar mai slabi decât ei, — evident din punct de vedere militar, ceea ce conglăsuește cu spusele Notarului anonim — că sunt creștini, pe când Maghiarii și Slavii sunt păgâni, că fac parte din imperiul roman și că trăesc între Maghiari și între Slavi, departe de aceștia din urmă la o distanță de 400—500 km.,

---

71) Minorsky: Atil. Izvoarele persane confundă cele trei etape ale așezării Ungurilor: cea dela Urali, cu cea dela Atelkuz (Atel-közöt, între ape) de care ne vorbește Porfirogenitul și cu cea din Pannonia.

www.dacoromanica.ro

toate aceste arătări ne fac să credem că aci este vorba de poporul român [72]).

«Chiar şovăirea în aplicarea punctelor diacritice, în cele două manuscrise, zice d. Decei care a studiat în amănunte această problemă, ar arăta că în original numele a fost scris altfel» [73]).

De aceea n'ar fi exclus ca subt numele V. n. nd. r. să se ascundă numele Vordonilor, adecă al Brodnicilor [74]).

Brodnicii-Prutenii. Părerea noastră se deosibeşte cu totul de părerile istoricilor citaţi până aci.

Numele de Brodnic este după noi — şi faptul îl prezentăm ca o simplă ipoteză — traducerea în limba slavă a numelui de Prutean, locuitor al regiunei dela Prut.

Se ştie că Românii, în afară de numele lor de origine, au purtat şi un al doilea nume distinctiv, luat după cursul apelor în jurul cărora s'au aşezat: Olteni, cei din valea Oltului, Crişeni, cei din valea Crişului, Timoceni, cei din valea Timocului, Bănăţeni cei din Banatul Timişului, Moldoveni, cei din valea Moldovei şi aşa mai departe. Tot astfel s'au numit Pruteni cei din valea Prutului.

Numirea de Pruteni, pe care o întâlnim în cronici şi în documente, găsindu-se în luptă de întrecere cu numirea de Moldoveni, subt care nume odinioară erau cunoscuţi numai locuitorii de lângă râul Moldova, a fost biruită şi ea a cedat locul. Astfel s'au numit, cu trecerea vremii, Moldoveni nu

---

72) De altfel, însuşi Minorsky, lector de literatura şi istoria persană dela Şcoala de studii orientale dela Londra, înainte de a se fi pronunţat pentru identificarea poporului N. nd. r sau V. l. nd. r cu tribul turcesc al *Vunundur*-ilor de care vorbeşte Mas'ûdî şi care ar fi invadat în 934 teritoriul bizantin, a socotit că trebuie identificat cu vr'o populaţie românească din Moldova sau din Muntenia: «J'avais tout d'abord pensé à identifier les N. nd. r à quelque population roumaine de Moldavie, ou *même* de Valachie»; identificare ce a făcut-o în urmă d. Decei, elevul lui Minorsky.

73) Decei. *l. cit.* p. 899.

74) Atât d. Decei cât şi d. Brătianu presupun că subt numele V.n.nd.r. sau N.n.d(dh.).r.(z) s'ar putea să se ascundă numele trecător al vreunui conducător al poporului român. — desemnat. înlăuntru, totdeauna prin numele de «Rumân», iar. în afară, prin numele de «Vlah», — după un vechiu obiceiu turcesc de a se numi popoarele după numele şefului: Osmanlii (Osman), Selgiuzii (Selciuc).

www.dacoromanica.ro

numai locuitorii din valea Moldovei, ci şi cei din valea Siretului, din valea Prutului şi din alte văi. Şi s'ar putea ca înlăturarea cuvântului Prutean să se fi datorat tocmai faptului că s'a generalizat întrebuinţarea cuvântului tradus în limba slavonă. — Astăzi însă, prin fixarea, pe cale literară, a graiului românesc, se observă în limbă tocmai fenomenul contrar, cel al înlocuirii din circulaţie a elementelor slave prin elemente de origine latină: vrednic prin demn, vreme prin timp, oblăduire, conducere, etc.

Intre râurile ce se varsă din teritoriul scitic în fluviul Istru, Herodot, cu câteva veacuri înainte de Christos, ne citează şi râul Πόρατα, numit de Greci Πυρετός. Mai târziu, acelaşi râu, Profirogenitul îl numeşte Βρούτος în limba pecenegă Βουράτ. Brutos este forma ce se apropie mai mult de românescul Prut.

Porata sau Pyretus, însemnând în limba vechilor Traci o apă peste care se poate trece cu plutele sau cu podul de lemn, — Istrul sau Dunărea nu putea fi trecut decât cu bărcile sau cu corăbiile, — Slavii dând în drumul lor spre miazăzi peste Românii Pruteni, adecă peste Românii dela vadurile sau dela podurile Prutului, le-au tradus numele în limba lor, numindu-i Brodnici.

Asupra originii numelui de Prut s'au dat felurite etimologii. Pare însă că vorba e de obârşie iraniană, modificată de fonetica tracă şi având însemnarea de: trecere, vad sau pod[75]). Domnul N. Drăgan care ne citează toate aceste etimologii, şovăeşte de a face o apropiere între numele Prutului şi cel al Brodnicilor; dar, ne atrage luarea aminte asupra Prutenilor din cronica lui Simon de Keza şi din Cronica pictată dela Viena.

Românii Pruteni, în traducere slavă, Brodnici, se întâlnesc pe întregul teritoriu locuit de poporul nostru, şi în special în Moldova, patria lor de origine. Deci, îi găsim, în acelaşi timp, după cum o constată documentele, şi în Muntenia şi în Ardeal.

Cum însă, după spusele cronicilor publicate de noi, re-

---

75) Asupra numelui de Prut, vezi V. Pârvan, *Nume ae râuri daco-scitice* pag. 8, A. Rosetti, *Resturi de limbă scito-sarmată*, pag. 8. Cf. şi N. Drăgan, *Românii din veacurile IX—XIV pe baza toponimiei şi onomasticei*, pag. 575.

www.dacoromanica.ro

zultă că Românii s'au desvoltat şi menţinut pe un teritoriu foarte extins şi cum ei, în epoca migraţiunilor popoarelor, n'au putut rămânea cu totul neatinşi de aceste migraţiuni, nu e de mirare că îi întâlnim în regiuni atât de îndepărtate de vatra lor din Carpaţi. Şi deşi, cum observă d. I. Nistor, dislocarea Românilor s'a făcut în mare parte odată cu venirea Ungurilor [76]), când pământul autohtonilor a trecut în proprietatea regelui, dar lăsându-li-se dreptul de migraţiune, este sigur că o aşa de mare masă de Români nu putea să imigreze în regiunile din Galiţia şi din Polonia răsăriteană şi să-şi menţină, în acelaşi timp, şi instituţiunile lor şi drepturile lor — se citează în Galiţia peste cinci sute de comune cu jus valachicum [77]) — dacă n'ar fi fost de mult imigraţi aci şi consideraţi oarecum ca autohtoni în acele părţi.

Iar dacă întâlnim pe Brodnicii dela Prut până în regiunile Donului nu trebuie să se uite că nicăirea letopiseţele ruseşti nu ne vorbesc despre aceşti Brodnici, ca fiind locuitori ai regiunilor în cari ei ne apar ca luptători. In aceste letopiseţe ni se spune numai atât că ei au luptat alături de Cumani, şi într'o împrejurare, ni se numeşte şi conducătorul lor, Ploscânea.

Aceşti Brodnici ai analelor ruseşti cari luptă în contra Ruşilor sau alături de Ruşi şi, totdeodată, alături de Cumani, pe cari îi însoţesc, sau împotriva Cumanilor, sunt o trupă înarmată dusă de împrejurări pe cari nu le cunoaştem până în regiuni atât de îndepărtate.

Uneori întâlnim pe Pruteni sau Bruteni alături de Vlahi. Astfel în lupta regelui Ottocar al Boemiei împotriva împăratului german, din anul 1277, Thomas Tuscus ne spune că au luat parte şi Blacii şi Brutenii: «Temptat cum multis nobilibus Alamanie machinari rebellionem Brutenos et infideles sibi in adiutorium vocat, sed deo disponente Brutenis et Blacis inter se discordantibus suo rex Boemie proposito defraudatur [78]).

---

76) I. Nistor. *Emigrările de peste munţi.* In *An. Ac. Rom.* XXXVIII ser. II, pag. 221.

77) Cf. şi D. Mototolescu. *Ius. Valachicum* în Polonia. pag. 9.

78) *Mon. Germ. Hist.* XXII. pag. 525.

www.dacoromanica.ro

Aceşti Bruteni puşi alături de «infideles», adecă de necatolici, apoi alături de Blaci, credem că erau Prutenii brodnici, iar nu Ruteni cum îi socotea d. Sacerdoţeanu [79]) Domnul Iorga e de părere că aceşti Bruteni nu pot fi Rutenii din Galiţia «ci cel mult Brodnicii moldoveni» [80]).

Prutenii — şi câte odată numele Pruteni se confundă cu al Prusienilor [81]) după cum numele Dacilor se confundă cu cel al Dacilor (Datilor) din Danemarca — se întâlnesc în lupte uneori alături de Tătari. Astfel în lupta din anul 1259, împotriva cetăţii Sandomir — castrum Sandomiriense — iau parte împreună cu Tătarii şi Prutenii: Anno quo supra (1259) ante festum Sancti Andreae apostoli pro peccatis Christianorum intraverunt Tartari cum Pruthenis, Ruthenis, Comanis et aliis gentibus terram Sandomiriensem [82]).

De altfel, nu trebuie să ne mirăm de faptul că Românii, fie că se numesc Pruteni sau Brodnici, fie că se numesc Vlahi sau Volochi, se întâlnesc în regiuni atât de îndepărtate de vatra lor. In evul mediu îi întâlnim peste tot locul şi în teritorii unde nu ne-am aştepta să-i întâlnim. Astfel, izvoare vrednice de toată încrederea ni-i arăta, la anul 1433, luptând împotriva Turcilor alături de Goţii creştini din Crimea [83]); după ce la anul 1210 îl găsiserăm luptând

---

79) Aur. Sacerdoteanu, *In jurul unei lupte a Românilor cu Rutenii în anul 1277, în Arhivele Olteniei*, XIII, pag. 285.

80) Iorga, *Istoria Românilor*, III, pag. 150.

81) *Cf. Chronica Albrici monachi Trium Fontium a Monacho novi monasterii Hoiensis interpolata*, în *Mon. Ger. Hist. Scrip.* XXIII, pag. 911: Prutheni pagani, nu pot fi decât Prusienii păgâni.

82) Godyslaw Paszka. *Cron.* în *Mon. Polon. hist. II*, pag. 585, citat de T. Hotnog, *Bersabenii din cronicile vechi poloneze, în Arhiva* XXXIV., pag. 69. Domnul Hotnog crede că aceşti Prutheni sunt Prusienii.

83) Heyd, *Le colonie commerciali degli Italiani in Oriente nel medio evo* II, pag. 119 ne vorbeşte despre Valachi cari au luptat pentru apărarea, în anul 1433, a cetăţii Theodoro. Căci ni se spune: L'armata turca era a campo a un castello fortissimo della Gotia, che si chiama Teodoro, dove si trova il signore della Gotia con trecento Valacchi e gli ha dato cinque battaglie ordinate e non ha potuto obtenere... Vezi şi pag. 160: Gli stranieri che si trovavano nella città, come Valacchi, Polacchi, Russi, Georgii, Cerchessi ed altri; essi stessi in parte venduti come schiavi, in parte caricati di catene.

www.dacoromanica.ro

contra Bulgarilor la Vidin [84]) şi după ce i-am constatat mai apoi, în anul 1260, luptând în armata regelui Bela al IV-lea, împotriva lui Ottocar al II-lea, regele Boemiei.

Această cercetare a noastră asupra problemei Brodnicilor, coroborată cu datele ce ni le procură studiul celorlalte izvoare ale istoriei Românilor, ne duce la concluziunea că, înainte de a se fi organizat principatele române pe bază politico-teritorială, cel al Munteniei pe la anul 1290 şi cel al Moldovei cu o jumătate de veac mai târziu, au existat în regiunile noastre mici organizaţiuni ale populaţiunilor româneşti, dintre cari ni se amintesc între alţii Brodnicii-Pruteni şi că cel dintâi voevod ce-l întâlnim în pragul istoriei noastre naţionale a fost voevodul Ploscânea al Brodnicilor.

In acelaşi timp, ni se pare că se adevereşte şi părerea acelora [85]) cari susţin că înjghebarea celor două principate române s'a putut face, complet şi într'un timp aşa de scurt, numai prin conlucrarea, pe lângă elementele interne, şi a elementelor externe, în Muntenia prin elementele româneşti de peste Dunăre şi de peste Carpaţi, în Moldova prin elementele româneşti din Maramureş şi de peste Nistru.

84) D. Jos. Schiopul, *Un comes Scibiniensis la 1210?* în *Daica Istorică* 2, pag. 65, crede că este vorba de un comes din Sebenicul din Dalmaţia.

85) Cf. A. V. Boldur, *op. cit.* pag. 158.

www.dacoromanica.ro

TEXTELE

A

LETOPISETELE RUSEŞTI [1])

Anul 1147

Anul 1147. In luptele dintre principii ruşi, purtate în anul 1147, au luat parte pe lângă Cumani, şi cete de Brodnici.

1. CRONICA IPATIEVSCAIA [2])

Святославъ же пришедъ ста у Нериньска, и тогда придоша къ нему сли изъ Половець, отъ уевъ его, съ Василемъ Половциномъ, 60 чади прислали ся бяхуть, тако рекуче: „прашаемъ здоровія твоего, а коли ны велишь къ собѣ со силою прити? „Въ то же веремя прибѣгоша изъ Руси дѣцкы и повѣдаша ему Володимира въ Черниговѣ, а Изяслава у Стародубѣ. Святославъ же приде къ Дѣтославлю, и ту придоша къ нему друзіи Половцѣ, Токсобичи, и пристави къ нимъ Судимира Кочебича и Горѣна, и посла я на Смолняны, и повоеваша верхъ Угры. Въ то же время выбѣгоша посадничи Володимери и Изяславли изъ Вятичь, изъ Бряньска, и изъ Мьченьска, и изъ Блове, и оттуда иде Девягорьску, иде заемъ вси Вятичи и до Брянескъ, и до Воробіинъ, Подесьнье, Домогощь и Мценескъ. Въ то же веремя придоша къ нему Бродничи, и Половци придоша къ нему мнози, уевѣ его. Въ то же веремя Изяславъ Давыдовичь изъ Новагорода иде Чернигову. Въ то же веремя приде Гюргьвичь Глѣбъ ко Святославу Девягорьску, и оттуда идоша Мцьнеску, Святославичемъ, и съ Гюргевичемъ, и съ Половци, и ту даявъ имъ дары многы, и поиде къ граду на Изяславича. И въспадши угониша и посли отъ Володимира Давыдовича и отъ Всеволодича, рекуче: „не имѣй на ны въ томъ жалобы, но будемы вси за одинъ мужь, и не помяни злобъ нашихъ а крестъ къ намъ цѣлуй, а отцину свою възми, и что есми

1) *Letopiseţele ruseşti*, ediţia Comisiunii Archeologice din St. Petersburg.

2) *Cronica Ipatievscaia*, pag. 27, seq.

www.dacoromanica.ro

взяли твоего, а то ти възворотимъ" — и цѣловаша крестъ, и не управиша. Того же лѣта посла Володимиръ и Изяславъ Давыдовича изъ Чернигова послы къ Изяславу князю Кіевьскому, река: „брате! се заялъ Олговичь Святославъ волость мою Вятичѣ, поидивѣ нань, аже и проженевѣ, то поидевѣ на Дюрдѣя Суждаль, любо съ нимъ миръ створимъ, любо ся съ нимъ бьемъ".

2. CRONICA VOSCRESENSCAIA [1])

1146. И повелѣ выняти его изъ поруба, и несоша и въ келію, и лежа ту 8 днiй, ни яды, ни пія, ни глаголя, но токмо душа бѣ въ немъ, и повелѣ ся постричи Еѳимію епископу, потомъ же отда ему Богъ немощи, и приведоша и въ Кіевъ въ монастырь святаго Ѳеодора, и призва игумена и братію, и совръши имъ же обѣщалъ, ту пострижеся и въ схиму. На предняя же возвратимся. Давыдовичи поидоша отъ Корачева ко Дебряньску, а Святославъ Всеволодичь оста въ Корачевѣ, а оттуду посла въ Козелескъ ко стрыеви своему Святославу, глаголя: „Изяславъ Мьстиславичь пошелъ къ Кіеву, а Давыдовичи съ Ростиславомъ Мьстиславичемъ съ Смоленьскимъ хотятъ ити по тебѣ". Давыдовича же пришедъ стаста во Дебряньсцѣ, а Святославъ изъ Козелска иде Дѣдославлю; ту же и разболѣся князь Иванъ Юрьевичь, внукъ Володимерь. Святославъ же оттуду поиде ко Осетру, и ту отступи отъ него Иванко Берладникъ къ Ростиславу Смоленьскому князю, вземъ у Святослава 200 гривенъ сребра, а 12 гривенъ злата. Пришедшу Святославъ въ Колтескъ городъ, и ту присла ему Юрьи Володимеричь помочь, тысящу бронникъ дружины Бѣлозерьскіе. Святославъ же перебравъ дружину, хотѣ итти съ Бѣлозерци на Давыдовичи ко Дѣдославлю, и въ то время нача изнемогати Иванъ Юрьевичь и бысть боленъ велми, Святославъ же не ѣха отъ него, ни дружины пусти. Слышавше же Давыдовича, оже присла Юрьи помочь Святославу, и не смѣста по немъ ити, но съзваша Вятичи и рѣста имъ: „се есть ворогъ и вамъ, и намъ; да ловите убити его лестью и дружину его избійте, а имѣніе его на полонъ вамъ", и тако возвратистася изъ Дѣдославля.

3. CRONICA NICONOVA [2])

1146. А князь велики Святославъ Олговичь иде къ Козелску, и изъ Козелска иде къ Дѣдославлю, и тамо разболѣся у него князь Иванко сынъ княжь Юрьевъ Владимерича Ма-

1) *Cronica Voscresenscaia*, pag. 37.

2) *Cronica Niconova*, pag. 171.

www.dacoromanica.ro

номашь. Князь же Святославъ Олговичь иде въ Рязань, и бывъ во Мченскѣ, и въ Тулѣ, и въ Дубкѣ на Дону, и въ Елцѣ и въ Пронскѣ, и пріиде въ Резань на Оку, и поидѣ вверхъ по Окѣ, и пребывъ во градѣ Осетрѣ, и тамо отступи отъ него князь Иванко Берладникъ, сынъ Ростиславль, внукь Мстиславль, правнукъ Владимера Манамаха, праправнукъ Всеволожь, препраправнукъ Ярославль, пращуръ великого Владимера, и иде ко отцу своему Ростиславу въ Смоленескъ, а Святославъ иде вверхъ по Окѣ рѣцѣ, и пришедъ ста на усть Поротвы рѣки въ Любинцѣ Омосовѣ, и пребывъ ту мысляше ити къ Колотску. И присла къ нему князь Юрьи Владимеричь Маномашь изъ Суждаля въ помощь четыренадесять тысящь бронникъ, а князь Изяславъ Давыдовичь и братъ его Володимеръ Давыдовичь, то слышевше не смѣста по немъ ити, но възвратистася изъ Дѣдославля. Того же лѣта преставися князь Иванко Юрьевичь, внукъ Володимера Маномаха, у князя Святослава Олговича на усть Поротвы рѣки въ Любинцѣ Амосовѣ, мѣсяца марта въ 29 день, и вземше тѣло его братіа его, князь Борисъ Юрьевичь, и князь Глѣбъ Юрьевичь, и идоша ко отцу своему, великому князю Юрью Владимеричю Маномашу, въ Суждаль, а Святославь иде Олговичь вверхъ по Окѣ рѣцѣ, пребывая съ великимъ княземъ Юрьемъ Суждалскимъ, съ сыномъ великого князя Володимера Маномаха. Того же лѣта преставися благовѣрная княгини инока Марина, дщи великого князя Владимера Маномаха, мѣсяца апрѣля въ 30 день, и положена бысть во святей церкви въ монастыри, въ немъ же постриженся. Того же лѣта здѣлаша четыре церкви камены....

4. CRONICA TVERSCAIA [1])

1146. На ту же осень Игорь въ порубѣ болѣнь бѣ, и просяше чернечьства, князь великій же повелѣ выпусти(в)ши его постричи, и бысть постриженъ въ Переяславли отъ епископа Еуфимія, потомъ же оздравѣ, и ведоша его въ Кіевь въ манастырь святаго Феодора, и ту схыму възложиша на нь. Давыдовичи же поидоша за Святославомь ко Дебряньску, а Святославь Всеволодичь Олговича оста въ Карачевѣ, а Святославь изъ Козельска иде къ Дѣдославлю: ту же разболѣся у него Ивань Юріевичь. Онъ же поиде къ Сестру, и ту Ростиславичь Ивань Берладичничь отступи отъ него къ Ростиславу къ Смоленьскому, а Святославь пріиде во Колтескь городъ, и ту присла ему Юрій Долгорукій изъ Суждаля помочь 1000 бронникъ, а Давыдовичи то слышавше, не смѣша по немъ ити, но возвратистася изъ Дѣдославля.

---

1) *Cronica Tverscaia*, pag. 207.

www.dacoromanica.ro

Anul 1216

Anul 1216. In luptele dintre principii ruşi Sviatoslav şi Iaroslav, iau parte, pe lângă Cumani, şi trupe de Brodnici.

5. CRONICA DIN NOVGOROD [1])

1216 . Н быша на Городищи на рѣцѣ Сарѣ у святѣй Маринѣ, априля въ 9, въ Великъ день; и ту пріѣха Костянтинъ князь съ Ростовци, и възрадовашася видѣвшеся, и крестъ цѣловаша. И отрядиша Володимера Псковскаго съ дружиною въ Ростовъ, а сами пришедше съ полкы, сташа противу Персяславлю, въ Ѳомину недѣлю. И ѣхавше изъ полковъ, подъ городомъ изымаша человѣка и испыташа, оже князя Ярослава въ городѣ нѣту, пошелъ бяше къ брату Юрьеви съ полкы, скопивъ всю свою волость, съ Новгородци и съ Новоторжци, а Юрьи, со Святославомъ, и съ Володимеромъ, вышелъ бяше изъ Володимеря съ всею братьею. И бяху полци силни велми, Муромци, Бродници и Городчанѣ, и вся сила Суздалской земли, бяше бо погнано изъ поселей до пѣшца. Оле страшно чюдо и дивно, братіе! поидоша сынове на отци, а отци на дѣти, братъ на брата, рабы на господу, а господа на рабы. И ста Ярославъ и Юрьи съ братьею на рѣцѣ Кзѣ, а Мстиславъ и Володимеръ съ Новгородци постависта свои полкы близъ Юрьева, и ту стояста, а Костянтинъ далѣ стояше съ своими полкы, рѣцѣ Липицѣ. И узрѣша полкы стояща Ярославли и Юрьевы, и послаша Ларіона соцкого къ Юрью: „кланяемъ ти ся, нѣту съ тобою обиды, обида намъ съ Ярославомъ". Отвѣща же Юрьи: „одинъ есмь братъ съ Ярославомъ". И посласта къ Ярославу ркуще: „пусти мужи Новгородци и Новоторжци; что еси зашелъ волости Новгородцкіи, Волокъ въспяти, а миръ съ нами возми, а крестъ къ намъ цѣлуй, а крови не проливай" Отвѣща же Ярославъ: „мира не хочю, а мужи у мене; а далече есте шли, и вышли есте аки рыба на сухо". И сказа Ларіонъ ту рѣчь княземъ и Новгородцемъ И пакы посласта къ обѣма князема съ послѣднею рѣчью: „мы пришли есмя, брате Юрьи и Ярославе, не на пролитье крови, не дай Богъ створити того, управимся, мы есме племенници, а дадимъ старѣйшинство Костянтину, а посадите его въ Володимерѣ, а вамъ земля Суздальская вся".

Володимеръ же Смоленскій постави полкъ свой съ края, а отъ него Мьстиславъ и Всеволодъ съ Новгородци, и Володимеръ съ Псковичи, а отъ него ста Костянтинъ съ Ростовци, Ярославъ же ста съ своими полки, и съ Муромьскими и съ Городчаны и съ Бродники противу Володимеру и Смолняномъ, а Юрьи ста противу Мьстиславу и Новгородцемъ.

---

1) *Cronica din Novgorod*, pag. 22 seq.

www.dacoromanica.ro

6. CRONICA VOSCRESENSCAIA [1])

Are aproape acelaşi cuprins ca şi cronica din Novgorod.

Anul 1224

Anul 1224. In lupta dela râul Calca dintre Tătari şi principii ruşi au luat parte, pe lângă Cumani, şi trupe de Brodnici. Aceştia, subt comanda voevodului lor Ploscânea, au luptat împotriva principilor ruşi, fiind de partea Tătarilor.

7. CRONICA DIN NOVGOROD [2])

1224. Того же Русьстіи князи не послушаша, нъ послы избиша, а сами поидоша противу имъ, и не дошьдъше Ольшья и сташа на Днѣпрѣ, и прислаша къ нимъ второе послы Татари, рекуще тако: а есте послушали Половьчь, а послы наша есте избили, а идете противу насъ, тѳ вы поидите; а мы васъ не заяли, да въ семъ Богъ. и отпустиша прочь послы ихъ. Тогда же Мьстиславъ перебродяся Днѣпрь преиде въ 1000 вои на сторожи Татарьскыя, и побѣди я, а прокъ ихъ въбѣже съ воеводою своимъ Гемябегомъ въ курганъ Половьчьскыи, и ту имъ не бы мочи, и погребоша воеводу своего Гемябега жива въ земли, хотяще животъ его ублюсти, и ту й налѣзоша, испросивъше Половьци у Мьстислава. и убиша и. Слышавъше же то князи Русьстіи, поидоша за Днѣпрь, и поидоша вси въ купѣ по нихъ же, идоша 9 днiи, и заидоша за Калакъ-рѣку, и послаша въ сторожихъ Яруна съ Половьци, а сами станомъ сташа ту. Тъгда же Ярунъ съступися съ ними, хотя битися, и побѣгоша не успѣвъше ничто же Половци назадъ, и потъпташа бѣжаще станы Русьскыхъ князь, не успѣша бо исполчитися противу имъ, и съмятошася вся, и бысть сѣця зла и люта. Мьстиславъ же Кыевьскыи, видя се зло, не движеся съ мѣста никамо же, сталъ бо бѣ на горѣ, надъ рѣкою надъ Калкомъ. Бѣ бо мѣсто то камянисто, и ту угоши городъ около себе на колѣхъ, и бися съ ними изъ города того по 3 дни. Ини же Татари поидоша по Русьскыхъ князихъ, бьюче до Днѣпря, а у города того оста 2 воеводѣ, Цьгырканъ и Тешюканъ, на Мьстислава и на зятя его на Андрея и на Олександра Дубровьцьскаго Бѣста бо 2 князя съ Мьстиславомъ. Ту же и Бродници съ Татары быша, и воеводa Плоскына, и тъ оканьныи воевода цѣловавъ крестъ чьстный къ Мьстиславу и къ обѣма князема, яко ихъ не избити,

1) *Cronica Voscresenscaia*, pag. 121 seq.

2) *Cronica Novgorodscaia*, pag. 40, seq.

www.dacoromanica.ro

нъ пустити ихъ на искупъ, и солга оканьныи, преда ихъ извязавъ Татаромъ; а городъ възяша и люди изсѣкоша, и ту костью падоша, а князи имъше издавиша, подъкладъше подъ дъскы, а сами верху сѣдоша обѣдати, и тако животъ ихъ концяша, а иныхъ князь до Днѣпрѣ гоняче убиша 6: Святослава Яневьскаго, Изяслава Ингворовиця, Святослава Шюмьскаго, Мьстислава Черниговьскаго съ сыномъ, Гюргя Несвѣжьскаго. Тъгда же Мьстиславъ Мьстиславлиць переже перебѣгъ Днѣпрь, отрѣя отъ берега лодье, да не идуть Татари по нихъ, а самъ одва убѣжа, а прочіи вои десятыи приде кождо въсвояси, а иныхъ Половци побиша изъ коня, а иного изъ порта.

8. CRONICA VOSCRESENSCAIA [1])

1223. Татарамъ же бѣгающимъ, Даниловы же избивающе ихъ своимъ полкомъ, и Олгови Курскому крѣпко бьющуся съ ними, тогда же Ярунъ и инии полци Половечьстіи съступишеся съ ними, хотяще битися; пакы же воскорѣ побѣгоша Половци, и потопташа бѣжаще станы Рускыхъ князь, а князи не успѣша оплъчитися противу ихъ, и смятошася вси полци Рустіи, и бысть сѣча зла и люта, грѣхъ ради нашихъ Рускымъ полкомъ побѣженомъ бывшимъ. Данилъ же видѣвъ, яко крѣпчае брань Татарьска належитъ, обрати конь свой и побѣже отъ устремленіа противныхъ, и вжада воды и пій, и почюти рану на тѣлеси своемъ, во брани же не познася крѣпости ради мужества возраста своего, бѣ бо дръзъ и храборъ, и не бѣ ни въ чемъ же ему зарока. И бысть побѣда на вси князи Рускіе, ака же не бывала отъ начала Руской земли никогда же. Видѣвъ же се великій князь Кіевьскій бывшее зло, и не движеся никамо же съ мѣста, сталъ бѣ на горѣ надъ рѣкою Калкою, бѣ бо мѣсто каменисто, и ту учиниша городокъ съ кольемъ, и бися съ ними изъ города по 3 дни. А инии Татарове поидоша послѣ Рускыхъ князей, бьюще ихъ и до Днѣпра, а у города осташася два воеводы, Чегырканъ и Тешуканъ, на князя Мстислава, и на зятя его на Андреа, на Александра Дубровьскаго, бѣста бо ту 2 князя со княземъ Мстиславомъ. Ту же и Бродници быша старыи, и воевода ихъ Плоскиня, и ту окаанній даша роту ко князю Мстиславу и обѣма князема, яко не избити ихъ, но пустити ихъ на искупъ, и солгавъ окаанній предасть ихъ, связавъ, Татаромъ, а городъ взяша, людей же изсѣкоша, а князей подкладоша подъ дскы, и сѣдоша върху ихъ обѣдати, и тако ту скончаша князи животъ свой.

---

1) *Cronica Voscresenscaia*, pag. 131, seq.

www.dacoromanica.ro

B

IZVOARE BIZANTINE

NICETAS CHONIATES

Anul 1186. Nicetas Choniates Acominatus, într'un codice din Veneția, Fol. 104, pe verso, ne spune că Bordonii, οἱ ἐκ Βορδόνης considerați ca Brodoni sau Brodnici [1]), o ramură a Taurosciților Ταυροσκυθῶν ἀποσπάδες, au dat ajutor Asaneștilor în luptele acestora împotriva armatelor bizantine.

Σκύθαι μὲν γὰρ ἔθνος ἀδούλωτον ἐς δεῦρο, ἄξεινόν τε καὶ λίαν ἀρήιον, καὶ οἱ ἐκ Βορδόνης οὗτοι, τοῦ θανεῖν ὑπερόπται, κὰι Ταυροσκυθῶν ἀποσπάδες, γένος δὲ καὶ οὗτοι κάτοχον Ἄρεϊ τοῖς κατὰ τὸν Αἷμον ξυναράμενοι βαρβάροις, συνυπέκυψαν αὐτοῖς ἡττηθεῖσι καὶ συναπώλοντο, τὴν δὲ περσικὴν ὁμαιχμίαν, ἥτις ἀπεβοήθει τοῖς ἀποστάταις καὶ ἀγχούροις Φιλαδελφεῦσι ἀπεκρούσω καθάπαξ ξυμβαλὼν καὶ καταδιώξας ὄπισθεν ἐξεκέντισας.

---

1) Th. Uspenschij în *Obrazovanie vtorago bolgarskago carstva*, Odessa, 1879, în Apendice, pag. 35.

www.dacoromanica.ro

C

DIPLOME REGALE — BULE PAPALE

I

Anul 1222 (înainte de 7 Maiu). Regele Ungariei, Andrei al II-lea, confirmă din nou donaţiunea ce făcuse mai înainte cavalerilor Teutoni în ţara Bârsei şi le mai acordă noui privilegii [1]).

In nomine sanctae trinitatis et individuae unitatis [2]). Andreas dei gratia Ungariae, Dalmaciae, Croaciae, Ramae, Serviae, Galaciae Lodomeriaeque rex in perpetuum. Inter regalis excellentiae insignia, quibus recolendae memoriae antecessorum nostrorum recolenda memoria insignitur, illud [3]) excellentius et commendabilius prae ceteris invenitur commendandis hospitibus largioris liberalitatis dexteram porrigere, quorum conversatio et utilis esse [4]) regno dignoscitur et oratio deo esse commendabilis reperitur. Hinc est quod piae recordationis parentum nostrorum vestigia pio desiderio amplectentes et aeternae vitae bravium cum eis post praesentis vitae cursum [5]) apprehendere cupientes Hermanno magistro religiosae fraternitatis hospitalis sanctae Mariae Theutonicorum [6]) Jerosolimitani eiusque fratribus tam praesentibus quam futuris caritatis intuitu quandam terram Burza nomine ultra silvas versus Cumanos licet desertam et inhabitatam contulimus pacifice inhabitandam et in

1) Primul codice din anul 1280, de pe actul original, este însemnat de noi cu litera *A*. Mai există apoi al doilea codice din anul 1260—1270 al călugărilor din Viena, însemnat cu litera *B* şi al treilea codice din 1317 al archiepiscopului Thomas din Strigoniu, însemnat cu litera *C*. Documentul este reprodus de N. Densuşianu în colecţia Hurmuzachi, I, pag. 74, de Teutsch-Firnhaber, *Urkundenbuch*, I. 17, de Fejér, *Codex Dipl.* III. 1, pag. 370, şi de Zimmermann-Werner, *Urkundenbuch*, I. pag. 18. Pe acesta din urmă l-am luat de bază pentru textul nostru.

2) *Unitatis*, în *A*. In nomine sanctae et individuae trinitatis.

3) *Illud*. In *B* şi *C* istud.

4) *Esse*. In *A* lipseşte.

5) *Post praesentis vitae cursum*, în *B* şi *C* praesentem cursum.

6) *Theutonicorum*, în *B* Thevtunicorum.

www.dacoromanica.ro

perpetuum libere possidendam, ut et regnum per conversationem eorum propagatum dilatetur et elemosina nostra per orationem eorum ad remedium animae nostrae et parentum nostrorum coram summo [1]) deo deportetur. Praeterea eis concessimus, quod si aurum vel argentum in praedicta terra Burza inventum fuerit, media pars ad fiscum regium per manus fratrum deportetur, reliqua ad eosdem devolvatur. Insuper libera fora et tributa fororum eiusdem terrae eis totaliter indulsimus et ad munimen regni contra Cumanos castra et urbes lapideas construere eos permisimus, ut et inimicis Christi resistere valeant et personae nostrae et heredibus nostris legitime nobis succedentibus ad coronam ad honorem pateant et munimen. Statuimus etiam quod nullus vaivoda super eos descensum habeat, liberos denarios et pondera eis remisimus et ab omni exactione et collecta eos esse permisimus liberos et immunes. Nullius iudicio sive iurisdictioni, nisi solius regis subiaceant. Judicem iidem fratres super eorum populum constituant. Nos vero praemissos fratres in possessionem praedictae terrae Burza per pristaldum [2]) nostrum Facate [3]) Iuna nomine iussimus introduci, qui praedictam terram perambulavit et eam ad verbum Michaelis vaivodae certis metis circumsignatam ipsis assignavit. Prima vero meta huius terrae incipit de indaginibus castri Almaye et procedit usque ad indagines castri Noialt et inde progreditur usque ad indagines Nycolai, ubi aqua defluit quae vocatur Alt et sic ascendit per Alt usque ubi Tartelowe cadit in Alt. Addidimus etiam postmodum eisdem fratribus conferentes castrum quod Cruceburg nominatur, quod fratres praedicti de novo construxerant, cum pratis circa illud adiacentibus et a fine terrae Cruceburg terram, quae vadit usque ad terminos Prodnicorum et ab indaginibus Almaye in parte altera vadit usque ad ortum aquae quae vocatur Burza, et inde progreditur usque ad Danubium, cuius donationis postmodum factae a nobis fratribus memoratis pristaldum dedimus Ypochz banum. Concessimus etiam eisdem fratribus quod super fluvium Alt sex naves et super fluvium Mors sex alias naves habeant liberas per totum regnum nostrum sales deferentes in descendendo nec non alias res in ascendendo referentes, et salifodinas quae akana vocantur sufficientes ad illas duodecim naves libere ubicumque voluerint eisdem concessimus in perpetuum. Item concessimus, quod nullum tributum debeant persolvere nec populi eorum, cum transierint per terram Siculorum aut per terram Blacorum, homines quoque nunc terram inhabitantes praedictam ad eorundem fratrum servitium et domus eorum [4]) utilitatem

1) *Summo.* în *C.* supremo.
2) *Pristaldum.* în *A: pristallum.*
3) *Facate.* în *B:* Facatae.
4) *Eorum.* în *B* şi *C:* ipsorum.

www.dacoromanica.ro

sine requisitione liberos dimisimus, ita ut si aliqui de cetero de nostris hominibus vel hospitibus terrae nostrae pertinentibus ad ipsos transmigraverint, statim cum ad notitiam fratrum ex veritate pervenerit, eos qui sic intraverint [1]) expellant [2]), et hii qui eos introduxerint in manus regis vel nunciorum eius tradent. Quicunque etiam in regno nostro constitutus proprietatem suam memoratis fratribus pro elemosina dare voluerit, de nostra munificentia liberam habeat facultatem et ipsam donationis nostrae gratiam ut libera permaneat nostro privilegio perpetuo confirmamus. Praeterea talem et tantam eisdem fratribus concessimus libertatem, quod nullus monetariorum ultra silvas terram eorum intret vel praesumat eos in aliquo molestare et ipsum ius et utilitatem, quam in terra ipsorum percipere deberemus de nova moneta, totaliter eisdem fratribus indulsimus, quia ira nostra contra eos provocata eo tempore, cum terram, saepe dictam eis praeceperamus auferri, fuerant non modicum damnificati. Quam restaurationem facimus eo, quod ipsi [3]) in confinio illo tamquam plantatio novella sint positi et assiduos paganorum patientes insultus, se pro regno tamquam firmum propugnaculum de die in diem morti opponere non formidant. Verumtamen nullam potestatem habeant cudendi quamcumque monetam sine regis licentia speciali. Domum autem seu hospitale fratrum eorundem cum omnibus possessionibus et bonis suis, quae in praesentiarum legitime habere cognoscuntur aut in futurum praestante deo iuste poterint [4]) adipisci, sub nostra protectione suscipimus, statuentes ut perpetuis futuris temporibus sub regia tutela et defensione consistant. Et ut istud eis ratum permaneat atque firmum, praesentem paginam sibi iussimus bullae nostrae aureae caractere insigniri [5]). Datum per manus Cleti aulae regiae cancellarii, Agriensis praepositi, anno ab incarnatione domini millesimo CCo. XXII. Venerabili Johanne Strigoniensi, Ugrino Colocensi archiepiscopis, Desiderio Chenadiensi. Ruberto [6]) Vesprimiensi, Stephano Zagrabiensi, Thoma Agriensi, Alexandro Waradiensi, Cosma Geuriensi, Bartholomeo Quinqueecclesiensi, Briccio Waciensi episcopis et Reginaldo Ultrasilvano electo existentibus et ecclesias dei feliciter gubernantibus [7]). Theodoro filio Wetich palatino, Pousa filio Nane curiali, Nicolao Bachiensi, Tiburcio Posoniensi, Helia Bichoriensi, Martino filio

---

1) *Intraverint*, în *B* şi *C*: intraverunt.

2) *Expellant*, în *B*: expellent.

3) *Ipsi*, lipseşte în *A*.

4) *Poterint*, în *B* şi *C*: poterit.

5) *Caractere insigniri*, în *B* iussimus sigilli nostri caractere roborare.

6) *Ruberto*, în *B* şi *C*: *Roberto*.

7) *Feliciter gubernantibus*, în *A*: episcopis... electo Ultrasilvano existentibus, în *C*: episcopis existentibus et ecclesias utiliter gubernantibus.

www.dacoromanica.ro

Michaelis Novi castri comitibus[1]) existentibus et aliis multis comitatus tenentibus. Regni nostri anno XVII-a.

II.

Anul 1222. Papa Honoriu al III-lea confirmă donațiunea ce făcuse regele Ungariei, Andrei al II-lea, cavalerilor Teutoni în țara Bârsei, precum și nouile privilegii acordate[2]).

Honorius episcopus servus servorum dei dilectis filiis magistro et fratribus domus sanctae Mariae Theotonicorum Jerosolimitanae salutem et apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est et honestum tum vigor aequitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Sane in privilegiis carissimi in Christo filii nostri Andreae regis Ungarorum illustris perspeximus inter cetera contineri, quod ipse quandam terram nomine Burza tunc desertam et inhabitatam vobis donavit intuitu pietatis perpetuo libere possidendam, concedendo nihilominus vobis, ut si aurum vel argentum in praedicta terra contigerit reperiri, una pars ad regium fiscum pertineat, reliqua vero vestris usibus dep[ute]tur. Libera quoque fora et tributa fororum eiusdem terrae totaliter vobis indulsit, liberos denarios et pondera vobis nihilominus remittendo et reddendo vos ab omni exactione liberos et immunes ac statuendo, quod nulli vaivodae super vos liceat habere descensum. Ipsam quoque terram certis distinxit l[im]itibus sive metis, quarum prima incipit ab indaginibus castri Almag[e] et procedit usque ad indagines castrî Noilgiant et inde progreditur usque ad indagines Nicolym, ubi aqua defluit quae vocatur Alt, sic ascendendo per Alt usque Tertillou cadit in Alt et iterum vadit usque ad ortum eiusdem Tertillou, et ab ortu aquae, quae Timis vocatur, progreditur[3]) usque ad effluxum aquae, quae dicitur Borsa et deinde, sicut montes nivium terram complectuntur eandem, usque ad Almagiam se extendit. Addidit etiam postmodum idem[4]) rex donationi praedic-

1) *Comitibus*, în *A*: militibus.

2) Originalul este pe un pergament din Archiva statului dela Königsberg. Pergamentul fiind foarte deteriorat, lacunele din el au fost întregite după un copiariu al privilegiilor ordinului dela începutul secolului al XV, codex *A*. Documentul este reprodus de N. Densușianu în colecția Hurmuzaki, *Doc.* I, pag. 76, Fejér, *Codex dipl.* III, 1, pag. 422, de Teutsch-Firnhaber, *Urkundenbuch*, I, 19 și de Zimmermann-Werner, *Urkundenbuch*, I, pag. 22. Pe acesta din urmă l-am luat de bază pentru textul nostru.

3) *Progreditur*, în *Original*: progregritur.

4) *Idem*, în *Original*: idex.

www.dacoromanica.ro

tae castrum, quod Cuzeburc [1]) nominatur de novo constructum a vobis cum pratis adiacentibus circa illud nec non a termino ipsius castri terram quandam, quae procedit usque ad terminos prodnicorum [2]) et ab indaginibus Almagie in parte altera protenditur usque ad ortum aquae, quae Burza vocatur, et inde ad Danubium usque procedit. Concessit etiam vobis, ut super fluvium nomine Alt sex naves ac totidem super fluvium nomine Mors liberas habeatis, per totum regnum eius salem descendendo ferentes et referentes res alias ascendendo. Salifodinas etiam quae Akana vocantur sufficientes ad praedictas duodecim naves libere ubicumque volueritis vobis regia liberalitate concessit, concedendo, ut nullum teneamini praestare tributum nec etiam homines vestri, cum per Siculorum terram transierint aut Blachorum. Ad haec homines, qui terram ipsam inhabitabant, quando dicta donatio facta fuit vobis et domui vestrae liberos sine requisitione dimisit, expresso ut si aliqui de hominibus eius vel hospitibus terrae suae ad vos de cetero transmigraverint, eos exinde, quam cito ad notitiam vestram pervenerint, expelletis. Adiecit insuper, ut quilibet in regno eius, qui proprietatem suam vobis in elemosinam voluerit elargiri, id faciendi habeat liberam facultatem. Ea etiam vos concessit libertate gaudere, ut nullus monetariorum ultra silvas terram vestram intrare vel vos in aliquo molestare praesumat, totu[m ius et utilitatem, quam in terra vestra debebat percipere, vobis totaliter indulg]endo. Id p[ensando specialiter in reco]mpensationem [da]mn[orum, quae] perpessi fuistis, quando eius ira contra vos provocata praedictam te[rram vobis praece]pit auferri, ac etiam [ideo], quod in regni confinio p[ositi freque]ntes paganorum sustinetis insultus, vos pro regno morti tanquam [firmum] propugnaculum opponentes, verumtamen nullam potestatem hab[eatis] cudendi quamcumque monetam absque regis licentia speciali. Nos ergo vestris iustis precibus benignum impertientes assensum, praedictas terras cum libertatibus et immunitatibus suis, sicut eas iuste ac pacifice obtinetis, et in privilegiis dicti regis plenius continetur, vobis et domui vestrae auctorite apostolica confirmamus et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumserit, indignationem omnipotentis dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Laterani, XIIII Kalendas Januarii, pontificatus nostri anno septimo.

---

1) *Cuzeburc.* Codex A: Cruczeburg.

2) *Prodnicorum.* Textul în Hurmuzaki: Blacorum. In mai multe locuri textul acesta din colecția Hurmuzaki diferă de textul stabilit de Zimmermann-Werner.

www.dacoromanica.ro

III.

Anul 1223 (după 30 Novembre). Regele Ungariei, Andrei al II-lea, confirmă donaţiunea ce a făcut preotul Gocelinus mânăstirei din Cârţa, judeţul Făgăraş, o moşie pe care regele i-o dăruise mai înainte acestui preot [1]).

In nomine sanctae trinitatis et individuae unitatis. Andreas dei gratia Hungariae, Dalmaciae, Croaciae, Ramae, Serviae, Galliciae Lodomeriaeque rex in perpetuum. Cum quaelibet iusta petitio apud regiae serenitatis excellentiam sit admittenda, illa maxime mereri censetur obtentum quae ab animo divinitus inspirato procedens prodit velle petentis largiendo terrena lucrari caelestia et temporalibus institutis acquirere sempiterna. Hinc est quod ad universorum notitiam tenore praesentium pervenire volumus, quod cum fideli et dilecto clerico nostro magistro Gocelino propter indeciduae fidelitatis obsequia montem sancti Michaelis cum ecclesia et terra sibi pertinente situm in Ultrasilvanis partibus, quem de Zebeniensi ecclesia in concambium terrae Borothnik receperamus simul cum omnibus suis pertinentiis eodem iure libertatis quo nos obtinueramus libere et pacifice iure perpetuo possidendam per fidelem nostrum Pouka filium Ceci Eliahim contulissemus, postmodum processu temporis divinitus sibi inspirante pro remedio animae suae intuitu aeternae retributionis quo unusquisque generaliter indiget, monasterio de Kerch contulisset, accedens ad nostram praesentiam multa precum postulavit instantia, quod donationi suae assensum praeberemus et privilegio regiae auctoritatis confirmaremus. Cum igitur regiae maestatis intersit cuiusque iura integra conservare et piis dispositionibus auctoritatem impendere iustas eius petitiones et optimam intentionem considerantes favorem adhibuimus condignum praenominatum itaque montem simul cum ecclesia et terra cum suis pertinentiis eodem titulo libertatis, quo iam dictus magister Gocelinus per nos possederat [2]), in praesenti pagina adnotatam fecimus auctoritate nostri privilegii perennari praememorato monasterio iure perpetuo possidendam. Prima meta terrae montis sancti Michaelis

---

1) Originalul din 1273 ce se găsea odinioară în Cisnădioara, apoi în Cisnădia, a dispărut astăzi cu totul. O copie din 1359 se găseşte în Archiva din Sibiu; o a doua copie din 1449 se afla la Capitlul din Alba Iulie, iar o a treia copie se găseşte în Muzeul Brukenthal din Sibiu. Documentul este reprodus de N. Densuşianu în colecţia Hurmuzaki, *Doc.* I, pag. 79; în revista *Transilvania* a. 1871, pag. 42; de Fejér, *Codex Dipl.* III, 1, 399 şi VII, 1, 212; de Teutsch-Firnhaber, *Urkundenbuch*, I, 23 şi de Zimmermann-Werner, *Urkundenbuch*, I, pag. 26.

2) *Possederat*, în *Original*: possiderat.

www.dacoromanica.ro

incipit ab oriente in pede alpium et descendit per torrentem descendentem ab ipsis alpibus versus villam Ruetel metis assignatis secus rivulum usque ad viam, quae ducit de ipso monte ad villam Ruetel, inde transit ipsam viam et ascendit per quandam viam usque ad metam quae dividit territoria de villa Hermani et de villa Reutel, inde tendit sub pede montis vinearum de villa Hermani et per quandam semitam quae ducit ad Insulam Christianam usque verticem montis nemorosi et per ipsum verticem ascendit iterum in alpes versus occidentem et ibi terminatur. Item etiam confirmamus in praesenti privilegio terram quam prius eidem monasterio contuleramus exemptam de Blaccis pro remedio animae nostrae per fidelem ac dilectum nostrum Benedictum tunc temporis vaivodam assignari facientes. Meta vero huius terrae incipiens a fluvio Alt, ubi finis est cuiusdam insulae ascendit per paludem quae vocatur Eguerpotak usque fagos quae dicuntur Nogebik et in fine dictarum fagorum cadit in rivulum qui dicitur Arpas et exinde per eundem rivulum ascendit usque alpes et per alpes veniens versus australem plagam descendit in rivum qui dicitur Kurchz et per eundem rivum venit in fluvium Alt et sic terminatur. Ut autem huius nostrae confirmationis series salva semper et inconcussa permaneat, praesentem concessimus paginam sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum per manus Cleti aulae nostrae cancellarii et Agriensis praepositi, anno dominicae incarnationis millesimo CCo XXo IIIo. Strigoniensi sede vacante, reverendo Wgrino Colocensi archiepiscopo existente, Desiderio Chenadiensi, Roberto Vesprimiensi, Stephano Zagrabiensi, Thoma Agriensi, Briccio Vaciensi, Bartolomeo Quinqueecclesiensi, Regnaldo Ultrasilvano et aliis episcopis ecclesias dei gubernantibus. Jula palatino et comite Budrogiensi, Salamone bano, Nicolao curiali comite reginae et comite Supruniensi, Botez aulae nostrae curiali comite et comite Bekesiensi, Buzad Posoniensi, Martino Musuniensi, Laurencio Wyuariensi et aliis comitibus comitatus tenentibus. Regni autem nostri anno vigesimo.

IV.

Anul 1227. Papa Grigorie al IX numeşte pe archiepiscopul din Strigoniu ca legat apostolic în ţara Cumanilor şi în ţara Brodnic şi-l autorizâ să predice, să boteze, să înfiinţeze biserici şi să instituie preoţi şi episcopi [1]).

Gregorius episcopus etc. Venerabili fratri... Strigoniensi, Archiepiscopo apostolicae sedis Legato, salutem etc. Gaudemus

1) Reprodus de Theiner, în *Vetera Monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*, I, pag. 86, de Fejér, în *Codex Dipl.* III, 2, pag. 108 şi de Densuşianu în colecţia Hurmuzaki, *Doc.* I, pag. 102.

www.dacoromanica.ro

in domino magnificam et mirificam Salvatoris nostri clementiam laudum praeconiis extollentes, quod nichil odiens eorum, quae fecit, sed omnes salvos fieri et neminem perire volens, homines iacentes in tenebris ignorantiae de gentilitatis errore ad viam veritatis dignatur per suam ineffabilem misericordiam revocare. Nuper siquidem per litteras tuas nobis transmissas accepimus, quod Jesus Christus deus ac dominus noster super gentem Cumanorum clementer respiciens, eis salvationis ostium aperuit hiis diebus. Aliqui enim nobiles gentis illius per te ad baptismi gratiam pervenerunt et quidám princeps Bortz nomine de terra illorum cum omnibus suis subditis per ministerium tuum fidem desiderat suscipere christianam; propter quod unicum filium suum una cum fratribus praedicatoribus, messis dominicae operariis in terra praedicta, ad te specialiter destinavit, attentius obsecrans, ut personaliter accedens ad ipsum et suos viam vitae ostenderes ipsis, per quam ad veri dei notitiam valeant pervenire. Unde quamvis pro executione voti tui, quod emiseras pro terrae sanctae succursu, in peregrinationis esses itinere constitutus, considerans tamen tam magnum animarum fructum et augmentum christianae fidei exinde pervenire posse, si piis eorum desideriis condescendas, intermisso dictae peregrinationis itinere, dilectum filium... Archidiaconum de Zala ad nos destinare curasti, devote ac humiliter supplicans ut tibi hoc faciendi non obstante voto praedicto licentiam praeberemus; et quia magis fructificare poteris, si apostolicae sedis legatione fungaris, cum auctoritas semper consueverit multum favoris habere in Cumania et Brodnic[1]) terra illa vicina, de cuius gentis conversione speratur, legationis officium tibi committere dignaremur, per quod habeas potestatem in eisdem terris vice nostra predicandi, baptizandi, aedificandi ecclesias, ordinandi clericos, nec non et creandi episcopos, et generaliter omnia quae ad cultum et ampliationem fidei pertinent, exercendi. Cum igitur maius bonum minori sit merito praeferendum, et de tuae caritatis ardore geramus fiduciam pleniorem, accedendi ad dictas provincias licentiam tibi concedimus postulatam, devotioni tuae super praedictis plenae legationis officium in eisdem provinciis committentes[2]). Datum Anagniae II Kal. Augusti. Anno Primo.

---

1) *Brodnic.* In *Documentele* Hurmuzaki se dă facsimul acestui cuvânt, împreună cu facsimilul cuvintelor: Cumanorum, Cumania, Bortz şi Zala.

2) In *Chronicon Alberici*, la Fejér. III. 2, p. 111 se spune:

«In Hungaria, magister Robertus Vesprimiensis, vir bonus et religiosus, in Leodiensi Diaecesi natus, factus Archiepiscopus Strigoniensis (A 1226), cui cruce signato, et in procinctu itineris constituto, occurrit filius Principis de

www.dacoromanica.ro

V.

Anul 1231. Papa Grigorie al IX felicită pe archiepiscopul din Strigoniu că a întors la creştinism mai mulţi Cumani şi-l numeşte legat apostolic al său în ţara Cumanilor şi în ţara Brodnic cu dreptul de a predica, de a înfiinţa biserici, de a institui preoţi şi episcopi şi tot ceeace priveşte cultul [1]).

Gregorius episcopus etc. Venerabili fratri... Archiepiscopo Strigoniensi apostolicae sedis legato, salutem etc. Gaudemus in domino magnificam et mirificam Salvatoris nostri clementiam laudum praeconiis extollentes, quod nichil odiens eorum, quae fecit, sed omnes salvos fieri et neminem perire volens, homines iacentes in tenebris ignorantiae, de gentilitatis errore ad viam veritatis dignatur per suam ineffabilem misericordiam revocare. Sane te accepimus referente, quod Jesus Christus deus et dominus noster super gentem Cumanorum clementer respiciens, eis salvationis hostium aperuit hiis diebus. Aliqui enim principes et alii nobiles gentis illius cum omnibus sibi subditis per te ad baptismi gratiam pervenerunt, attentius obsecrantes, ut iterum personaliter ad ipsos accedens, viam vitae ipsis ostendas, per quam ad veri Dei notitiam valeant pervenire. Unde quamvis ad executionem voti tui, quod emiseras pro terrae sanctae subsidio, tenearis, considerans tamen tam magnum animarum fructum et augmentum christianae fidei exinde provenire posse, si piis eorum desideriis condescendas, devote nobis ac humiliter supplicasti, ut te a voto absolventes eodem, hoc faciendi tibi licentiam praeberemus: et quia magis fructificare poteris, si apostolicae sedis legatione fungaris, cum auctoritas semper consueverit multum favoris habere in Cumanorum et Brodnico-

---

Cumania, et ait: Domine, baptista me cum duodecim istis; et Pater meus veniet ad te utrasilvas, in tali loco cum duobus millibus virorum, qui omnes desiderant de manu tua baptisari. Quo facto abiit Archiepiscopus ultrasylvas in occursum Patris illius cum Bartholomaeo Quinqueecclesiarum Episcopo — — et ibi baptisati sunt ultra quindecim millia hominum».

Şi Fejér mai adaugă: «Meminit eventus huius etiam Theodoricus de Appoldia in vita S. Dominici, scribens: Ducem Bemborch cum mille fere ex familia eius converterunt (filii S. Dominici) quem e sacro Baptismatis fonte non absque magno gaudio suscepit Serenissimus Hungariae Rex».

1) Reprodus de Theiner, în *Vetera Monum. hist. Hung.* I, pag. 93, de Fejér, în *Codex Dipl.* III, 2, pag. 238 şi de N. Densuşianu în colecţia Hurmuzaki, *Doc.* pag. 113.

www.dacoromanica.ro

rum[1]) provinciis sibi vicinis, de quorum gentis conversione speratur, legationis officium tibi committere dignaremur, per quod habeas potestatem in eisdem terris vice nostra praedicandi, baptizandi, hedificandi ecclesias, ordinandi clericos nec non et creandi episcopos, et generaliter omnia, quae ad cultum et ampliationem fidei pertinent, exercendi. Cum igitur maius bonum minori sit merito praeferendum, et de tuae caritatis ardore geramus fiduciam pleniorem, a praedicto voto te penitus absolventes, accedendi ad dictas provincias licentiam tibi concedimus postulatam, devotioni tuae super praedictis plenae legationis officium in eisdem provinciis committendo. Datum Laterani III Kal. Martii. Pontificatus nostri Anno Quarto.

VI

Anul 1254. Regele Ungariei, Bela al IV-lea, scrie papei Inocentie al IV-lea că Tătarii au pus de gând să invadeze din nou Ungaria şi roagă pe pontifice să-i vină într'ajutor, precum şi în contra Rutenilor, Brodnicilor, Bulgarilor şi Bosnienilor, popoare vecine cu Ungaria[2]).

Sanctissimo in Christo Patri et D-no I. dei gracia Sacrosanctae Romanae ecclesiae summo Pontifici, B. eadem gracia rex Hungariae reverenciam in omnibus tam debitam quam devotam. Cum regnum Hungariae per pestem Thartharorum pro maiori parte in solitudinem sit redactum, et quasi ovile saepibus sit diversis infidelium generibus circumsaeptum, utpote Ruthenorum, Cumanorum, Brodnicorum[3]) a parte orientis; Bulgarorum et Boznensium haereticorum a parte meridiei, contra quos etiam ad praesens per nostrum exercitum dimicamur; Alamannorum vero a parte occidentis et aquilonis, a quibus propter consimilem professionem fidei, fructum alicuius subsidii dictum regnum sentire deberet, non fructum, sed spinas guerrae suae sentire compellitur, bona dicti regni per rapinas subitaneas diripiencium: propter quod, sed maxime propter Thartaros, quos timere per

---

1) *Brodnicorum.* In Documentele din colecţia Hurmuzaki se dă facsimilul acestui cuvânt împreună cu facsimilul cuvântului Cumanorum.

2) Reprodus de Theiner în *Vetera Monum. hist. Hung.* I. pag. 230—232; de Fejér. *Codex Dipl.* IV. 2. pag. 218—224 şi de N. Densuşianu. în colecţia Hurmuzaki. *Doc.* I. pag. 259—262.

3) *Brodnicorum.* In Documentele din colecţia Hurmuzaki se dă facsimilul acestui cuvânt împreună cu facsimilul cuvintelor: Thartharorum. Cumanorum. Boznensium. Thartaros. apoi Ruscia, Cumania. Brodnici, Bulgaria. Bulgarorum. Romanie. Danubius şi Totyla.

www.dacoromanica.ro

experienciam belli didicit, prout aliae naciones per quas transiverunt, consimiliter didicerunt, requisito consilio Praelatorum ac principum nostri Regni ad Christi vicarium ac fratres suos, tanquam ad unicum et ultimum in ultimis christianae fidei necessitatibus protectorem dignum duximus confugere, ne nobis, ymmo pocius vobis in nobis et aliis christicolis accidat, quod timetur. Rumores enim de Thartharis de die in diem nobis adveniunt, quod non solum contra nos, cui indignati sunt quamplurimum, eo quod post tantam laesionem eis subesse renuimus, cum omnes aliae naciones, contra quas experti sunt vires suas, tributarias se eisdem constituerunt, et specialiter regiones, quae ex parte orientis cum regno nostro conterminantur, sicut Ruscia, Cumania, Brodnici, Bulgaria, quae in magna parte nostro dominio antea subiacebant, ymmo eciam contra totam christianitatem condixerunt et prout a quam pluribus fide dignis pro certo dicitur, firmiter in brevi proposuerint contra totam Europam suum innumerabilem exercitum destinare. Timemus eciam, quod si ipsa gens venerit, ut nostri nequeuntes, vel etiam nolentes saeviciam ferocitatis Thartharicae hostiliter sustinere, eorundem iugo nobis eciam invitis, timore ducti, se submittant, prout iam fecerunt sui praefati alii convicini, nisi per circumspectam sedis apostolicae provisionem regnum nostrum caucius et potenticius muniatur, ut consolentur populi, qui habitant in eodem. Nos autem haec scribimus principaliter propter duo, ne possimus argui super possibilitate et neglicencia. Super possibilitatis articulo dicimus, quod quicquid adesse possibilitatis nostrae super hoc per experienciam facti concludi potuit, nos conclusimus, nos et nostra Thartharorum viribus et ingeniis nondum cognitis exponentes. Super negligencia vero nequaquam redargui possumus. Requisivimus enim, adhuc Thartharis in regno nostro dimicantibus contra nos, super condicto negocio tres tocius christianitatis principaliores Curias, scilicet vestram, que domina et magistra omnis Curiae a christicolis creditur et habetur, et imperialem, cui eciam propter hoc nos submittere decreveramus, si tempore praedictae pestilenciae nobis competens auxilium impenderet et iuvamen; Francorum etiam Curiam requiri fecimus: de quibus omnibus nichil consolacionis vel subsidii recepimus, nici verba. Nos vero ad id quod potuimus recurrentes propter bonum christianitatis maiestatem regiam humiliando, duas filias nostras duobus ducibus Ruthenorum et terciam duci Poloniae tradidimus in uxores, ut per ipsos et alios amicos nostros, qui sunt ex parte orientis, sciremus nova, quae multum latent de Thartharis, ut sic eorundem conatibus et fraudulentis ingeniis utcumque commodius resistere valeremus. Cumanos eciam in regno nostro recepimus, et prohdolor per Paganos hodie regnum nostrum defendimus, et per Paganos infideles ecclesiae conculcamus. Amplius propter defensionem fidei christianae filio nostro primogenito Cumanam quandam thoro coniunximus maritali, ut per hoc vi-

www.dacoromanica.ro

taremus deterius, et ut occasionem aliquam nancisci possemus, per quam valeremus eosdem, sicut plures iam fecimus, ad baptismi lavacrum convocare. Ex hiis ergo et aliis exoptamus, ut pateat sanctitati Summi pontificis per argumentum evidens, quod in tot rerum angariis a nullo christianorum Europae principe, seu gente alicuius iuvaminis emolumentum recepimus, nisi a domo Hospitalis iherosolimitani, cuius fratres ad requisicionem nostram nuper arma sumpserunt contra Paganos et Scismaticos ad defensionem regni nostri et fidei christianae, quos iam partim collocavimus in loco magis suspecto videlicet in confinio Cumanorum ultra Danubium et Bulgarorum, per quem etiam locum tempore invasionis regni nostri ad nos aditum habuit exercitus Thartharorum, de quo eciam loco intendimus, et speramus, quodsi factum nostrum et dictorum fratrum deus prosperaverit, et sedes apostolica eisdem favorem suum dignata fuerit impertiri, quod propagines Catholicae fidei, sicut protenditur Danubius usque ad mare Constantinopolitanum, per ipsos poterimus propagare, et sic Romanie imperio et eciam terrae sanctae poterunt impendere subsidia opportuna. Partim vero eosdem in medio regni nostri collocavimus ad defensionem castrorum, quae circa Danubium aedificari facimus, cum gens nostra ad hoc adstiterit insueta, quia in hoc resedit examinatum quampluries nostrorum consilium, quod esset salubrius nobis et toti Europae, ut Danubius fortaliciis muniretur. Haec enim est aqua contradictionis, hic Eraclius occurrit Cosdroe pro Romano imperio defendendo, et hic eciam nos quantumcunque improvisi, et tunc enormiter laesi per decem menses contradiximus Thartaris, regno nostro tunc fere penitus fortaliciis et defensoribus immunito, quod, quod absit, si possideretur a Thartaris, esset pro ipsis apertum hostium ad alias fidei catholicae regiones, tum quia ex ista parte versus christicolas non est mare impediens, tum quia possint familias suas ac animalia, in quibus habundant mirabiliter, ibidem apcius quam alibi collocare. Totyla ad exemplum veniat, qui ex parte orientis ac occidentalem veniens subiugandam, in medio regni Hungariae sedem suam principaliter collocavit; et contra Caesares, qui ex occidente ad sibi submittendum oriens dimicaverant, quam plurima ad constructionem exercitus faciunt, infra regni nostri terminos deponebant. Super hiis ergo provideat circumspecta pontificalis sanctitas, et antequam vulnus marcescat, salutare dignetur apponere medicamen. Admiratur enim quam plurimum sapiencium multitudo, eo quod rebus ut nunc sic se habentibus, Regem Franciae, tam nobile membrum Ecclesiae, de Europae finibus vestra paternitas licentiari sustinuit. Admiratur inquam et admirari non desinit, eo quod apostolica clemencia multis provideat, sicut Constantinopolitano imperio et ultramarinis partibus, quae si amitterentur, quod absit, non tamen nocerent Europae habitatoribus, quantum si regnum nostrum solum a Thartharis contingeret possideri

www.dacoromanica.ro

Protestamur itaque deum et hominem, quod tanta est necessitas et magnitudo dicti negocii, quod nisi diversa viarum pericula nobis contradicerent, non solum nuncios, quos mittimus, mitteremus, sed etiam ad proclamandum in facie tocius Ecclesiae, ad excusandum nos, et licenciandum etiam, licet invitos, ad componendum cum Thartharis, si super hoc auxilium non impenderit paterna sanctitas, et necesitas ingruerit, ad pedes vestros, personaliter venissemus. Supplicamus igitur, ut consideret sancta mater Ecclesia, etsi non nostra, saltem sanctorum Regum praedecessorum nostrorum merita, qui plena devocione et reverencia se et suum populum per eorum praedicacionem orthodoxae fidei subiugatum, inter ceteros mundi principes in puritate fidei et obedienciae servaverunt, propter quae sibi et suis successoribus, quamdiu eisdem successerunt prospera, apostolica sedes irrequisita interdum promittebat omnem graciam et favorem, si necessitas immineret. Eya ergo gravis necessitas nunc imminere pro certo creditur, aperite paterna viscera, manum competentis subsidii pro defensione fidei, et utilitate publica in tantae persequucionis tempore porrigendo: alioquin si in peticione tam favorabili, et universaliter pro obedientibus Romanae ecclesiae tam necessaria, quod credere non possumus, pateremur repulsam, cogeremur non tanquam filii, sed privigni necessitate compulsi, quasi extra gregem patris exclusi suffragia mendicare. Datum in Potoca in die sancti Martini Episcopi et Conf. III Idus Novembris.

VII.

Anul 1359. Decemvrie 11. Regele Ungariei, Ludovic I, însărcinează Capitlul din Alba Iulia să ancheteze şi să-i raporteze în privinţa afacerii proprietăţii din comuna Proştea [1]).

Ludovicus dei gratia rex Hungariae fidelibus suis capitulo Albensi Transilvanae salutem et gratiam. Dicit nobis discretus vir Paulus praepositus Zebeniensis, quod universi Saxones de sede Senk quandam possessionem suam Prepostfalva alio nomine Prodnik nuncupatam, quae semper et ab antiquo ad dictam ecclesiam suam Zebeniensem pertinuisset, potentialiter occupassent et nunc detinerent occupatam et in suum praeiudicium non modicum et gravamen. Super quo fidelitati vestrae firmiter praecipiendo mandamus, quatenus vestrum mittatis hominem pro testimonio fide dignum, quo praesente Nicolaus filius quondam Symonis bani de Darlaz aut Symon filius Laurencii de Balasteleke aut Akus de Hydeguiz aliis absentibus homo noster

1) Reprodus de Zimmermann-Werner, *Urkundenbuch*, II, pag. 170. Originalul în Archiva Capitlului din Alba Iulia.

www.dacoromanica.ro

ab omnibus et specialiter a Saxonibus in congregatione nostra generali Albae ad feriam sextam proximam ante festum conceptionis beatae virginis celebrari proclamata concurrentibus a quibus decet, licet diligenter de praemissis investigando sciat et inquirat omnimodam veritatem. Et post haec prout vobis veritas constiterit praemissorum nobis fideliter rescribatis. Datum in Alba Julae, feria quarta proxima post festum conceptionis beatae virginis supra dictum, anno domini MCCCLmo nono.

In dos, adresa: Fidelibus suis capitulo Albensi Transivanae pro Paulo praeposito Zebeniensi inquisitoria.

www.dacoromanica.ro

TRADUCEREA TEXTELOR

A

IZVOARELE RUSEŞTI

Anul 1147. In luptele dintre principii ruşi, din anul 1147, au luat parte, pe lângă Cumani, şi trupe de Brodnici.

1. CRONICA IPATIEVSCAIA [1]).

Anul 1147. Iar Sviatoslav, după ce a sosit, s'a oprit la Nerinsk şi aci au venit la el soli dela Cumani, dela unchii săi, împreună cu Vasile Cumanul, şi şasezeci de tineri au trimis spunându-i: „te întrebăm de sănătate. Ne porunceşti oare să venim la tine cu oaste?" In acelaşi timp au venit din Rusia soli şi l-au pus pe Vladimir la Cernigov şi pe Iziaslav la Starodub. Iar Sviatoslav a venit la Dedoslavl, şi acolo au venit la el alţi Cumani, Toxobicii, şi au adăugat pe lângă ei pe Sudimir Kocebici şi pe Goren şi i-a trimis împotriva Smolenilor şi i-au biruit în sus de Unguri. In acelaşi timp alergară voevozii lui Vladimir şi ai lui Iziaslav dela Viatici, din Briansk şi din Mcensk şi din Blove ; şi de aci au mers spre Deviagorsk şi mergând au cotropit pe Viatici până la Briansk şi până la Vorobin ţinutul Desnei, Domagoşti şi Mcenesk. In acelaşi timp au venit la el Brodnicii şi mulţi Cumani au sosit la el, unchii săi. In acelaşi timp Iziaslav Davidovici s'a dus dela Novgorod la Cernigov. In aceeaşi vreme a venit Gleb Ghiurghevici la Sviatoslav, la Deviagorsk şi de acolo au mers spre Mcensk, cu Sviatoslavici şi cu Ghiurghevici şi cu Cumani ; şi acolo le-au dat daruri multe şi au plecat spre oraş, împotriva lui Iziaslavici. Şi ridicându-se el, l-au ajuns solii lui Vladimir Davidovici spunându-i ; „să nu fii supărat pe noi, ci să fim uniţi cu toţii ca unul singur şi nu-i mai aminti de supărările noastre, ci sărută-ne crucea, iar ceea ce ai avut de baştină, să-ţi iai înapoi şi ceeace ţi-am luat dintr'ale tale, ţi le vom înapoia", şi au sărutat crucea şi n'au mai făcut nimic. In acelaşi an au trimis Vladimir şi Iziaslav Davi-

1) *Cronica Ipatievscaia*, pag. 30.

www.dacoromanica.ro

dovici dela Cernigov soli la Izíaslav cneazul din Chiev spunându-i „frate, iată că Sviatoslav Olgovici a cotropit țara mea Viatici; să pornim împotriva lui, și dacă îl vom goni să plecăm împotriva Suzdalului al lui Ghiurghe și ori să facem pace cu el, ori să ne batem cu el".

2. CRONICA VOSCRESENSCAIA [1]).

Anul 1146. Și a poruncit[2]) să-l scoață din închisoare și l-au dus la chilie și a zăcut acolo opt zile, fără să mănânce, fără să bea și fără să grăiască ceva, ci numai sufletul mai era în el. Și a poruncit episcopului Eutimie să-l călugărească; iar apoi ușurându-i Dumnezeu boala, l-au dus la Chiev, la mânăstirea sfântului Teodor, unde au chemat egumenii și frații săvârșind cele prescrise, l-au tuns acolo pentru schimă. Dar să ne întoarcem la cele de mai sus. Davidovicii s'au dus la Koracev, la Debriansk, iar Sviatoslav Vsevolodici a rămas la Koracev, iar de acolo a trimis un sol la Kozelsk, la unchiul său Sviatoslav zicându-i: „Iziaslav Mstislavici s'a dus la Chiev, iar Davidovicii cu Rostislav Mstislavici al Smolenskului vor să vie după tine". Iar Davidovicii venind au stat la Debriansk, iar Sviatoslav s'a dus dela Kozelsk la Dedoslavl și acolo s'a îmbolnăvit cneazul Ivan Iurievici, nepotul lui Vladimir. Iar Sviatoslav voia să meargă de acolo la Osetr; și acolo l-a lăsat Ivanko Berladnik mergând la Rostislav al Smolenskului, după ce a luat dela Sviatoslav 200 grivne argint și 12 grivne aur. Când Sviatoslav a venit la orașul Koltesk, Iurie i-a trimis acolo într'ajutor o mie de bronnici din drujina dela Belozersk. Iar Sviatoslav după ce și-a luat drujina voia să se ducă cu Belozerenii împotriva Davidovicilor la Dedoslavl și în acel timp a început să se îmbolnăvească Ivan Iurievici și a fost greu bolnav, iar Sviatoslav nu pleca de lângă el, nici n'a lăsat drujina. Iar Davidovicii după ce au aflat că Iurie a trimis ajutor lui Sviatoslav n'au mai îndrăznit să vie după el, ci au chemat pe Viatici și le-a spus: „acesta este dușmanul vostru și al nostru, căutați să-l omorîți prin șiretenie și drujina lui să o distrugeți, iar bogăția lui să fie pradă pentru voi" și astfel s'a întors dela Dedoslavl...

3. CRONICA NICONOVA[3]).

Anul 1147. Iar marele cneaz Sviatoslav Olgovici s'a dus la Kozelsk, iar dela Kozelsk s'a dus la Dedoslavl și acolo s'a

1) *Cronica Voscresenscaia*, pag. 37.

2) In *cronica Voscresenscaia* în loc de anul 1147 avem indicat anul 1146, iar în loc de anul 1224 avem indicat anul 1223. De asemenea în *Cronica Tverscaia* în loc de anul 1147 avem indicat anul 1146.

3) *Cronica Niconova*, pag. 171.

www.dacoromanica.ro

îmbolnăvit cneazul Ivanko fiul cneazului Iurie Vladimerici Monomah. Iar cneazul Sviatoslav Olgovici s'a dus la Reazan şi a fost la Mcensk, şi la Tula, şi la Dubok pe Don şi la Eleţ şi la Pronsk şi a venit la Reazan la Oka şi a mers în sus pe Oka şi s'a oprit în oraşul Osetr şi acolo l-a părăsit cneazul Ivanko Berladnik, fiul lui Rostislav, nepotul lui Mstislav, strănepotul lui Vladimir Monomah, stră-strănepotul lui Vsevolod, stră-stră-strănepotul lui Iaroslav al lui Vladimir cel Mare şi s'a dus la tatăl său Rostislav, la Smolensk, iar Sviatoslav s'a dus la râul Oka în sus şi a ajuns la gura râului Porotva, la Lubineţ Omosov şi fiind acolo voia să meargă la Kolotsk. Şi i-a trimis cneazul Iurie Vladimerici Monomah din Suzdal 14 mii bronnici în ajutor; iar cneazul Iziaslav Davidovici şi fratele său Vladimir Davidovici, când au văzut aceasta, n'au îndrăznit să meargă după el, ci s'au înapoiat dela Dedoslavl. In acelaşi an a repausat cneazul Ivanco Iurievici, nepotul lui Vladimir Monomah, la cneazul Sviatoslav Olgovici, la Lubineţ Amosov, la gura râului Porotva, luna Martie în a 29-a zi şi au luat trupul lui fraţii săi cneazul Boris Iurievici şi cneazui Gleb Iurievici şi au mers la tatăl lor marele cneaz Iurie Vladimerici Monomah, la Suzdal, iar Sviatoslav Olgovici s'a dus pe Oka în sus, rămânând în prietinie şi în unire cu marele cneaz Iurie al Suzdalului, fiul marelui cneaz Vladimir Monomah. In acelaşi an a repausat binecredincioasa cnează, călugăriţa Marina, fiica marelui cneaz Vladimir Monomah, luna Aprile în ziua a 30-a, şi a fost înmormântată la sfânta biserică dela mânăstirea, la care s'a călugărit. In acelaşi an s'au zidit patru biserici de piatră...

4. CRONICA TVERSCAIA [1]).

Anul 1146. Tot în acea toamnă se îmbolnăvi în temniţă Igor şi ceru să fie călugărit; atunci marele cneaz porunci să-l libereze şi să-l călugărească şi fu călugărit la Periaslavl de episcopul Eufimie; în urmă se însănătoşi şi l-au dus la Chiev, la mânăstirea sfântului Teodor şi acolo au pus schimă pe el. Iar Davidovicii s'au dus după Sviatoslav la Debriansk, iar Sviatoslav, fiul lui Vsevolod, l-a lăsat pe Olgovici la Karacev, iar Sviatoslav dela Kozelsk s'a dus la Dedoslavl; acolo se îmbolnăvise Ioan, fiul lui Iurie. Iar el se duse la Sestra şi acolo Ioan Rostislavici Berladici se retrase dela el la Rostislav cel dela Smolensk, iar Sviatoslav veni la oraşul Koltesk şi acolo i-a trimis Iurie Dolgoruki ajutor dela Suzdal 1000 bronnici; iar Davidovicii dacă au aflat aceasta n'au mai îndrăznit să meargă după el, ci s'au înapoiat dela Dedoslavl...

1) *Cronica Tverscaia*, pag. 207.

www.dacoromanica.ro

Anul 1216. Luptele dintre principii ruşi Iaroslav şi Sviatoslav, lupte la cari au luat parte şi trupe de Brodnici.

5. CRONICA DIN NOVGOROD [1]).

Anul 1216. Şi au fost la Gorodişte, la râul Sara, în ziua sfintei Marina, la 9 Aprilie, la Paşti şi au sosit acolo cneazul Constantin cu Rostovenii şi s'au bucurat văzându-se şi au sărutat crucea. Şi au trimis pe Vladimir din Pscov cu drujina sa la Rostov, iar ei venind cu armatele lor s'au oprit în faţa Periaslavlului, în săptămâna Tomei. Şi cei ce au ieşit din armată au prins lângă oraş un om şi au aflat că cneazul Iaroslav nu se găseşte în oraş, că s'a dus la fratele său Iurie cu oştiri, cu Novogorodeni şi cu Novotorjeni, iar cneazul Iurie (Vsevolodici), cu Sviatoslav şi cu Vladimir au ieşit din (oraşul) Vladimir cu toate trupele lor şi erau foarte puternice oştirile lor: Muromeni, Brodnici, Gorodceni şi toate forţele din ţară Suzdalului, că au ieşit din sălaşurile lor până şi cei ce luptau pe jos. Vai ce grozavă şi ciudată minune, fraţilor! au pornit fiii împotriva părinţilor şi părinţii împotriva fiilor lor, fratele împotriva fratelui său, stăpânii împotriva robilor, robii împotriva stăpânilor lor! Şi s'au oprit Iaroslav şi Iurie cu oştirile lor la râul Kza, iar Mstislav şi Vladimir cu Novgorodenii şi-au aşezat armatele lângă cea a lui Iurie şi au stat acolo, iar Constantin cu oştirea sa a rămas mai departe lângă râul Lipiţa. Şi au văzut stând armatele lui Iaroslav şi ale lui Iurie şi au trimis la Iurie pe sutaşul Larion (spre a-i spune): „Ne închinăm ţie; pe tine n'avem nici o supărare; supărarea noastră este împotriva lui Iaroslav". Iurie a răspuns: „Tot frate sunt cu Iaroslav". A trimis apoi la Iaroslav, spunându-i: „Lasă-ţi soldaţii Novgorodeni şi Novotorjeni. Ceeace ai cuprins din ţara Novgorodului, Volocul, dă-l înapoi şi împacă-te cu noi şi sărută-ne crucea şi nu vărsa sânge". Iar Iaroslav răspunse: Nu vreau pace; soldaţi am, iar voi aţi mers prea departe şi aţi ajuns ca peştele pe uscat". Şi Larion povesti cnejilor şi Novgorodenilor ceeace a spus el. Şi au trimis din nou la cei doi cneji ultima sa vorbă: „am venit, fraţilor, Iurie şi Iaroslav, nu să vărsăm sânge. Dumnezeu să ne ferească să facem aceasta, că doar suntem rude, ci să dăm întâietatea lui Constantin, să-l aşezaţi la Vladimir, iar voi să rămâneţi cu ţara Suzdalului... Şi au început să-şi rânduiască oştirile: Vladimir din Smolensc şi-a aşezat armata la margine, dincolo de el s'a aşezat Mstislav şi Vsevolod cu Novgorenii şi Vladimir din Pscov cu Pscovenii; după el şi-a rânduit trupa sa de Rostoveni Constantin. Iaroslav însă s'a aşezat cu trupele sale de Muromeni, de Gorodceni şi de

1) *Cronica Novgorodscaia*, pag. 22, seq.

www.dacoromanica.ro

Brodnici în faţa lui Vladimir şi a Smolenilor, iar Iurie în faţa lui Mstislav şi a Novgorodenilor...

6. CRONICA VOSCRESENSCAIA [1])

Anul 1216. Are aproape acelaşi cuprins ca şi cronica din Novgorod.

Anul 1224

Anul 1224. Lupta dela Calca dintre Tătari şi principii ruşi. Alături de Cumani au luat parte în această luptă şi trupe de Brodnici. Acestea, subt conducerea voevodului Ploscânea au luptat împotriva principiilor ruşi, fiind de partea Tătarilor.

7. CRONICA NOVGORODULUI [2]).

Anul 1224. Iar cnejii Ruşi nu l-au ascultat, ci i-au omorît solii şi au pornit împotriva lor, dar n'au ajuns până la Oleşie, ci au rămas la Nipru şi au trimis la ei Tătarii alţi soli spunându-le următoarele; „aţi ascultat de Cumani, iar pe solii noştri i-aţi omorît şi acum veniţi împotriva noastră; veniţi; noi nu v'am cotropit ţara, pentru asta Dumnezeu ne este martor". Şi au lăsat să plece solii lor. Atunci Mstislav a trecut Niprul cu o mie de soldaţi şi, lovind sentinelele tătăreşti, le-au biruit, iar cei ce au scăpat au fugit cu voevodul lor Gemeabeg la movila Cumană şi acolo ne mai având putere şi-au băgat pe voevodul lor Gemeabeg în pământ de viu, voind să-i scape vieaţa şi acolo l-au găsit Cumanii şi primind învoirea lui Mstislav -au omorît. Iar cnejii Ruşi dacă au aflat despre aceasta, s'au dus dincolo de Nipru şi au pornit toţi împreună după ei (după Tătari) şi au mers nouă zile şi au ajuns până dincolo de râul Kalak [3]) şi au trimis ca sentinele pe Iarun împreună cu Cumanii şi ei au rămas cu tabăra acolo. Atunci s'a ciocnit Iarun cu dânşii voind să dea lupta, dar Cumanii au fugit, fără să fi avut vr'un succes şi în fuga lor au călcat taberile cnejilor Ruşi cari n'au izbutit să-şi orânduiască împotriva lor linia lor de bătaie şi a fost o mare învălmăşeală şi o luptă grea şi crâncenă. Dar Mstislav al Chievului, văzând această nenorocire, nu s'a urnit din loc, ci stetea pe un deal, deasupra fluviului Kalak, că era

---

1) *Cronica Voscresenscaia*, pag. 121 seq.

2) *Cronica din Novgorod*, pag. 40 seq.

3) Kalak = Calca, fluviu ce se varsă în marea de Azov.

www.dacoromanica.ro

o movilă pietroasă şi acolo a făcut o întăritură cu pari şi din această întăritură s'a luptat cu dânşii timp de trei zile. Ceilalţi Tătari însă au pornit după cnejii Ruşi şi i-au bătut până la Nipru, iar lângă întăritură au lăsat doi voevozi, pe Ţigârcan şi pe Teşiucan, împotriva lui Mstislav şi a ginerilor săi Andrei şi Alexandru Dubroveţchi, căci doi cneji au fost pe lângă Mstislav. Au fost acolo împreună cu Tătarii şi Brodnicii cu voevodul lor Ploscâna şi acest voevod viclean a sărutat cinstita cruce a lui Mstislav şi a celor doi cneji, că nu vor fi omorîţi, ci lăsaţi să se răscumpere; dar a mințit vicleanul şi i-a trădat dându-i legaţi Tătarilor şi întăritura a fost cucerită, pe oameni i-au taiat şi au căzut acolo morţi, iar pe cneji luându-i i-au strivit punându-i subt scânduri şi aşezându-se deasupra lor la un ospăţ şi astfel şi-au sfârşit vieaţa; pe ceilalţi cneji gonindu-i până la Nipru au omorît şase din ei: pe Sviatoslav Iancovski, pe Iziaslav Ingvorovici, pe Sviatoslav Şumski, pe Mstislav Cernigovski cu fiul său, pe Ghiurghe de Nesvej. Apoi Mstislav Mstislavici a trecut cel dintâi Niprul, ducând lotcile dela mal ca să nu vie cu ele în urma lor Tătarii şi de abia au scăpat; iar dintre soldaţi al zecelea de abia a ajuns îndărăt, iar pe ceilalţi i-au omorît Cumanii, pe unii pentru cai, iar pe alţii pentru hainele lor.

8. CRONICA VOSCRESENSCAIA [1]).

Anul 1223. Iar când Tătarii au început să fugă şi Daniil cu oastea sa îi nimicea şi Oleg dela Kursk îi sdrobea, Iarun şi alte trupe cumane i-au lovit, voind să se bată cu ei. Dar Cumanii au luat-o curând la fugă şi în fuga lor a călcat taberile cnejilor ruşi. Aceştia n'au izbutit să se ridice împotriva lor şi s'a produs o mare învălmăşeală în toate trupele ruseşti şi a fost o luptă grea şi crâncenă şi, pentru păcatele noastre, armatele ruseşti au fost biruite. Atunci Daniil, văzând că oastea tătărească este mai puternică, şi-a întors calul şi a fugit de urmărirea vrăşmaşilor săi şi însetând, a băut apă şi şi-a simţit boală în trupul său; în luptă însă n'a simţit puterea ei în trupul său, din cauza voiniciei sale şi a tinereţii sale, căci era viteaz şi dârz şi înfrunta totul. Şi asupra cnejilor ruşi a fost o biruinţă, precum n'a mai fost niciodată dela începutul ţării ruseşti. Iar marele cneaz al Chievului, văzând nenorocirea ce s'a ivit, nu s'a urnit din loc, ci s'a aşezat pe un deal deasupra râului Calca, căci era un loc pietros şi acolo a făcut o întăritură din pari şi timp de trei zile s'a luptat cu ei din întăritură. Iar alţi Tătari au plecat pe urma cnejilor Ruşi, biruindu-i până la Nipru, iar la întăritură au lăsat doi voevozi, pe Cegârcan şi pe Te-

1) *Cronica Voscresenscaia*, pag. 131 seq.

www.dacoromanica.ro

şucan, împotriva cneazului Mstislav şi a ginerilor lui Andrei şi Alexandru Dubrovski, căci fuseseră acolo doi cneji împreună cu cneazul Mstislav. Şi tot acolo au fost şi Brodnicii cei vechi [1]) şi voevodul lor Ploscânea şi acolo vicleanul a făcut jurământ cneazului Mstislav şi celor doi cneji că n'au să fie omorâţi, ci o să fie lăsaţi pentru răscumpărare şi a minţit vicleanul şi i-a trădat Tătarilor legaţi şi întăritura au luat-o, pe oameni i-au tăiat, iar pe cneji i-au pus subt scânduri şi s'au aşezat deasupra lor la masă şi astfel şi-au sfârşit acolo viaţa cnejii [2]).

1) Brodnicii cei vechi, adecă Brodnicii cu organizaţie familiară, nu cu organizaţie politico-teritorială.

2) Legături de prietenie între populaţiunile române şi între Tătari le constată şi alte letopiseţe ruseşti. Astfel *cronica Ipatievscaia*. ed. III St. Petersburg. pag. 626, ne spune că principele Daniel după ce a robit pe Bolochoveni i-a lăsat pe aceştia Tătarilor «ca să le are şi să le samene grâu şi meiu».

www.dacoromanica.ro

B

IZVOARE BIZANTINE

NICETAS CHONIATES

Anul 1186. Nicetas Choniates într'un codice dela Veneţia Fol. 104, pe verso, ne spune că Bordonii οἱ ἐκ Βορδόνης adecă Brodonii sau Brodnicii [1]), o ramură a Tauroscilor, Ταυροσκυθῶν ἀποσπάδες, au dat ajutor Asaneştilor în luptele acestora împotriva armatelor imperiale bizantine.

Sciţii, [2]) popor care până astăzi încă n'a fost robit, neospitalier şi foarte războinic şi acei ce-şi trag originea din Bordoni [3]) dispreţuitori de moarte şi fiind o ramură a Tauroscilor, popor îndrăgit de zeul războiului, dând ajutor barbarilor [4]) au căzut, fiind învinşi împreună, şi au pierit, iar alianţa de arme cu Persii cari dedeau ajutor rebelilor şi Egiptenilor învecinaţi a desfăcut-o, respingându-i din nou şi în urmă i-a gonit omorându-i·

1) Th. Uspenschi, în *Obrazovanie vtorago bolgaskago carstva*. Odessa 1879, în *Apendice*, pag. 35.

2) Se numeau Sciţi popoarele dela Nordul Dunării. In vremea aceasta, la anul 1186. conducerea politică în regiunile din stânga Dunării o aveau Cumanii cari trăiau în simbioză cu Românii. Cf. *Izvoarele Istoriei Românilor*. XI. Introducerea.

3) Bordonii, adică Brodonii, consideraţi de istorici ca Brodnici.

4) Barbarii sunt Vlachii şi Bulgarii cari se luptau împotriva împăratului din Bizanţ. Isaac Angel.

www.dacoromanica.ro

C

DIPLOME REGALE — BULE PAPALE

I.

Anul 1222 (înainte de 7 Maiu). Regele Ungariei, Andrei al II-lea, confirmă din nou donaţiunea ce făcuse mai înainte cavalerilor Teutoni în ţara Bârsei şi le mai acorda noui privilegii.

In numele sfintei Treimi, una şi nedespărţită. Andrei, din mila lui Dumnezeu pentru totdeauna rege al Ungariei, Dalmaţiei, Croaţiei, Ramei, [1]) Serbiei, Galiţiei şi Lodomeriei. Intre semnele superiorităţii regale prin cari se pune în evidenţă amintirea deosebită a predecesorilor, este socotit acela ca mai însemnat şi ca mai vrednic de recomandat, între toate celelalte, care întinde o mână darnică străinilor a căror convertire pe de o parte este recunoscută ca fiind folositoare pentru ţară, iar, pe de altă parte, ruga lor este considerată ca fiind plăcută înaintea lui Dumnezeu. De aceea, călcând cu pietate filială pe urmele părinţilor noştri de pioasă amintire şi dorind după trecerea acestei vieţi, să legăm cu ei frumuseţea unei vieţi eterne, am dăruit lui Hermann, magistrul frătietăţii religioase a sfintei Marii a Teutonicilor dela Ierusalim, şi fraţilor lui atât celor de astăzi cât şi celor viitori, în vederea dragostei pentru ei, ţara numită Burza [2]), de dincolo de păduri, [3]) dinspre Cumani, deşi ea este pustie şi nelocuită, spre a o locui în pace şi spre a o stăpâni liber pe vecie, pentru ca şi ţara noastră, prin rămânerea lor acolo, să se mărească şi dania aceasta a noastră plină de milă să se prefacă înaintea lui Dumnezeu cel prea înalt, prin rugăciunile lor, într'o mântuire a sufletului nostru şi al părinţilor noştri. Pe lângă aceea, le-am dat concesiunea ca

1) *Rama* era o parte din Bosnia.

2) *Terra Borza*, ţara Bârsei.

3) De dincolo de păduri, adică *Ultrasilvania* sau *Transilvania*.

www.dacoromanica.ro

aurul şi argintul ce se va fi găsit în numita ţară Burza, jumătate să fie dat fiscului regesc de mâinile fraţilor,[1]) iar restul să fie întrebuinţat de ei[2]). Le-am mai acordat încă în întregime libertatea târgurilor şi veniturile târgurilor din acea ţară şi le-am dat voie să zidească fortăreţe şi cetăţi de piatră împotriva Cumanilor şi pentru întărirea regatului nostru, pentru ca să poată rezista şi duşmanilor lui Christos şi, în acelaşi timp, să servească spre cinste şi pază persoanei noastre şi urmaşilor noştri cari ne-ar succeda legal la coroană. Şi am dispus ca nici un voevod să nu se amestece într'ale lor şi le-am dat libertatea monetelor şi măsurilor şi le-am permis să fie liberi şi scutiţi de ori ce dări şi de ori ce biruri. Şi să nu fie supuşi la nici o altă judecată sau iurisdicţiune decât singură a regelui; şi ca numai fraţii să stabilească judecători pentru poporul lor. Şi am mai dat ordin ca fraţii trimişi înainte să fie introduşi în stăpânirea mai sus numitei ţări Burza prin pristaldul nostru[3]) Facate Juna care a cutreerat dela un capăt până la celălalt ţara amintită şi, în urma dispoziţiei voevodului Mihail, le-a dat-o în seamă, după ce le-a fixat de jur împrejur hotarele precise. Primul hotar al acestei ţări începe dela prisăcile fortăreţii Almage[4]) şi merge înainte până la prisăcile fortăreţii Noialt[5]) şi de aci înaintează până la prisăcile Nycolae[6]) unde apa curge în jos, apă ce se numeşte Olt şi astfel hotarul urcă pe Olt până unde Tartelove[7]) se varsă în Olt. Aceloraşi fraţi le-am mai acordat în urmă fortăreaţa ce se numeşte Cruceburg[8]) pe care mai sus numiţii fraţi o construiseră din nou, împreună cu livezile ce se găsesc de jur împrejur şi dela marginea teritoriului Cruceburg, pământul ce merge până la hotarul Brodnicilor şi dela prisăcile Almage, în altă direcţie hotarul merge până la izvorul apei ce se numeşte Burza şi de aci înaintează până la Dunăre; iar ca pristald pentru această donaţie făcută în urmă de noi, am dat pe banul Ypochz. Şi am mai acordat încă aceloraşi fraţi dreptul ca şase corăbii să ducă în libertate, pe fluviul Olt şi alte şase corăbii pe fluviul Mureş, sare, la scoborîş în jos, în tot regatul

1) Adecă ale frăţietăţii cavalerilor Teutoni.

2) Nu trebuie să ne prinză mirarea văzând conţinutul acestui pasagiu. In ţara Bârsei se găseau mine de aur în regiunea Branului. Urmele acestora se pot vedea şi astăzi în movilele de pământ scormonit în partea de miazănoapte a satului Bran.

3) Pristaldul, advocatul executor al regelui, Fekete Iános.

4) Almaye, Almage, Almagia, Halmagen, Halmágy, Halmeag, de lângă Şercaia, jud. Făgăraş.

5) Galt am Alt sau Rupea.

6) Miklosvar, adecă oraşul lui Nicolae.

7) Tartelove, Tertillou, Tarlunga, râu după care s'a numit satul Ţărlungeni, din jud. Braşov.

8) Cruceburg, Crucpurg, Criţburg, Kreuzburg, Nyén (Năeni?) sau Teliu.

www.dacoromanica.ro

nostru, precum şi alte lucruri să transporte la urcuş în sus. şi le-am mai acordat pentru totdeauna minele de sare ce se numesc Ocna, ajungându-le pentru cele douăsprezece corăbii să facă trasport liber ori unde vor voi. De asemenea le-am mai acordat ca oamenii lor să nu fie obligaţi să plătească dări când vor fi trecut prin ţara Secuilor şi prin ţara Românilor, iar oamenii ce locuesc acum în numita ţară a aceloraşi fraţi i-am lăsat liberi, fără să fie rechiziţionaţi pentru serviciul aceloraşi fraţi şi pentru folosul casei lor; aşa că dacă cineva din ceilalţi oameni ai noştri sau dintre străinii ce se găsesc în ţara noastră ar fi fugit la ei, îndată ce faptul ar fi fost adus la cunoştinţa fraţilor, pe cei cari vor fi intrat la ei să-i gonească şi pe cei cari cari îi vor fi introdus să-i dea în mâinile regelui sau a denunţătorilor lui. Şi ori ce locuitor din ţara noastră va fi voit să dea în dar numiţilor fraţi vr'o proprietate de a lor, să aibă voie din partea noastră, şi pentru ca această favoare a donaţiunii noastre să rămână liberă pentru totdeauna, o confirmăm prin acest privilegiu al nostru. In afară de aceasta, am dat aceloraşi fraţi o astfel şi o atât de mare libertate că nici un monetar să nu intre din ţara de dincolo de păduri [1]) sau să încerce să le aducă vr'o supărare şi le-am acordat în întregime aceloraşi fraţi dreptul şi folosul pe care noi ar trebui să-l percepem în ţara lor din noua monedă, fiindcă prin supărarea noastră iscată faţă de ei, în timpul când dăduserăm ordin ca ţara de atâtea ori amintită să li se ia înapoi, fuseseră nu puţin pedepsiţi. Această restabilire de aceea am făcut-o ca ei înşişi să fie aşezaţi în acea margine a ţării ca o nouă plantaţie [2]) şi înfruntând necontenitele atacuri ale păgânilor să nu se teamă de a rezista din zi în zi mai mult morţii, fiind ca un puternic bastion. Totuş însă nu le-am dat putinţă de a bate monete noui fără o specială încuviinţare regală. Casa lor însă sau ospitalitatea lor [3]) împreună cu toate posesiunile şi moşiile lor cari în prezent sunt recunoscute ca având-u-le legal dobândite, sau cele ce vor mai putea dobândi cu ajutorul lui Dumnezeu, le luăm sub protecţia noastră, hotărînd ca în toate vremurile viitoare să se găsească subt pază şi apărarea regească. Şi pentru ca aceasta să rămână pe vecie ratificată şi confirmată, am dat ordin ca prezenta pagină să fie prevăzută cu caracterul bulei noastre de aur. S'a dat prin mână la Cletus, cancelarul curţei regale, prepozit de Agria, în anul dela întruparea Domnului o mie două sute douăzeci şi doi, fiind de faţă arhiepiscopii venerabilul Ioan din Strigoniu şi Ugrin din Calocea şi episcopii, fericiţi conducători ai bisericii, Desideriu din Cenad, Rupert din Vesprem, Ştefan din Zagreb, Toma din Agria, Alexandru din Oradia, Cosma din Geur, Bar-

1) Transilvania sau Ultrasilvania.

2) *Nova plantatio*, o nouă colonizare.

3) *Hospitale*, casa călugărilor numiţi ospitalii.

www.dacoromanica.ro

tolomeiu din Cinci-Biserici şi Bricciu din Vaţ. Fiind de faţă Reginald ales în Ultrasilvania ; în prezenţa comiţilor Theodor, palatinul, fiul lui Wetich, Pousa, judecător al Curţii, fiul lui Nane, Nicolau din Bacia, Tiburciu din Pojon, Helia din Bihor, Martin fiul lui Michael din Novum Castrum şi alţii mai mulţi şefi de comitate. In anul al VII-lea al domniei noastre.

II.

Anul 1222. Papa Honoriu al III-lea confirmă donaţiunea ce făcuse regele Ungariei, Andrei al II-lea, Ordinului cavalerilor Teutoni în Ţara Bârsei, precum şi nouile privilegii acordate.

Honoriu, episcopul, robul robilor lui Dumnezeu, iubiţilor mei fii, magistrului şi fraţilor din casa sfintei Marii a Teutonicilor Ierosolimitani sănătate şi binecuvântare apostolică. Ni se cere, pe de o parte, un lucru drept şi cinstit, iar, pe de o altă parte, puterea dreptăţii, pe care o urmăreşte ordinea şi raţiunea, pretinde ca prin autoritatea noastră lucrul să ajungă la rezultatul dorit. In adevăr, din privilegiul prea scumpului nostru fiu întru Cristos, Andrei, strălucitul rege al Ungurilor, am aflat, printre altele, că se găseşte şi aceea că el v'a dăruit, în pietatea sa, o ţară oarecare ce se chiamă Burza, deşartă şi nelocuită, spre a o stăpâni liber de veci, acordându-vă nu mai puţin ca, dacă în numita ţară se va întâmpla să se găsească aur sau argint, o parte să revie fiscului regesc, iar cealaltă parte să rămână pentru folosul vostru. V'a mai acordat în întregime şi libertatea târgurilor şi venitul târgurilor din aceeaşi ţară, lăsându-vă nu mai puţin libertatea banilor şi a măsurilor şi dându-vă libertate şi scutire de orice dajdie şi a dispus ca nici un voevod să nu aibe voie să se amestece în treburile voastre. Şi chiar şi ţara v'a fixat-o prin anumite hotare sau miezuine, [2]) dintre cari cel dintâi începe dela prisăcile fortăreţii Almage [3]) şi înaintează până la prisăcile fortăreţii Noilgiant şi de aci merge înainte până la prisăcile fortăreţii Nicolym unde curge apa ce se chiamă Olt şi urcând cursul Oltului până la Tertillou care se varsă în Olt şi de aci merge până la izvorul aceluiaşi Tertillou şi dela izvorul apei ce se chiamă Timiş şi înaitează până la izvorul apei ce se numeşte Borsa şi de aci, cum munţii

1) Honoriu era mare pontifice la Roma şi din modestie se numeşte simplu *episcop*, robul robilor.

2) *Meta* însemnează propriu zis ţeruş sau stâlp de hotar.

3) Asupra localităţilor vezi notele din capitolul precedent, reprodus în mare parte în acest capitol.

www.dacoromanica.ro

de zăpadă [1]) înconjoară această țară se întinde până la Almagia. Același rege v'a mai acordat în urmă, pe lângă amintita danie, fortăreața ce se numește Cuzeburc, zidită de voi din nou, împreună cu livezile ce se întind de jur împrejur și nu mai puțin, dela marginea acestei fortărețe, un teritoriu oarecare ce se întinde până la hotarul Brodnicilor și dela prisăcile Almagiei se întinde, în cealaltă parte, până la izvorul apei ce se numește Burza și de aci înaintează până la Dunăre. V'a mai acordat ca să aveți libere, pe fluviul numit Olt, șase corăbii și tot atâtea pe fluviul numit Mureș, transportând în jos prin tot regatul lui sare și transportând în sus alte mărfuri. Dărnicia regală v'a mai acordat chiar și minele de sare ce se numesc Acana, [2]) îndestulătoare pentru cele douăsprezece corăbii, liberi de a face transporturi ori unde veți voi, făcându-vă concesia ca să nu fiți obligați să plătiți nici o dare nici voi nici oamenii voștri, când veți trece prin țara Secuilor sau a Românilor. Pe lângă aceea, oamenii ce locuesc în acea tară, [3]) fiindcă numita danie vi s'a făcut vouă și casei voastre, au fost lăsați liberi de ori ce rechiziționare [4]), precizându-se că dacă careva ar fi venit la voi fie dintre oamenii lui (ai regelui) sau dintre străinii din țară. [5]) să-i alungați îndată ce lucrul va fi ajuns la cunoștința voastră. A mai adăugat încă pe deasupra că, dacă cineva din regatul său va fi voit să vă facă danie vr'o proprietate, să aibă voie liberă să o facă. Și v'a mai îngăduit să vă bucurați de o astfel de libertate ca nimenea dintre monetari să nu poată să intre din Ultransilvania în țara voastră sau să încerce să vă aducă vr'o supărare, acordându-vă vouă ori ce drept și folosință ce el ar fi trebuit să-l perceapă din țara voastră. Aceasta, fiindcă s'a gândit în special la recompensa daunelor ce ați suferit atunci, când supărarea regală provocată împotriva voastră a căutat să vă ia dreptul asupra numitului teritoriu [6]) și mai ales fiindcă, fiind voi așezați la marginea regatului său, aveți de susținut atacurile dese ale păgânilor și fiindcă, pentru regatul său, rezistați înfruntând moartea ca o fortăreață de apărare; dar dreptul de a bate monedă nu-l aveți, fără de o specială învoire a lui. Deci, dându-vă asentimentul la rugăciunile voastre drepte, vă confirmăm teritoriile amintite cu libertățile și scutirile lor, precum le-ați dobândit în pace și pe bună dreptate și cari se gă-

1) *Montes nivium* sunt Carpații.

2) Acana, Ocna.

3) Oamenii ce locuesc în acea țară. Rezultă că țara nu era *deserta* et *inhabitata*, cum s'a spus mai sus. *Deserta* și *inhebitata* însemnează de sigur lipsită de o armată organizată.

4) Rechiziționare pentru serviciul Ordinului Teutonilor.

5) Străinii purtau numele de *hospites*.

6) Inainte de a fi fost goniți în anul 1225, cavalerii teutoni mai avuseseră conflicte cu regele Ungariei.

www.dacoromanica.ro

sesc amănuţit expuse în privilegiile numitului rege, atât pentru voi cât şi pentru casa voastră, cu autoritatea noastră apostolică şi le întarim cu puterea prezentei scrisori.[1]) Nimenea să nu aibă pe viitor dreptul de a călca această scrisoare de confirmare sau să îndrăznească să i se opună. Iar cel ce va fi căutat totuş să se atingă de ea, să ştie că va întâmpina pedeapsa atot puternicului Dumnezeu şi a apostolilor Petru şi Pavel. Dat în Lateran, la 14 ale Calendelor lui Ianuarie, în anul al şaptelea al pontificatului nostru.

III.

Anul 1223 (după 30 Novembre). Regele Ungariei, Andrei al II-lea, confirmă donaţiunea ce a făcut preotul Gocelin monastirei din Cârţa, judeţul Făgăraş, o moşie pe care regele i-o dăruise mai înainte acestui preot.

In numele sfintei Treimi, una şi nedespărţită. Andrei, din mila lui Dumnezeu rege pentru totdeauna al Ungariei, Dalmaţiei, Croaţiei, Ramei [2]), Serbiei, Galiţiei şi Lodomeriei. Deoarece cererile drepte trebuie să găsească o primire favorabilă înaintea serenităţii supreme regale, acelea mai ales merită să aibă câştig de cauză cari, pornind dintr'un suflet inspirat de divinitate, dă la iveală voinţa celui ce caută să dobândească cele cereşti, nesocotind cele pământeşti şi să ajungă la stăpânirea lumii veşnice în locul lumii trecătoare. Pornind dela astfel de consideraţiuni, am voit să ajungă la cunoştinţa tuturora cuprinsul celor de faţă că atunci când am dat, prin omul nostru de încredere Pouka, fiul lui Eliahim cel Orb, credinciosului şi distinsului nostru cleric, magistrului Gocelinus, pentru neştirbita sa fidelitate, muntele Sfântului Michail [3]). împreună cu teritoriul ei, situat în părţile Ardealului, proprietate ce am luat-o dela biserica Sibiului, în schimbul teritoriului Borothnic, împreună cu toate ce-i aparţineau şi cu acelaşi drept de libertate cu care noi îl dobândiserăm, pentru a-l stăpâni de veci, liber şi în pace, iar acum, după trecerea vremii (acelaşi Gocelinus), în urma unei inspiraţii divine, pentru mântuirea sufletului său şi în vederea unei recompense eterne, de care fiecare dintre noi avem nevoie, l-a cedat mânăstirii Cârţa şi venind înaintea noastră a cerut cu stăruitoare rugăminţi ca să-i dau asentimentul pentru această danie şi să o întăresc cu privilegiul autorităţii regale; deci, fiindcă

1) Prezenta scrisoare este o bulă papală.

2) Rama era numele unei părţi din Bosnia.

3) Muntele Sf. Michael, Michelsberg, este satul de astăzi Cisnădioara.

www.dacoromanica.ro

interesul maiestăţii regale este de a păstra în întregime drepturile tuturora şi de a acorda autoritate dispoziţiilor pline de pietate, având în vedere cererea lui cea dreaptă şi prea frumoasa lui intenţie, i-am acordat favoarea necesară. Deci, muntele numit mai sus, împreună cu biserica şi cu teritoriul şi cu cele ce atârnau de ele, le-am dat de veci mănăstirii amintite cu acelaşi titlu de libertate, cu care numitul magistru Gocelinus le-a stăpânit dela noi, fiind consemnate în prezentul act spre a le stăpâni cu drept de veci şi cu autoritatea privilegiului nostru. Hotarul cel dintâi al teritoriului muntelui Sfântului Michael începe, din partea dinspre răsărit, dela poalele Carpaţiior [1]) şi coboară pe apa ce curge din Carpaţi spre satul Ruetel [2]), hotarul fiind însemnat, în afară de apă, de ţăruşi [3]) până la calea ce duce chiar dela munte până la satul Ruetel; apoi de aci trece calea însăşi şi urcă pe o altă cale până la hotarul ce desparte teritoriul oraşului lui Herman [4]) şi al satului Reufel, apoi înaintează subt poalele dealului cu vii ale oraşului lui Herman şi printr'o potecă oarecare ce duce la Insula Creştină [5]) până la vârful plin de păduri al dealului şi pe vârf urcă iarăşi până la Carpaţi în partea din spre apus şi aci se termină. Deasemenea, tot prin prezentul privilegiu, confirmăm din nou dania de pământ pe care, pentru mântuirea sufletului nostru, o am făcut aceleeaşi mânăstiri, rupând-o din teritoriul Vlachilor [6]) şi dându-i-o prin credinciosul şi iubitul nostru Benedict, pe acea vreme voevod. Hotarul acestei moşii începe dela râul Olt, unde se găseşte capătul unei insule, urcă prin mlaştina ce se numeşte Eguerpotak [7]), până la fagii ce se numesc Nogebik [8]) şi pe la capul acestui Făget ajunge până la râul ce se numeşte Arpaş şi de acolo pe acelaşi râuleţ urcă în sus până la munţi şi prin munţi venind spre regiunea dinspre miazăzi, coboară până la râul ce se chiamă Cârţa şi pe acelaşi râu în jos ajunge până la Olt, unde se termină. Pentruca această confirmare a noastră să rămână întreagă şi neatinsă, am făcut ca această diplomă a noastră să fie întărită prin aplicarea sigiliului nostru. S'a dat prin mâna lui Cletus, cancelarul Curţii noastre şi prepozit în Agria, în anul întrupării Domnului o mie

---

1) *Alpes* este numirea ce se dă în general Carpaţilor. *Mons* propriu zis însemnează *deal.*

2) Ruetel, Cisnădia, Heltau, Nagy Disznod.

3) *Meta* însemnează şi hotar, miezuină şi ţăruşul de hotar.

4) *Villa Hermanni* este Sibiul. Familia lui Hermann după care s'a numit oraşul Sibiu, Cibinium.

5) *Insula Christiana,* este satul Christian de lângă Sibiu.

6) *Exemptam de Elaccis;* aci n'a fost un schimb de pământ.

7) Valea Arinilor.

8) Făgetul Mare.

www.dacoromanica.ro

două sute două zeci şi trei, Scaunul din Strigoniu fiind vacant şi fiind de faţă reverendul Ugrin, arhiepiscop de Calocea, Desideriu din Cenad, Robert din Vesprem, Ştefan din Zagreb, Thoma din Agria. Bricciu din Vaţ, Vartolomeiu din Pecs[1]), Regnald din Ultransilvania şi alţi episcopi conducători ai bisericii lui Dumnezeu. Fiind de faţă Jula palatinul şi comitele de Bodrog, banul Solomon, Nicolae comite curial al reginei şi comite de Sopron, Botez[2]), comite curial al Casei noastre şi comite de Bekes, Buzad din Pojon, Martin din Moson, Laurentiu din Wyvaria[3]) şi alţi comiţi din comitate. In anul al douăzecilea al domniei noastre.

IV

Anul 1227. Papa Grigorie al IX-lea numeşte pe arhiepiscopul din Strigoniu ca legat apostolic în ţara Cumanilor şi în ţara Brodnic şi-l autorizâ să predice, să boteze, să înfiinţeze biserici şi să instituie preoţi şi episcopi.

Episcopul Grigorie[4]) etc. Venerabilului frate... Arhiepiscopului din Strigoniu, delegat al Scaunuiui Apostolic, sănătate etc. Ne bucurăm, preaslăvind cu laude nesfârşite măreaţa şi minunata milă a Mântuitorului nostru care, fără de nici o ură împotriva celor ce el a creiat, ci voind ca toată lumea să fie mântuită şi ca nimenea să nu piară, a găsit cu cale, în mila sa neţărmurită, să readucă dela păcatul originar la calea adevărului pe oamenii ce zac în bezna întunericului. In adevăr, am aflat din scrisoarea ta trimeasă nouă de curând că Dumnezeul şi stăpânul nostru Iisus Christos, aruncându-şi ochii cu îndurare asupra poporului Cumanilor, le-a deschis în zilele din urmă poarta mântuirei. Căci din această naţie au sosit la tine unii fruntaşi ca să-i botezi şi că un principe al lor, cu numele de Bortz, din ţara lor, doreşte să primească împreună cu supuşii săi, prin mijlocirea ta, credinţa creştină; de aceea, pe unicul său fiu l-a trimis în special la tine, împreună cu fraţii predicatori[5]), rugându-te cu insistenţă, după ce s'a săvârşit liturghia de duminecă, ca ducându-te personal la el şi la ai săi, să le araţi calea vieţii pe care cale să poată să ajungă la cunoştinţa adevăratului Dumnezeu. De aceea, deşi în executarea promisiunii

1) Pecs, Cinci Biserici.

2) Botez poartă nume românesc.

3) Wyvaria, Ujvár.

4) E vorba despre Papa Grigorie al IX care din modestie, se mulţumeşte cu titlul de episcop.

5) Trimişi anume de papă în Orient pentru propagandă creştină şi ca observatori politici.

www.dacoromanica.ro

tale [1]), pe care ai dat-o pentru cucerirea pământului sfânt, te găsești ca un peregrin pe drum, socotind totuș că pe calea apucată acum se pot dobândi mai multe suflete și un mare spor în credința creștină, dacă ai ceda dorinței arzătoare a acelora, întrerupându-ți drumul peregrinării, pe iubitul fiu.... arhidiaconul din Zala ai căutat să-l trimiți la mine, rugându-te cu închinăciune și umilință ca să-ți acordăm libertatea de a face aceasta, fără să fii împiedicat de făgăduința amintită [2]); și fiindcă vei putea să aibi succese mai mari, dacă te ai bucura de o delegație a Scannului Apostolic — căci prestigiul nostru se bucură întotdeauna de o mare trecere în Cumania și în Brodnic, țară vecină cu ea, despre convertirea cărui popor avem mari speranțe [3]), — am găsit de cuviință să-ți dăm însărcinarea de delegat [4]), în temeiul căreia să aibi putere în aceste țări ca, în numele nostru, să predici, să botezi, să zidești biserici, să hirotonisești preoți și de asemenea să institui episcopi și în general de a exercita toate cele ce privesc cultul și lățirea credinței. Deci, fiindcă este firesc lucru ca un bun mai mare să aibă precădere față de un bun mai mic, și fiindcă avem deplină încredere în zelul dragostei tale, îți încuviințăm libertatea cerută de a te duce în numitele provincii, încredințând devotamentului tău însărcinarea unei delegațiuni complete în acele provincii, amintite mai sus [5]). Dat la 2-a ale Calendelor lui August [6]), anul întâi (1227).

V.

Anul 1231. Papa Grigorie al IX-lea felicită pe arhiepiscopul din Strigoniu că a întors la creștinism mai mulți Cumani și-l numește legat apostolic al său în țara Cumanilor și în țara Brodnic cu dreptul de a predica, de a înființa biserici, de a institui preoți și episcopi și a lua măsuri în tot ceea ce privește cultul.

Episcopul Grigorie [7]) etc. Venerabilului frate Arhiepiscopului din Strigoniu, delegat al Scaunului Apostolic, sănătate etc.

---

1) *Votum*, adecă dorința exprimată în fața lui Dumnezeu și a oamenilor de a se duce, ca un cruciat, să lupte pentru cucerirea sfântului mormânt.

2) De a face pelerinagiul.

3) Este nesigur dacă aci este vorba de o convertire la creștinism sau la catolicism și dacă această convertire se referă la Brodnici ori numai la Cumani.

4) Delegat apostolic.

5) Adecă în Cumania și în țara Brodnicilor.

6) In colecțiunea de documente a lui Theiner găsim: *Datum Anagniae...*

7) Vezi notele dela capitolul IV, textul fiind în mare parte o reproducere a acelui capitol.

www.dacoromanica.ro

Ne bucurăm, preaslăvind cu laude nesfârşite măreaţa şi minunata milă a Mântuitorului nostru care, fără nici o ură împotriva celor ce el a creiat, ci voind ca toţi să fie mântuiţi şi ca nimenea să nu piară, a găsit cu cale, în mila sa neţărmurită, să readucă dela păcatul originar la calea adevărului pe cei ce zac în bezna întunericului. In adevăr, am aflat din raportul tău că Domnul şi Dumnezeul nostru Isus Christos, arucându-şi ochii cu îndurare asupra poporului Cumanilor, le-a deschis în zilele din urmă calea spre mântuire. Căci unii principi şi unii nobili din acest popor, împreună cu toţi supuşii lor au ajuns, prin mijlocirea ta, la taina botezului, rugându-te stăruitor ca, ducându-te la ei să le arăţi personal calea vieţii, pe care cale să poată să ajungă la cunoştinţa adevăratului Dumnezeu. Deaceea, cu toate că eşti obligat să-ţi îndeplineşti o făgăduială, pe care ai dat-o ca să ajuţi ţara sfântă, socotind totuş că pe calea apucată acum se pot dobândi mai multe suflete şi un mare spor de credinţă creştinească, dacă ai ceda dorinţii arzătoare a acelora, te-ai rugat de noi cu închinăciune şi umilinţă, ca slobozându-te de această făgăduinţă, să-ţi dăm libertatea de a face aceasta; şi fiindcă ai putea să aibi succese mai mari dacă te ai bucura de o delegaţie a Scaunului Apostolic, — căci prestigiul nostru se bucură întotdeauna de o mare trecere în proviincile Cumanilor şi ale Brodnicilor vecini cu ei, de convertirea cărui popor avem o mare nădejde, — am găsit de cuviinţă să-ţi dăm însărcinarea de delegat, în temeiul căreia să aibi puterea ca, în numele nostru, în aceste ţări să predici, să botezi, să zideşti biserici, să institui preoţi şi de asemenea de a face episcopi şi în general de a exercita toate cele ce privesc cultul şi lăţirea credinţei. Deci, fiindcă este firesc lucru ca un bun mai mare să albă precădere faţă de un bun mai mic, şi fiindcă avem o deplină încredere în zelul dragostei tale, slobozindu-te cu totul de făgăduiala amintită mai sus, îţi acordăm libertatea cerută de a te duce în provincile arătate, încredinţând devotamentului tău însărcinarea unei delegaţiuni complecte în acele provincii. Dat la Lateran la 3 ale Calendelor lui Martie. Anul al patrulea al pontificatului nostru (1231).

VI.

Anul 1254. Regele Ungariei, Bela al IV-lea, scrie papei Inocentie al IV-lea că Tătarii au pus de gând să invadeze din nou Ungaria şi-l roagă pe pontifice să-i vină într'ajutor atât în contra Tătarilor cât şi în contra Rutenilor, Brodnicilor, Bulgarilor şi Bosnienilor, popoare vecine cu Ungaria.

Prea sfinţitului întru Christos părinte şi stăpân, Inocentie, din mila lui Dumnezeu pontifice suprem al Sfintei biserici ro-

www.dacoromanica.ro

mane, eu Bela, din aceeaş milă rege al Ungariei, cu devotată supunere ce-ţi datoresc în toate. Deoarece ţara Ungariei a fost prefăcută, în cea mai mare parte, într'un pustiu, din pricina invaziei Tatarilor şi este înconjurată, întocmai ca un staul de oi, de îngrămădirea diferitelor popoare necredincioase, ca Ruşi, Cumani şi Brodnici, din spre răsărit, de ereticii Bulgari şi Bosnieni, dinspre miazăzi, împotriva cărora chiar şi în timpul de faţă purtăm războiu; iar din partea dinspre apus şi miază noapte, de unde pentru asemănarea credinţei ar trebui ca ţara noastră să simtă bucuria unui ajutor oarecare, dar în realitate este împinsă să simtă spinii războiului, fiindcă prin jafuri neaşteptate ne răpesc averile regatului nostru: de aceea şi, mai ales, din pricina Tătarilor, de cari, în urma experienţei războiului, am învăţat să ne temem, după cum de asemenea şi alte popoare pe la cari au trecut, au învăţat să se teamă de ei; după ce ne-am consfătuit cu prelaţii şi cu fruntaşii ţării noastre, am găsit de cuviinţă să recurgem la ajutorul reprezentantului lui Christos şi al fraţilor săi, oarecum ca la singurul şi ultimul sprijin la nevoie al credinţii creştine, ca să nu ni se întâmple, deceeace ne temem, atât nouă, cât şi mai degrabă vouă în noi şi alţi slujitori ai lui Christos. Căci, zi de zi, ne sosesc veşti dela Tătari că ei s'au declarat nu numai împotriva noastră, faţă de cari sunt foarte supăraţi, că am refuzat să li ne supunem, după marele nostru dezastru, în vreme ce alte popoare, împotriva cărora şi-au arătat puterea lor, li s'au constituit ca tributare şi în special regiunile cari se mărginesc cu regatul nostru dinspre răsărit ca Rusia, Cumania, Brodnicii şi Bulgaria, ţări cari înainte vreme în mare parte stăteau subt oblăduirea noastră, ci ei (Tătarii) s'au declarat împotriva întregei creştinătăţi, şi, după cum se asigură din partea celor mai mulţi bărbaţi de încredere, şi-au pus în gând să-şi trimeată, la sigur, nenumărata lor armată împotriva întregei Europe. Şi mai avem o teamă, ca nu cumva după ce vor fi sosit Tătarii, ai noştri, neputând sau chiar şi numai nevoind să înfrunte, ca duşmani, grozăvia cruzimii tătăreşti, să nu se supună, împinşi de frică, subt jugul acelora, şi fără voia noastră, după cum au făcut-o înainte vreme şi alţi vecini, amintiţi mai sus [1]), dacă nu se vor lua măsuri de precauţiune şi încă din toate puterile, pentru ca să fie întărit regatul nostru şi popoarele ce locuesc în el să aibe o încurajare. Noi însă scriem toate acestea mai ales pentru două motive: să nu putem fi învinovăţiţi pentru posibilitate şi pentru negligenţă. In privinţa punctului posibilitate, spunem că ceeace se poate conchide asupra acestui fapt, am conchis, din experienţa trecutului, atunci când ne-am expus pe noi şi ale noastre forţelor şi tacticii necunoscute până atunci ale Tătarilor.

1) Brodnicii, subt conducerea lui Ploscânea, s'au luptat, în lupta dela Calca, alături de ătari împotriva Ruşilor. Vezi pag. 39.

www.dacoromanica.ro

In ce privește negligența nu putem fi nici decum învinovățiți. Căci, pe când încă se luptau Tătarii cu noi în țara noastră, am făcut apel, în această privință, la cele trei Curți [1]) mai principale din întreaga creștinătate și anume la a voastră care este socotită și considerată de creștini ca stăpâna și magistra ori cărei Curți și la cea a Impăratului căruia, din acest motiv, hotărâsem să-i ne supunem, dacă în timpul amintitului dezastru ne-ar fi acordat ajutorul și sprijinul necesar; și-am făcut apel chiar și la Curtea franceză. Dela toți aceștia n'am primit nici o mângăere și nici un sprijin, decât numai vorbe. Noi însă am recurs la ceea ce am putut, înjosind, pentru folosul creștinătății, maiestatea noastră regală și am dat în căsătorie pe cele două fiice ale noastre după doi principi ruși și pe a treia după principele Poloniei, pentru ca prin ei și prin ceilalți prietini ai noștri, cari se găsesc în țările de răsărit, să aflăm noutăți cari de Tătari sunt ținute în taină și astfel să putem rezista oarecum mai ușor încercărilor și tacticii lor ascunse. Și am primit în țara noastră chiar și pe Cumani și astfel, spre marea noastră durere ne apărăm astăzi țara prin Păgâni și prin niște Păgâni căutăm să nimicim pe necredincioșii bisericii. Mai mult încă, în vederea apărării credinței creștine, am dat în căsătorie fiului meu prim-născut o Cumancă oarecare, pentruca prin aceasta să scăpăm de un rău mai mare și pentru ca să găsim mijlocul de a putea prin aceasta să-i aducem la legea botezului, după cum am făcut aceasta până acum cu mai mulți inși. Am dori ca din toate acestea, ca și din altele, să reiasă în mod evident pentru sanctitatea marelui Pontifice dovada că, într'o atât de mare strâmtorare, n'am primit nici un sprijin dela nici un principe creștin din Europa și dela nici un popor, decât dela Casa Ospitalilor din Ierusalim, ai căror frați, la apelul nostru au luat armele în contra Păgânilor și Schismaticilor [2]), pentru apărarea țării noastre și a credinței creștine. Pe aceștia, în parte, i-am și așezat într'un loc mai expus și anume la hotarele Cumanilor dincolo de Dunăre și la cele ale Bulgarilor. Căci prin aceste locuri a pătruns armata Tătarilor în timpul invaziei în regatul nostru, locuri din cari avem intenția și nădejdia, dacă Dumnezeu ne va ajuta în fapta noastră și a numiților frați, și dacă Scaunul Apostolic va găsi cu cale să ne împărtășească de sprijinul său, să putem să răspândim prin ei sămânța credinței catolice, cum se revarsă Dunărea, până la marea Constantinopolitană și astfel vor putea Frații Ospitalieri să aducă sprijinul lor necesar imperiului roman [3]) și chiar țării sfinte. Pe aceștia, în parte, i-am și așezat în mijlocul regatului

1) *Curiae*. Curți sau foruri.

2) Se vede și de aci ce mare interes punea Papa pe convertirea la catolicism a Ortodocșilor schismatici.

3) *Imperium Romaniae* este imperiul roman de răsărit.

www.dacoromanica.ro

nostru, pentru apărarea fortăreţelor pe cari am pus să se zidească lângă Dunăre, poporul nostru nefiind deprins cu astfel de treburi. Căci la aceasta s'a oprit hotărîrea noastră pe care am examinat-o de atâtea ori că este mai sănătos pentru noi şi pentru întreaga Europă ca Dunărea să fie întărită cu fortăreţe. Căci această apă este apa hotarului de discuţie [1]); aci s'au întâlnit apărând imperiul roman Eraclie cu Cosdroe şi tot aci, noi, oricât de nepregătiţi şi grozav de loviţi, aci ne-am împotrivit Tătarilor, timp de zece luni, deşi ţara noastră era pe atunci aproape cu totul lipsită de fortăreţe şi de apărători, ţară care, doamne fereşte, dacă ar fi în stăpânirea Tătarilor, ar fi o poartă deschisă, chiar pentru ei, spre alte ţări ale legii catolice, atât fiindcă din această parte nu există nici o mare care să-i împiedice în spre creştini, cât şi fiindcă ar putea aci, mai mult decât în altă parte, să-şi aşeze familiile şi animalele lor, de cari au un număr foarte mare. Să luăm de exemplu pe Totyla; acesta, venind din răsărit ca să cucerească apusul, şi-a aşezat reşedinţa sa mai ales în mijlocul Ungariei şi, dimpotrivă, Impăraţii cari din apus au căutat ca să cucerească răsăritul cele mai multe pregătiri pentru armatele lor le făceau aci şi erau isprăvite dincolo de ţara noastră. Asupra acestora sanctitatea pontificală, în prevederea ei, să ia aminte şi, înainte ca rana să fi făcut puroi, să se gândească să-i aplice leacul tămăduitor. Astăzi o lume întreagă de înţelepţi stă uimită în faţa voastră, fiindcă în împrejurările de acum sanctitatea voastră a căutat să îndepărteze din Europa pe regele Franţei, un membru atât de distins al bisericii. Vă admiră şi nu încetează de a vă admira, fiindcă mila voastră apostolică are în vedere pe mulţi, chiar şi pe cei din împărăţia dela Constantinopol şi din regiunile de peste mare, cari, dacă s'ar pierde, doamne fereşte, totuş n'ar fi pentru locuitorii Europii o suferinţă atât de mare, pe cât ar fi, dacă ţara noastră s'ar întâmpla să fie cucerită de Tătari. Luăm de martori pe Dumnezeu şi pe oameni, că aşa de mare este acum strâmtorarea noastră şi atât de grozavă este mulţimea nevoilor noastre, că dăcă nu ne-ar sta împotrivă diferitele primejdii de călătorie, nu v'am trimite numai soliile pe cari vi le trimitem, ci, spre a striga în gura mare, în faţa întregei biserici, am veni personal la picioarele voastre spre a ne scuza şi chiar de a vă cere învoiala ca să ne înţelegem, deşi fără voia noastră, cu Tătarii, dacă, în privinţa ajutorului cerut, sanctitatea voastră, ca un părinte, nu ne-ar putea face nimic şi dacă nevoia ne-ar obliga la aceasta. Ne rugăm, deci ca sfânta Biserică să ţină seama, dacă nu de meritele noastre, cel puţin de ale predecesorilor noştri cari, în prevederea lor, s'au păstrat şi pe ei şi poporul unit în credinţa ortodoxă [2]) printre ceilalţi principi ai lumii, în cură-

1) *Aqua contradictionis.*

2) Adecă a adevăratului catolicism. Nu este aci vorba de ortodoxism, ci de întrebuinţarea etimologică a cuvântului *ortodox.*

www.dacoromanica.ro

ţenia credintei şi a devotamentului lor. Din această cauză, ea (biserica) le-a făgăduit şi lor şi urmaşilor lor, câtă vreme le-a mers lor bine, toată dragostea şi tot sprijinul de care ar avea cândva nevoie. Iată deci ziua când nevoia este grozavă; deschideţi-vă inima, întinzând acum o mână de ajutor necesar şi pentru apărarea credinţei şi pentru folosul public, în această vreme de grea restrişte; în cazul contrar, dacă la o cerere atât de îndreptăţită şi în general atât de necesară pentru supuşii bisericii romane, am primi un refuz, ceeace nu ne vine să credem, am fi siliţi, nu ca nişte fii sufleteşti, ci ca nişte fii vitregi, împinşi de nevoie, să cerşim în altă parte ajutor, în afară de familia tatălui nostru. Dat la Potoca, în ziua episcopului şi confesorului Sf. Martin, la 3 ale Idelor lui Novembrie.

VII.

Anul 1359. Decemvrie 11. Regele Ungariei, Ludovic I-iu, însărcinează Capitlul din Alba Iulia să ancheteze şi să-i raporteze în privinţa proprietăţii din comuna Proştea.

Ludovic, din mila lui Dumnezeu rege al Ungariei, credincioşilor săi din Capitlul dela Alba Julia din Transilvania, sănătate şi dragoste. Secretarul meu Paulus, prepozitul dela Sibiu, ne-a adus la cunoştinţă că toţi Saşii din scaunul Cinc i-au ocupat cu forţa proprietatea sa Proştea[1]), numită cu alt nume şi Prodnik[2]), care a aparţinut totdeauna, din vechime, de biserica sa din Sibiu şi că după ce au ocupat-o o stăpânesc acum în prejudiţiul şi în paguba sa. In această privinţă atrăgându-vă vouă, credincioşii mei, serioasa luare aminte, vă ordonăm să trimiteţi ca martor un om de încredere, în faţa căruia Nicolae, fiul lui Symon, fost ban de Darloz sau Symon, fiul lui Laurenţiu din Blajel[3]), sau Akus din Hoghiz[4]), în lipsa altora, omul nostru să afle şi să cerceteze adevărul în tot felul, după ce va fi examinat mai întâi antecedentele dela toţi cei ce se cuvine şi mai ales dela Saşii cari vor fi venit in congregaţia noastră generală convocată la Alba Julia pentru ziua de Vineri înainte de Sărbătoarea Bunei Vestiri a Maicii Domnului. Şi în urmă să ne comunicaţi nouă precis care este adevărul stabilit în baza cercetărilor făcute.

In dos, Adresa: Credincioşilor săi din Capitlul dela Alba din Transilvania. Anchetă pentru Paulus, prepozitul din Sibiu.

---

1) *Prepostfalva*, Probstdorf

2) Adecă satul *Brodnicilor*.

3) *Balastelke*.

4) *Hidegviz*.

www.dacoromanica.ro

INDICELE NUMELOR PROPRII

Acana 69.
Acominatus 5, 41.
Afganistan 26, 27, 28.
Agnita 14.
Agria, Agriensis 44, 48, 67, 71, 71.
Akana 46.
Akus 54, 78.
Alamania 31, 51.
Alba Julia, Albensis 13, 14, 47, 54, 55, 78.
Al Bacri 27, 28.
Albericus, Albricus 32, 49.
Alexander 4, 40, 44, 63, 67.
Almage, Almaye 7, 43, 45, 46, 66, 68, 69.
Alt 43, 45, 46, 48.
Amosov (Omosov) 37, 59.
Anagnia 49.
Andreas Sf. 32.
Andrei Dobrovschi 4, 40, 62, 63.
Andrei II 6, 7, 8, 9, 22, 42, 45, 47, 65, 68, 70.
Angel 5, 64.
Appoldia 50.
Ardeal 7, 8, 12, 13, 14, 19, 21, 22, 30, 70.
Arpaş, Arpaşelul 9, 48, 71.
Asan 5.
Asanesti 5, 17, 19, 20, 22, 41, 64.
Ascelinus 19.
Atelcuz 28.
Atil 28.
Azov 3, 16, 20, 39, 61.

Bacia, Bachiensis 44, 68.
Balasteleke 54, 78.
Balcani 5.
Banat, Banaţeni 29.
Barsa, Bursa 6, 7, 8, 42, 65.
Bartholomeu 44, 48, 50, 67.
Basarabia, basarabean 3, 20, 22.
Bati 17.
Bekes 72.
Bekesiensis 48.
Bela III 5.
Bela IV 11, 12, 13, 33, 51, 74, 75.
Belozerenii 36, 58.
Belozersk 36, 58.
Bemborch 50.
Benedict 9, 48, 71.
Berendici 23.
Berlad, Berladnic, Bârladean 3, 10, 19, 36, 37, 58, 59.
Bihor, Bichoriensis 44, 68.
Bizanţ, Bizantini 5, 17, 19, 20, 64.
Blaci, Blacci 8, 9, 10, 19, 21, 31, 32, 43, 46, 48, 71.
Blăjel 78.
Blove 35, 57.
Boemia 21, 31, 33.
Boldur A. 3, 4, 16, 24, 25, 33.
Bolechov 16.
Bolohi 25.
Bolohovci 17.
Bolochoveni 16, 17, 25, 63.
Bodrog 72.
Bordoni 6, 19, 41, 64.
Boris 37, 59.
Boroşinău 14.
Borothnic, Borodnic 9, 10, 19, 23, 47, 70.
Borsa 45, 68.

www.dacoromanica.ro

Bortz 10, 49, 72.
Bosnia, Bosnieni 12, 51, 65, 74, 75.
Botez 48, 72.
Bourat 30.
Bran, Bron 13, 22.
Braşov 66.
Briansk 35, 57.
Briccius 44, 48, 68, 72.
Brodi 24, 25.
Brodnic (Prodnic) Bronniki, Brodniţii 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 48, 49, 50, 51, 52, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 69, 72, 73, 74, 75.
Brodnuc 25.
Brodniţa 25.
Brodoc 25.
Bronic 25.
Brodoni 20, 26, 41, 64.
Brătianu G. 26, 29.
Brukenthal 47.
Bruteni 21, 31, 32.
Budrogensis 48.
Bulgari, Bulgaria 5, 12, 13, 27, 33, 51, 52, 53, 64, 74, 75.
Bunea Aug. 18, 19.
Bursa-Burza 42, 43, 45, 46, 65, 66, 68, 69.
Buzad 8, 72.

Calca 3, 4, 22, 23, 39, 40, 61, 62, 75.
Calocea 67, 72.
Câmpulung 21.
Cândea 23.
Candela 9.
Carpaţi 9, 12, 19, 21, 26, 31, 33, 69, 71.
Cârţa 8, 9, 10, 47, 70, 71.
Cegârcan 40, 62.
Cenad, Chenadiensis 44, 48, 67, 42.
Cerchessi 32.
Cernigov 35, 36, 57, 58.
Cernigovschi 40, 62.
Chiev, 3, 4, 5, 17, 24, 36, 37, 39, 40, 58, 59, 61, 62.
Choniates 5.
Cibinium 71.
Cinc 13, 78.
Cinci Biserici 68, 72.
Cingiscan 4.
Cisnădia 47, 71.
Cisnădioara 9, 10, 47, 70.
Cistercensi 8.
Ciuc 7.
Cletus 44, 48, 67, 71.
Cohalm 8.
Colocensis 44, 48.
Comnen 21.
Constantin 38, 60.
Constantinopol 5, 53, 76, 77.
Cosdroe 53, 77.
Cosma 44, 67.
Covasna 14.
Crimea 32.
Criş, Crişeni 29.
Cristian 9, 71.
Croatia 28, 42, 47, 65, 70.
Cruceburg, Kreuzburg, Cuzeburg 7, 43, 46, 66, 69.
Cumani (Comani), Cumania, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 26, 31, 32, 35, 39, 40, 42, 43, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 57, 61, 62, 64, 65, 66, 72, 73, 74, 75, 76.

Daci, Dacia 1, 8, 16, 32.
Dalmatia 33, 42, 47, 65, 70.
Danemarca 32.
Daniil 40, 62, 63.
Danubius 43, 46, 51, 53.
Darlaz 54, 78.
Dati 32.
Davidicii 37, 69.
Davidovicii 35, 36, 37, 57, 58, 59.
Debriansk 36, 37, 58, 59.
Decei A. 27, 28, 29.
Dedoslavl 35, 36, 37, 57, 58, 59.
Densuşianu N. 42, 45, 47, 48, 50, 51.
Desiderius 44, 48, 67, 72.
Desna 35, 57.
Deviagorsk, 3, 35, 57.
Devliani 24.
Djaihun 27.
Doboşi Al. 9.

www.dacoromanica.ro

Dobrovețchi (Dubrovețchi) 4, 40. 62, 63.
Dolgoruchi 3, 37, 59.
Domagosti 35, 57.
Dominicus S. 50.
Dnipru 4.
Dobrogea, dobrogean 20, 21, 22.
Don 3, 6, 15, 16, 20, 22, 31, 37, 59.
Drăgan N. 30.
Drâstorian 21.
Duba 28.
Dubok 37, 59.
Dunarea 5, 6, 7, 17, 20, 21, 26, 28, 30, 33, 64, 66, 69, 76, 77.

Egipteni 41, 64.
Eguerpotak 48, 71.
Eleț 37, 59.
Eliahim 47, 70.
Eraclius 53, 77.
Erdöelve 19.
Esgl 27.
Eufimie 37, 59.
Eutimie 36, 58.
Europa 10, 13, 52, 53, 75, 76, 77.

Facate 43, 66.
Făgăraș 8, 9, 10, 13, 23, 47.
Făgetul Mare, 9, 71.
Fejér 25, 42, 45, 47, 48, 49, 50, 51.
Fekete Janos 66.
Ferenț I. 22, 23.
Firnhaber 42, 45, 47.
Franci 12, 52.
Francia 53.

Galatia, Galitia, Gallicia 4, 16, 24, 25, 31, 32, 42, 47, 65, 70.
Gardizi, 27, 28.
Gemeabeg 39, 61.
Georgii 32.
Geur, Geuriensis 44, 67.
Ghiurghe 36, 40, 58, 62.
Ghiurghevici 35, 57.
Giurescu C. C. 23, 24.
Gleb Giurghevici, Iurievici 35, 37, 57, 59.
Gnidava 25.
Gocelinus 9, 10, 47, 70, 71.
Goren 35, 57.
Gorodceni 38, 60.
Gorodiște 38, 60.
Gozgân 26.
Goti, Gotia 32.
Greci 11, 30.
Grigorie IX 10, 11, 12, 48, 50, 72, 73
Gyula, Gyla 27.

Halici 4, 17, 21, 25.
Halmeag 7, 8.
Hauenschild 2.
Havaselföldje 19.
Helia 44, 68.
Heltau 71.
Herman 42, 48, 65, 71.
Herodot 30.
Heyd 32.
Hidegviz, Hydegviz 54, 78.
Hoghiz, 78.
Hoiensis 32.
Homorod 8.
Honoriu III 8, 22, 45, 63.
Horvat 28.
Hotnog T. 32.
Hrușevschi 15.
Hunfalvy 16, 19.
Hurmuzaki 10, 11, 19, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51.

Iaroslav 3, 37, 38, 59, 60.
Iancovschi 40, 62.
Iarun 39, 40, 61, 62.
Ibn Rusta 27.
Ierosolimitanus 42, 45, 53, 65, 66, 76.
Igor 37, 59.
Ilovaischi 16.
Ingvorovici 40, 62.
Inocentie 12, 51, 74.
Insula Creștină 48, 71.
Ioan Iurevici 37, 59.
Ioan din Strigoniu 44, 67.
Iorga 17, 20, 21, 22, 23, 32.
Ipatie 17.
Isaac 5, 64.
Isaccea 20.
Istru 5, 30.

www.dacoromanica.ro

Italieni 32.
Itil 28.
Iudeii 11.
Iula 48, 72.
Iuna 43, 66.
Iurie 37, 38, 39, 59, 60, 61.
Iurievici 36, 37, 58, 59.
Ivanko Iurievici 36, 37, 58, 59.
Ivanco Berladnic 36, 58.
Iziaslav 3, 30, 35, 36, 37, 57, 58, 59.
Iziaslav Ingvorovici 40, 62.
Iziaslavici 35, 57.

Kalak 39, 61.
Karacev 37, 59.
Karacsonyi 7, 8, 13, 14.
Karamzin 2, 4, 15, 16.
Kende 27.
Kerch (Cârţa) 9, 47.
Kis Disznod 9.
Kocebici 35, 57.
Koracev 36, 58.
Kogalniceanu C. 19.
Kolotsk 37, 59.
Koltesk 36, 37, 58, 59.
Kozelsk 36, 37, 58, 59.
Königsberg 45.
Kreuzburg 7.
Kurchz 48.
Kursk 40, 62.
Kuun Geza 27.
Kza 38, 60.

Lapedatu A. şi I. 27.
Larion 38, 60.
Lateran 46, 51, 70, 74.
Laurentius 24, 48, 54, 72, 78.
Lăzărescu Em. 7.
Leodiensis 49,
Lipiţa 38, 60.
Lodomeria 42, 47, 65, 70.
Londra 29.
Lubineţ 37, 59.
Ludovic I, 13, 54, 78.
Lupaş I. 7.

Măcin 20.
Maghtari 26, 27, 28.
Munuil 21.
Maria 42, 45, 63, 68.
Marina 37, 38, 59, 60.
Maramureş 33.
Martin 44, 48, 68, 72, 78.
Mcensk 35, 37, 57, 59.
Mcenesk 35, 57.
Michael 43, 45, 66, 68.
Sf. Michael 47, 70, 71.
Michelsberg 9, 70.
Miklosich 14.
Miklosvár 66.
Minorski 26, 27, 28, 29.
Mirvati 26.
Moldova-Moldoveni 1, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 29, 30, 33.
Mongoli 2, 4, 5, 17, 22.
Montani 19.
Monomah 37, 38.
Mors (Mureş) 43, 46.
Moson 72.
Motogna V. 22, 23.
Mototolescu D. 31.
Movila Cumană 39, 61.
Mrvat 28.
Mstislav 3, 4, 5, 37, 38, 39, 40, 59, 60, 61, 62, 63.
Mstislavici 36, 40, 58, 62.
Muntenia, Muntean, 1, 12, 18, 19, 22, 23, 25, 26, 29, 30, 33.
Mureş 7, 8, 66, 69.
Muromeni 38, 60.
Musuniensis 48.

Nagy-Disznod 71.
Nane 44, 68.
Neagra, marea 16, 26.
Necşulescu C. 21.
Nemţi 11.
Nerinsk 35, 57.
Nestor 23.
Nesvej 40, 62.
Nicetas Choniates 5, 6, 41, 64.
Nicolae 43, 44, 48, 54, 55, 66, 68, 72, 78.
Nipru 23, 25, 39, 40, 61, 62.
Nistor I. 31.

www.dacoromanica.ro

Nistru 18, 20, 33.
Nitria 25.
Nogebik 9, 48, 71.
Noialt 43.
Noilgiant 45, 68.
Novgorod, Novgorodeni 3, 24, 35, 38, 39, 57, 60, 61.
Novgorodți 24.
Novotorjeni 38, 60.
Novum castrum 45, 68.
Nndr 28.
Nyén (Năeni) 7, 66.

Obluciţa 21.
Ocna 67, 69.
Odorhei 8.
Oka 2, 22, 37, 59.
Olah 8.
Oleg 40, 62.
Oleşie 39, 61.
Olgovici 36, 37, 58, 59.
Olt, 7, 9, 19, 29, 66, 68, 69, 71.
Oltean 29.
Omosov 37, 59.
Onciul D. 16, 17, 18, 20, 23, 24, 26.
Oradia 67.
Oşdola 14.
Osetr 36, 37, 58, 59.
Osman 29.
Osmanlii 29.
Ospitalieri 13, 76.
Ottocar 21, 31, 33.

Pannonia 28.
Papolţ 14.
Părăul Arinilor 9.
Pârvan V. 30.
Paszka God. 32.
Paulus ap. 46.
Paulus 53, 55, 78.
Pavel ap. 70.
Pecenegi 14, 26.
Pecs 72.
Peisker 16.
Periaslavl 24, 37, 38, 59, 60.
Periaslavţi 24.
Petru ap. 46, 70.
Petru (Asan) 5.
Perşani 8.
Pinsk 25.
Ploscânea 3, 4, 17, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 31, 33, 39, 40, 61, 62, 63, 75.
Podolia 24, 25.
Polacchi 32.
Poliani 24.
Poloni, Polonia 12, 19, 25, 31, 52, 76.
Polovci 3.
Popa-Lisseanu G. 7.
Pojon, Posoniensis 44, 48, 68, 72.
Porphyrogenitus 27, 28, 30.
Porata 30.
Porotva 37, 59.
Potoca 54, 78.
Pouka 47, 70.
Pousa 44, 68.
Prepostfalva 13, 54.
Probstdorf 14, 78.
Prodnic 7, 8, 13, 14, 19, 23, 43, 46, 54, 78.
Pronsk 37, 59.
Proştea 13, 14, 23, 54, 76.
Prusieni 32.
Prut 18, 20, 29, 30, 31.
Prutean, 29, 30, 31, 32, 33.
Pscov 38, 60.
Pscoveni 38, 60.
Pyretus 30.

Quinqueecclesiae 44, 48, 50.

Rama 42, 47, 65, 70.
Răşinari 9.
Reazan 37, 59.
Reutel 47.
Reginald 44, 48, 68, 72.
Robert 12, 13, 44, 48, 49, 72.
Roma 2, 11, 68.
Romania 76.
Români, România 1, 2, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 33, 51, 53, 54, 64, 67, 69.
Romanovici 4.
Rosetti A. 30.
Rosetti R. 16, 17, 30.
Rostislav, 36, 37, 58, 59.

www.dacoromanica.ro

Rostov 38, 60.
Rostoveni 38, 60.
Rum 27, 28.
Ruetel 47, 71.
Rupea 66.
Rupert 67.
Ruricovici 4.
Rusi, Ruscia 3, 4, 5, 6, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 22, 23, 24, 26, 28, 31, 32, 35, 39, 40, 51, 52, 57, 61, 62, 75.
Rutenii, Rutheni 12, 32, 51, 52, 74.

Sacerdoţeanu Aur. 7, 16, 17, 32.
Salamon 48.
Sandomir, Sandomiriense, 32.
Sara 38, 60.
Saşii 13, 14, 78.
Satanov 25.
Saxones 54, 55.
Scaunul apostolic 2, 10, 11.
Scibiniensis 33.
Schiopul Ios 6, 7, 8, 9, 33.
Sciţii 5, 41, 64.
Sebenicul 33.
Secui, Secuime 7, 8, 13, 21, 67, 69.
Selgiucizi 29.
Senk, 54.
Serbia, Servia 42, 47, 65, 79.
Şercaia 66.
Sestra 37, 59.
Sibiu 9, 10, 13, 23, 47, 70, 78.
Siculi 7, 43, 46.
Silistra 21.
Simon de Keza 30.
Singura 25.
Siret 22, 23, 30.
Slavi 18, 21, 23, 25, 27, 28, 28, 30.
Smoleni 24, 35, 39, 57, 61.
Smolensk 4, 36, 37, 38, 58, 59, 60.
Solomon 72.
Sopron 72.
Starodub 35, 57.
Stephanus, Stefan 44, 48, 67, 72.
Strassburg 25.
Strigoniu, Strigoniensis 10, 12, 13, 42, 44, 48, 49, 50, 72, 73.
Sudimir 35, 57.
Supruniensis 48.
Sumski 40, 62.
Suzdal 3, 36, 37, 38, 58, 59, 60.
Sviatoslav 2, 3, 22, 35, 36, 37, 38, 40, 57, 58, 59, 60, 62.
Sviatapoluc 28.
Symon 54, 78.

Tartelowe, Tarlunga 43, 66.
Tarlungeni 66.
Tarnava 8, 14, 23.
Tatari, Thartari 3, 4, 12, 13, 17, 18, 19, 22, 26, 32, 39, 40, 51, 52, 53, 54, 61, 62, 63, 75, 76.
Tatul 21.
Tauroscitii 6, 41, 64.
Teliu 7, 66.
Tertilou, Tertillou 45, 68.
Teşucan 40, 62.
Teutoni, Theutonii, Teotoni, 6, 7, 11, 42, 45, 65, 66, 68, 69.
Teutsch-Firnhaber 42, 45, 47.
Teodor, Theodor 32, 36, 37, 44, 58, 59, 68.
Theodoricus 10, 50.
Theiner 48, 50, 51, 73.
Tiburciu 44, 68.
Ţigurcan 40, 62.
Timiş 29, 45, 68.
Timoc, Timoceni 29.
Toma, Thomas 38, 60, 67.
Totyla 51, 53, 77.
Toxobici 35, 57.
Traci 30.
Traian 25.
Transilvania 19 ,47, 65, 67, 78.
Treiscaune 7, 13, 14.
Troianov 25.
Tula 37, 59.
Turanieni 20.
Turci 27, 32.

Ucraina 15, 25.
Ugrin, Wgrinus 44, 48 ,67, 72.
Ultrasilvania, Ultrasilva 19, 44, 47, 48, 65, 67, 68, 69, 72.
Ujvár 72.
Unguri, Ungaria (Hungari, Hungaria) 5, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 18, 19,

www.dacoromanica.ro

21, 26, 28, 35, 42, 45, 47, 48, 50, 51, 53, 54, 57, 65, 68, 69, 70, 74, 75, 77, 78.
Urali 28.
Uspenschi 26, 41, 64.

Vaciensis (Vaţ) 44, 48, 68, 72.
Vădeni 21.
Vadul lui Isac 20.
Vadul lui Vodă 20.
Valachi, Valachia 29, 32.
Walati, Walathi 11.
Valea Arinilor 71.
Valul Troian 25.
Varadiensis 44.
Vartolomeu 72.
Vasile Cumanul 35, 57.
Vaslui 25.
Vaţ, v. Vaciensis
Venetia 41, 64.
Werner 45, 46, 47, 54.
Veselago 16.
Vesprem, Vesprimiensis 44, 48, 49, 67, 72.
Wetich 44, 68.
Viatici 2, 35, 36, 57, 58.
Vicina 26.
Vidin 33.
Viena 17, 42.
Vlachi, Valachi, Vlasi 5, 6, 7, 16, 17, 18, 21, 25, 29, 31, 32, 64, 71.
Vladimir oraş 25, 38, 60.
Vladimir 4, 35, 36, 37, 38, 39, 57, 58, 59, 60, 61.
Vladimerici 37, 59.
Vlaşca 21.
Vlodava 25.
Volga 2.
Volinia 17, 24, 25.
Volochi 16, 25, 32.
Volocul 38, 60.
Vordoni 26, 29.
Vorobin 35, 57.
Vosçodauţi 25.
Voscodavia 25.
Vrânceni 22.
Vsevolod 37, 59.
Vsevolodici 36, 38, 58, 60.
Vunundur 29.
Wyvaria, Wyvariensis 48, 72.

Ypochz 43, 66.
Ysmahelyta 11.

Zagon 14.
Zagreb 67, 72.
Zabrabiensis 44, 48.
Zala 10, 49, 73.
Zebeniensis 9, 47, 54, 55.
Zimmermann-Werner, 8, 42, 45, 46, 47, 54.

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL

Prefață.

Pag.

Introducerea — — — — — — — — — — 1

Izvoarele ruseşti — — — — — — — — 1
Izvoarele bizantine — — — — — — — — 2
Izvoarele ungureşti. Diplomele regilor unguri — Bulele papale — — — — — — — — — 6
Brodnicii în istoriografia străină şi în cea română 14
Brodnicii-Prutenii — — — — — — — — 29

Textele.

A. Letopiseţele ruseşti — — — — — — 35
B. Izvoarele bizantine — — — — — — 41
C. Diplomele regale — Bulele papale — — — 42

Traducerea.

A. *Izvoarele ruseşti.*

1. Cronica lui Ipatie, Anul 1147 — — — 57
2. Cronica Voscresenscaia — — — — 58
3. Cronica Niconova — — — — — — 58
4. Cronica Tverscaia — — — — — — 59
5. Cronica din Novgorod, Anul 1216 — — 60
6. Cronica Voscresenscaia — — — — 61
7. Cronica din Novgorod, Anul 1224 — — 61
8. Cronica Voscresenscaia — — — — 62

www.dacoromanica.ro

B. *Izvoarele bizantine.*

Pag.

C. *Diplomele regale — Bulele papale.*

1. Regele Ungariei, Andrei al II-lea, confirmă donaţiunea făcută cavalerilor Teutoni în ţara Bârsei — — — — — — 65
2. Papa Honoriu al III confirmă donaţiunea regală făcută Cavalerilor Teutoni în ţara Bârsei — — — — — — — 68
3. Regele Ungariei, Andrei al II-lea, confirmă donaţiunea făcută de preotul Gocelin — 70
4. Papa Grigorie al IX-lea numeşte pe arhiepiscopul din Strigoniu legat apostolic în Cumania şi ţara Brodnicilor — — — — 72
5. Papa Grigorie al IX-lea felicită pe arhiepiscopul din Strigoniu şi-l numeşte legat apostolic în Cumania şi ţara Brodnicilor — 73
6. Regele Ungariei, Bela al IV-lea, cere ajutor dela Papă împotriva Tătarilor, Brodnicilor, etc. — — — — — — — 74
7. Regele Ungariei, Ludovic I, însărcinează Capitlul din Alba Iulia cu o anchetă — — 78

Indicele — — — — — — — — — — — 79

ERRATĂ

Pag. 32, ultimul rând a se citi ii în loc de il.

Pag. 41, penultimul rând a se citi ἐπεβοήθει în loc de ἀπεβοήθει.

---

www.dacoromanica.ro

DIN PUBLICAŢIUNILE AUTORULUI

Mitologia greco-romană în lectură ilustrată, 2 vol. cu ilustraţiuni şi planşii.
Legende şi poveşti antice, cu stampe şi ilustraţiuni.
Monografia Drâstorului-Silistra, cu hărţi şi ilustraţiuni.
Cetăţi şi oraşe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei, cu o hartă şi ilustraţiuni.
Romanica (Tablele cerate, Insula Şerpilor, etc.) studii istorice, filologice şi archeologice, cu o hartă şi ilustraţiuni.
Vieaţa şi opera lui G. Lazăr (în colaborare).
Basarabia, privire istorică.

Versificaţiunea latină, Prosodia şi Metrica.
Istoria literaturii latine, Antologie şi Crestomaţie.
Studii pedagogice, Limbile clasice în învăţământul secundar şi metodica lor.
Secuii şi secuizarea Românilor.
Sicules et Roumains, Un procès de dénationalisation.
Date privitoare la maghiarizarea Românilor.

Plinius, *Corespondenţa cu Împăratul Traian*, traducere.
Apuleius, *Amor şi Psyche*, cu ilustraţiuni, traducere.
Lucian, *Toxaris sau Prietinia*, traducere.
Cicero, *Discursul pentru Archias*, traducere.

---

www.dacoromanica.ro